

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Економіко-гуманітарний інститут.
Факультет економіки та управління
(повне найменування інституту, назва факультету)

Фінанси, банківська справа та страхування
(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка
до дипломної магістерської роботи
магістра
(ступінь вищої освіти (освітній ступінь))

на тему Фінансові ресурси комерційного банку: принципи формування та управління ними

Виконав: студент 6 курсу, групи ФЕУ- 113м
спеціальності (напряму підготовки)
072 «Фінанси, банківська справа та страхування »
(код і назва напряму підготовки, спеціальності)

	<u>Безродна І.О.</u> (прізвище та ініціали)
Керівник	<u>Андросова О.Ф.</u> (прізвище та ініціали)
Рецензент	<u>Балабанова Д.С.</u> (прізвище та ініціали)

м.Запоріжжя
2018 рік

Інститут, факультет ЕГІ, ФЕУ

Кафедра Фінанси, банківська справа та страхування

Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) магістр

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Напрямок підготовки 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Р.С.Н.З. доцент

Сергачова С.В.

"15" грудня 2018 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Безродний Ірині Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Фінансові ресурси комерційного банку:

принципи формування та управління ними

керівник проекту роботи Андросова Алла Федорівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від "11" вересня 2018 року № 212

2. Строк подання студентом роботи 03 грудня 2018 р.

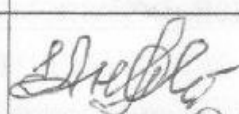
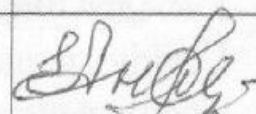
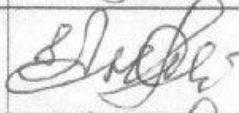
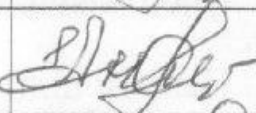
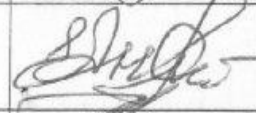
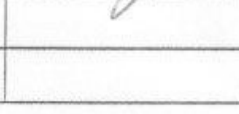
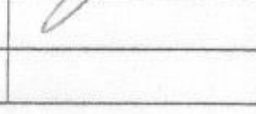
3. Вихідні дані до роботи Звіт про фінансовий стан П. "Амора-Банк",
Звіт про фінансові результати, Звіт про зміни у власно-
му капіталі, Звіт про рух грошових коштів за
підприємством П. "Амора-Банк" за 2015-2017 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1 Теоретична основа фінансових ресурсів
комерційного банку Розділ 2 Аналіз і оцінка фінансових
ресурсів комерційного банку в сучасних умовах на
прикладі П. "Амора-Банк Україна" Розділ 3 Нап-
рямки удосконалення механізму формування та
використання ресурсів комерційних банків

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис. 1.2 Класифікація ресурсів банку, Рис. 1.3 Структура ресурсів
комерційного банку, Таблиця 1.6 Структура ресурсів комерційних
банків України протягом 2014-2017 рр., Таблиця 2.1 Горизонтальний
аналіз активів П. "Амора-Банк" за 2015-2017 рр., Таблиця 2.2. Горизон-
тальний аналіз пасивів П. "Амора-Банк", Рис. 2.1 Схема управління
формуванням власного капіталу банку, Таблиця 2.5. Структура
та аналіз власного капіталу "Амора-Банк" проаналізованої (2015-
2017 рр., Таблиця 2.8. Загальні фінансові ресурси П. "Амора-Банк" у
2015-2017 рр., Рис. 2.4. Структура активів П. "Амора-Банк" станом на 2017,
Таблиця 2.9. Загальні дані про фінансові осі П. "Амора-Банк"

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Андросова О.Ф., к.е.н., доцент кафедри		
2	Андросова О.Ф., к.е.н., доцент кафедри		
3	Андросова О.Ф. к.е.н., доцент кафедри		
4	Журавель С.М., ст. викл.		
Нормоконтролер	Чередниченко Н.О., ст. викл.		

7. Дата видачі завдання 05.03.2018р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір матеріалу на проектування	05.03.18-21.03.18	
2	Групування та аналіз зібраного матеріалу. Уточнення завдань проектування	21.03.18-05.04.18	
3	Виконання теоретичної частини роботи	05.04.18-01.05.18	
4	Виконання графічної частини роботи	01.05.18-01.10.18	
5	Написання та оформлення дипломної магістерської роботи	01.10.18-01.11.18	
6	Перевірка роботи керівником, консультантами	01.11.18-14.11.18	
7	Попередній захист роботи	15.11.18	
8	Переплітання оформлення дипломної магістерської роботи	01.12.18	
9	Захист роботи у ЕК	18.12.18	

Студент

(підпис)

Безродна Т.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Андросова О.Р.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Безродна І.О. **Фінансові ресурси комерційного банку: принципи формування та управління ними.** – Дипломна магістерська робота.

Дипломна магістерська робота зі спеціальності 072 магістр фінансів, банківської справи та страхування. –Кафедра фінанси, банківська справа та страхування, Запорізький національний технічний університет, 2018.

Магістерська дипломна робота присвячена розробці теоретико-методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо принципів формування та управління фінансовими ресурсами комерційного банку.

Розглянуто питання сутності, значення та класифікації фінансових ресурсів комерційних банків, нормативне регулювання ресурсної бази комерційних банків. Досліджено склад та структуру ресурсів комерційного банку, принципи формування та управління ними.

Проведено аналіз і надано оцінку стану ресурсної бази комерційного банку, проаналізовано власний капітал, структуру фінансових ресурсів: активів і пасивів, досліджено кредитний та депозитний портфелі та проведена оцінка ефективності використання фінансових ресурсів комерційного банку.

Було запропоновано напрямки удосконалення механізму формування та використання ресурсів комерційного банку та представлено впровадження нового депозитного продукту для формування та залучення додаткових ресурсів комерційного банку.

Ключові слова: ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, РЕСУРСНА БАЗА, КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК, ЗАЛУЧЕНІ КОШТИ, ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, ДЕПОЗИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ.

ANNOTATION

Bezrodna I. Financial resources of a commercial bank: the principle of their formation and management. – Diploma master's degree work.

Diploma master's degree work in speciality 072 master's degree of finance, banking and insurance. The department of finance, banking and insurance, Zaporizhzhya National Technical University, 2018.

Diploma master's degree work is devoted to the development of theoretical and methodological approaches and practical recommendations on the principles of formation and management of financial resources of a commercial Bank.

The questions of essence, value and classification of financial resources of commercial banks, normative regulation of resource base of commercial banks are considered. The composition and structure of commercial Bank resources, principles of their formation and management are investigated.

The analysis and assessment of the state of the resource base of a commercial Bank, analyzed equity, the structure of financial resources: assets and liabilities, studied credit and Deposit portfolios and assessed the effectiveness of the use of financial resources of a commercial Bank.

Directions of improvement of the mechanism of formation and use of resources of commercial Bank were offered and introduction of a new Deposit product for formation and attraction of additional resources of commercial Bank is presented.

Key words: FINANCIAL RESOURCES, RESOURCE BASE, COMMERCIAL BANK, RELATED FUNDS, FINANCIAL STATEMENTS, DEPOSIT PORTFOLIO, CREDIT PORTFOLIO.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Андросова, О.Ф. Інтернет-банкінг як складова ринку банківських послуг в Україні / О. Ф. Андросова, І. О. Безродна // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Економічні науки. - №1(37), 2018.-Запоріжжя, 2018. – С.93-100.

2. Андросова, О.Ф. Кредитоспроможність підприємства та кредитне забезпечення залучення позичкового капіталу / О.Ф. Андросова, І.О. Безродна // Збірник тез доповідей щорічної науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих вчених і аспірантів : Тиждень науки. - №10, 2017.-Запоріжжя, 2017. – С.842-844.

3. Фатюха, Н. Г. Зарубіжний досвід бюджетного процесу на місцевому рівні / Н.Г. Фатюха, І.О. Безродна // Збірник тез доповідей щорічної науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих вчених і аспірантів : Тиждень науки. - №10, 2017.-Запоріжжя, 2017. – С.846-848.

4. Зоря, О.П. Оцінка банківської діяльності групи BNP PARIBAS / О.П. Зоря, І.О. Безродна // Інтернет-конференція Модифікація обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. 2017. – Запоріжжя, 2017.

5. Андросова, О.Ф. Діяльність комерційних банків на сучасному етапі розвитку в умовах Євроінтеграції / О.Ф. Андросова, І.О. Безродна // «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів» : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (27 квітня 2018 року, м.Запоріжжя. – С. 141-145. – Запоріжжя : Мокшанов В.В.,2017. – 448 с.

ISBN 978-617-7520-36-7

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ	
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	14
1.1. Сутність та значення фінансових ресурсів	14
1.2. Склад та структура ресурсів банків	18
1.3. Нормативне регулювання ресурсної бази комерційних банків	34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ АТ «АЛЬФА-БАНК УКРАЇНА»	48
2.1. Загальна характеристика та оцінка стану ресурсної бази комерційного банку АТ «Альфа-Банк»	48
2.2. Аналіз управління ресурсами комерційного банку	63
2.3. Оцінка ефективності використання ресурсів АТ «Альфа-Банк»	82
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	94
3.1. Проблеми формування ресурсів комерційних банків та напрями їх вирішення	94
3.2. Удосконалення управління ресурсами комерційних банків	109
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	123
ВИСНОВКИ	142
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	148
Додаток А. Звіт про фінансовий стан (Баланс) АТ «Альфа-Банк» за	153

2015-2017рр.

Додаток Б. Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід 155
(Звіт про фінансові результати) АТ «Альфа-Банк» за 2015-2017рр.

Додаток В. Звіт про зміни у власному капіталі (Звіт про власний 157
капітал) АТ «Альфа-Банк» за 2015-2017рр.

Додаток Г. Звіт про рух грошових коштів за прямим методом АТ 159
«Альфа-Банк» за 2015-2017рр.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ

АТ	—	акціонерне товариство;
ЗУ	—	Закон України;
ВК	—	власний капітал;
НБУ	—	Національний банк України;
МБК	—	міжбанківський кредит;
Н	—	норматив;
А	—	активи;

ВСТУП

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин на ринкових засадах ведення господарства зумовив необхідність внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної системи. Основною ланкою цієї сфери є банківська система. Від ефективності її функціонування вирішальною мірою залежить успіх соціально-економічних перетворень у будь-якій країні. Проблеми ресурсного забезпечення діяльності комерційних банків, залежності між обсягом, складом ресурсів та досягнутими результатами діяльності актуалізовані сучасними динамічними процесами розвитку економіки, функціонуванням суб'єктів господарювання. Банківська система має володіти сукупністю ресурсів, достатніх для кредитування потреб суб'єктів господарської діяльності, формування відповідних резервів, підтримки власної ліквідності. Зміцнення ресурсного потенціалу комерційних банків є передумовою поживавлення інвестиційної активності та забезпечення сталого економічного зростання.

У зв'язку з цим комплексна розробка теоретичних і практичних положень, що розкривають зміст ресурсів комерційного банку, механізм їх формування, є важливою й актуальною проблемою в сучасній банківській системі України.

В умовах дефіциту фінансових ресурсів особливої актуальності набувають питання формування фінансових ресурсів комерційних банків, оптимізації їх структури та вибору стратегії управління ними.

Формування банківських ресурсів і здійснення ефективного управління ними ставить перед економічною наукою і практикою низку складних проблем, які потребують наукового осмислення та практичного вирішення.

У наукових колах України дослідженню окремих питань формування фінансових ресурсів та управління ними присвячені праці О.Д.Василика, О.В.Дзюблюка, А.С.Гальчинського, О.Д.Заруби, Б.С.Івасіва, А.М.Мороза,

О.І.Пилипченка, К.Є.Раєвського, М.І.Савлука, М.І.Сивульського, В.А.Ющенко. Серед російських вчених варто виділити роботи В.І.Колесникова, Л.П.Кроливецької, О. І.Лаврушина, Г.С.Панової, Є.Б.Ширінської, В.М.Усоскіна та інших. Належне місце в розробленні цієї проблеми займають праці західних вчених: Г.Айленберга, Г.Асхауера, Бартроп Кріса, Ж.Вігуру, І.Гаумерта, У.Гюде, Мак Нотон Діани, Ж.Матука, Ф.Мишкіна, Роланд Еллера, П.Роуза, Д.Сінкі, Тімоті У.Коха та інших.

Проте в Україні майже відсутні наукові дослідження, спеціально присвячені практичним проблемам формування ресурсної бази банку та управління нею. Зокрема, мало уваги приділено проблемам організаційно-фінансових аспектів формування банком політики мобілізації ресурсів на фінансовому ринку. Недостатньо відпрацьовані питання управління ресурсною базою в комерційному банку.

Дипломна магістерська робота виконана згідно з темою кафедри фінансів, банківської справи та страхування ЗНТУ № 05315 «Економічні реформи в Україні та їх вплив на фінансово – кредитні відносини».

Метою дипломної магістерської роботи є оцінка системи формування і управління банківськими фінансовими ресурсами на основі комплексного аналізу та розробка рекомендацій щодо напрямів підвищення ефективного функціонування даної системи.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких завдань:

- визначити економічну сутність термінів «ресурсна база», «банківські ресурси», «фінансові ресурси банку», «ресурси комерційного банку»;
- з'ясувати сутність та значення фінансових ресурсів комерційних банків;
- сформулювати та обґрунтувати класифікацію ресурсів банку;
- проаналізувати склад та структуру ресурсів банків України;
- визначити нормативне регулювання ресурсної бази комерційних банків;

- проаналізувати фінансові ресурси комерційного банку в сучасних умовах на прикладі АТ «Альфа-Банк Україна»;
- виробити рекомендації для формування оптимальної ресурсної бази комерційним банком в умовах перехідної економіки.

Об'єктом дослідження є діяльність комерційних банків на фінансових ринках щодо мобілізації ресурсів.

Предметом дослідження є механізм та принципи формування і управління ресурсами комерційного банку.

Методологічною основою наукового дослідження стали: методи системного підходу, аналізу, синтезу, порівняння. Робляться теоретичні узагальнення, проводиться порівняльний аналіз динаміки показників, розглядаються статистичні дані та проводиться їх аналіз, також застосовується елементи моделювання ситуації та відбувається пошук вирішення проблемних питань. Застосовуються прийоми динамічних порівнянь, графічного зображення дани. Окрім, синтезу наукової інформації у даній дипломній роботі використовуються такі методи як спостереження й порівняння, а також термінологічний і системний методи.

Інформаційну базу даної дипломної роботи становлять законодавчі та нормативні акти, інструктивний матеріал, монографічні видання вітчизняних авторів, дані статистичних збірників Національного банку України та банківських установ, а також періодичні видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні і практичному вирішенні ряду питань, пов'язаних з формуванням ресурсної бази вітчизняними банками в сучасних економічних умовах.

У процесі дослідження були отримані такі результати:

- уточнено поняття «ресурсна база» та «банківські ресурси», які слід ототожнювати і розуміти як сукупність акумульованих банком грошових коштів, що відображають зобов'язання банку перед власниками й кредиторами та перебувають у розпорядженні банку на умовах власності чи прав

розпорядження, і він може використати їх для здійснення активних операцій та надання послуг із метою отримання прибутку, а також створення умов для подальшого зростання банку;

- досліджено суть та функції власного капіталу банку. Встановлено, що власним банківським капіталом виконується ряд функцій, а оперативна функція виводиться в один ряд із захисною та регулюючою, оскільки розвиток ринкової економіки посилює потреби банків у використанні найновіших досягнень науки і техніки, цінність яких постійно збільшується, а тому капітал забезпечує кошти для організаційного зростання та розробки й впровадження нових послуг, програм та обладнання. Відповідно до цієї функції капітал банку забезпечує зростання активів, тобто розширює сферу своєї діяльності. Оперативна функція виконує такі завдання: довгострокове фінансування, створення і організація банку, забезпечення банку основними фондами;

- обґрунтовано нові практичні рекомендації щодо діяльності банків в процесі формування та нарощення ресурсної бази в частині розширення спектру депозитних послуг.

Розроблені в ході дослідження теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації можуть бути використані для вдосконалення процесу формування ресурсної бази вітчизняних банків. Пропозиції автора щодо застосування комплексного підходу до мінімізації ризиків при формуванні ресурсної бази банків та розширення спектру діяльності в процесі залучення тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку на банківські рахунки можуть бути використаними вітчизняними банками з метою розширення ресурсної бази.

Дипломна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 160 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 18 таблиць, 14 рисунків, список використаних джерел містить 50 найменувань, 4 додатків розміщені на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Сутність та значення фінансових ресурсів

Ресурси комерційних банків мають першочергове значення, вони є чи не найважливішим, якщо не провідним джерелом інвестування економіки. Вони служать необхідним активним елементом банківської діяльності.

Найважливішим завданням при використанні комерційними банками власних і залучених ресурсів – це одночасне забезпечення максимальної прибутковості банківських активів і прийняттого рівня ліквідності.

Загалом, термін «ресурси» походить від французького слова «resources» - це допоміжний засіб і означає грошові кошти, запаси, можливості, джерела засобів доходу.

Але треба зауважити, що у сучасній економічній літературі немає однозначного визначення поняття «фінансові ресурси».

Ресурси комерційних банків в Україні є важливим, якщо не провідним, джерелом інвестування економіки. Це обумовлене двома групами чинників. З одного боку, стабілізація економіки та підвищення добробуту економічних суб'єктів, при посиленні їх впевненості в сталості грошової одиниці та надійності банківської системи, сприяють зростанню заощаджень. З другого боку, вкрай низька розвиненість фондового ринку та низький рівень довіри до суб'єктів цього ринку, слабка правова захищеність інтересів кредиторів грошового ринку взагалі незначно впливають на фондовий ринок у спрямуванні заощаджень на інвестиційні потреби. В цих умовах найдієвішим механізмом такого спрямування виявилось банківське кредитування, передумовою якого є формування ресурсної бази [41, с.70]

Згідно зі статтею 4 Закону «Про банки і банківську діяльність» держава самостійно формує та використовує власні банківські ресурси, які складаються

з коштів банків, залишків коштів на поточних рахунках підприємств, установ та організацій, вкладів населення, коштів на бюджетних рахунках, коштів у міжбанківських розрахунках та інших грошових ресурсів [1].

Як вже було вище підкреслено, що в економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення суті фінансових ресурсів, тому порівняємо наукові думки вчених (рис.1.1).

Рис. 1.1 Теоретичні підходи науковців щодо визначення сутності «фінансові ресурси банку»

Джерело: розроблено автором на основі [23,27,26,33,21,32]

Взагалі, за своєю структурою фінансові ресурси банку складаються із власних, залучених і позичених коштів. У свою чергу, власні кошти є джерелом формування власного капіталу банку, а залучені та позичені кошти – зобов'язань.

Власні кошти – це акціонерний і резервний капітал, а також нерозподілений прибуток.

До залучених і позичених коштів належать вклади (депозити), кошти від продажу облігацій та інших боргових цінних паперів, залишки на рахунках клієнтів, кошти, одержані від центрального банку в порядку підтримання ліквідності, а також міжбанківські кредити [41, с. 89].

Серед джерел формування залучених коштів традиційно найбільшу частку становлять депозити.

Слід наголосити, що міжбанківські кредити є важливим джерелом ресурсів, оскільки дозволяють швидко поповнити ресурсну базу банку в разі такої потреби. Особливе місце серед них займають зовнішні позики в іноземній валюті. Зазвичай, такі кошти надають на короткий строк.

Окремо слід відмітити кредити рефінансування, які надає банкам Національний банк України. В Україні, на відміну від економічно розвинених держав, зобов'язання становлять найбільшу частину фінансових ресурсів банку (більше ніж 85%), що зумовлено низьким рівнем капіталізації банків. Зобов'язання, наприклад, у банках країн ЄС становлять менше ніж 80 відсотків.

Також усю суть банківських ресурсів розкриває їх класифікація за різними ознаками (рис. 1.2).

Ця інтегральна класифікація джерел формування фінансових ресурсів банківських установ сформована саме для всебічного уявлення. Вона є не тільки систематизованою, але й охоплює різні джерела формування фінансових ресурсів, що дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування фінансових ресурсів банків та здійснити відповідні заходи щодо збільшення обсягів таких ресурсів [12].

Рис. 1.2 Класифікація ресурсів банку

Джерело: розроблено автором на основі[12]

Таким чином, можна сказати, що банківські ресурси - це сукупність грошових коштів і виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що потребують у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для кредитно-інвестиційних операцій та надання банківських послуг. Тож, банківські ресурси можна вважати банківським капіталом. Банківський капітал – це грошові кошти і виражена у грошовій формі частка матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів і надання послуг з метою одержання прибутку з врахуванням допустимого рівня ризику [14].

Фінансові ресурси банків відіграють важливу роль у їх функціонуванні і досягненні своїх стратегічних знань та цілей. І тому їх аналіз є вкрай необхідним в першу чергу для прийняття виважених управлінських рішень для досягнення цих цілей. Але, як ми знаємо, що управлінські рішення не базуються тільки на результатах аналізу фінансових ресурсів, вони також опираються на результати загального аналізу банків, складовою якого є аналіз фінансових ресурсів, а також на результати аналізу навколишнього економічного середовища, а саме переваг та особливостей конкурентів, поточної ситуації на ринку банківських послуг.

1.2. Склад та структура ресурсів банків

Насамперед, комерційні банки є підприємствами, що спеціалізуються на посередницькій діяльності, яка пов'язана, з одного боку, з купівлею вільних грошових коштів на ринку ресурсів, а з другого - їх продажем підприємствам, організаціям та населенню. За таких умов для банків є однаково важливими як операції із залучення коштів, так і з їх розміщення. Саме від операцій із залучення коштів залежить розмір банківських ресурсів, а отже, і масштаби

діяльності комерційних банків. В свою чергу, вигідне розміщення фінансових ресурсів сприяє підвищенню дохідності та ліквідності комерційних банків, що забезпечує їх економічну самостійність та стабільність.

Взагалі структура банківських ресурсів окремого комерційного банку залежить від ступеня його спеціалізації або, навпаки, універсалізації, особливостей його діяльності, кредитної та депозитної політики, обсягу послуг клієнтам та стану ринку позичкових ресурсів. За своїм економічним змістом ресурси комерційних банків дуже різноманітні.

Згідно з існуючими у банківській практиці традиціями ресурси комерційних банків поділяють на власні, залучені та позичені кошти.

До власних коштів банку належать статутний капітал, резервний та інші фонди, резерви на покриття різноманітних ризиків і нерозподілений прибуток. До залучених коштів відносяться кошти на депозитних рахунках банківських клієнтів, позики, отримані від інших банків, і кошти, отримані від інших кредиторів [13]. Тож на рис. 1.3. більш детально подана структура ресурсів комерційного банку залежно від джерел їх утворення.

Рис. 1.3 Структура ресурсів комерційного банку

Джерело: розроблено автором на основі[13]

Ресурси комерційного банку — це сукупність грошових коштів, що перебувають у його розпорядженні і використовуються для виконання активних операцій. Операції, з допомогою яких комерційні банки формують свої ресурси, називаються пасивними.

Формування ресурсної бази комерційних банків є одним із найважливіших завдань для забезпечення економічного зростання.

Банківська система має володіти сукупністю ресурсів достатніх як для кредитування поточних потреб суб'єктів господарської діяльності, так і для розвитку інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів і підтримки власної ліквідності.

Згідно зі статтею 4 Закону «Про банки і банківську діяльність» держава самостійно формує та використовує власні банківські ресурси, які складаються з коштів банків, залишків коштів на поточних рахунках підприємств, установ та організацій, вкладів населення, коштів на бюджетних рахунках, коштів у міжбанківських розрахунках та інших грошових ресурсів [1].

Обсяг фінансових ресурсів визначає попит на фінансовому ринку й безпосередньо впливає на розмір процентних ставок як за пасивними, так і за активними операціями.

З початку 2014 року в Україні продовжує тривати тенденція зростання основних показників діяльності комерційних банків. Станом на 01.10.2018р. пасиви банків збільшилися на 58 263 млн. грн. (станом на 01.01.2014р. вони становили 1 278 095 млн. грн.) і склали 1 336 358 млн. грн.

Зростання капіталу банків відбулося за рахунок збільшення статутного капіталу на 167,42% (табл.1.1.).

Щодо зобов'язань банків України, то вони також збільшилися на 8,04% і на 01.10.2018р. становили 1 172 761 млн. грн. (станом на 01.01.2014р. вони становили 1 085 496 млн. грн).

Основними складовими зобов'язань на 01.10.2018 становили:

- кошти фізичних осіб – 478 565 млн. грн., або 40,8% від зобов'язань;

- строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків, – 2007 млн. грн., або 24,7%;

- кошти суб'єктів господарювання – 403 927 млн. грн., або 34,44%.

Таблиця 1.1

**Структура ресурсів комерційних банків України протягом
2014-2018 років, млн. грн**

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
Капітал	185 239	180 150	222 170	414 668	495 377
Зобов'язання	1 085 496	1 168 829	1 150 672	1 132 515	1 172 761
Усього ресурсів	1 270 735	1 348 979	1 372 842	1 547 183	1 668 138
Питома вага капіталу, %	14,57%	13,35%	16,18%	26,8%	29,7%
Питома вага зобов'язань, %	85,4%	86,64%	83,82%	73,2%	70,3%

Джерело: розроблено автором на основі[42]

Проаналізувавши таблицю, бачимо, що обсяг банківських ресурсів з кожним роком зростає: від 1 270 735 млн. грн. у 2014 році до 1 668 138 млн. грн. у 2018 році. Як ми бачимо з розрахованих даних, на капітал припадає у 2018р. 29,7% усіх банківських ресурсів.

Отже, дані таблиці показують, що ресурси банку сформовані за рахунок залучених коштів (серед коштів фізичних осіб та суб'єктів господарювання переважають строкові депозити) та запозичених коштів, що становлять 70,3% від загального обсягу ресурсів.

З вищенаведеного аналізу ресурсів комерційних банків України бачимо, що головним джерелом банківських ресурсів є залучені кошти, частка яких в середньому по банківській системі України складає приблизно 80% від загальної величини ресурсів, а решта 20% - власний капітал [24].

Взаємозв'язок ключових елементів системи банківських ресурсів постійно змінюється й розвивається, тому їх структуризація й детальне дослідження мають важливе теоретичне й практичне значення.

Від структури ресурсів залежать не тільки обсяги здійснення операцій банку, а й взагалі його функціонування. Слід зазначити, що обсяги ресурсів, тобто їх кількісна сторона, по - різному можуть впливати на стабільність та прибутковість діяльності банку.

Структура ресурсів банку визначає його тактику у формуванні ресурсів. Основною умовою банківської діяльності є наявність достатнього обсягу грошових ресурсів. Банківські ресурси складають всю величину коштів, які банк може використати для здійснення своїх операцій, насамперед кредитних. Складовими ресурсами банку є його власні та залучені кошти від інших юридичних та фізичних осіб, а їх структура і розмір визначаються інтенсивністю й різноманітністю операцій, що здійснюються цією фінансово-кредитною установою [25].

Так як, ресурси комерційного банку за джерелами утворення поділяють на власний капітал, залучені та запозичені ресурси, то надалі більш детально розглянемо ці три ресурси.

Власний капітал банку являє собою грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі подальшої діяльності банку [36].

У порівнянні з підприємствами інших сфер діяльності власний капітал комерційного банку займає незначну питому вагу у сукупному капіталі, приблизно 8 - 10%, тоді як у промислових підприємствах 40 - 60%, до того ж він має інше призначення в банках, аніж в інших сферах підприємництва.

Якщо на підприємствах – це забезпечення платоспроможності і виконання більшості оперативних функцій підприємств та організацій, то власний капітал комерційного банку слугує перш за все для страхування інтересів вкладників і для фінансового забезпечення своєї оперативної діяльності. Розмір власного капіталу є важливим фактором забезпечення надійності функціонування банку і має перебувати під контролем органів, що регулюють діяльність комерційних банків [5].

Розмір власного капіталу комерційного банку залежить від трьох факторів:

- рівня мінімальних вимог НБУ до статутного фонду (це мінімальний розмір статутного фонду, який банк повинен мати сплаченим);
- специфіки клієнтури. За значної кількості невеликих вкладників власного капіталу потрібно буде менше ніж за наявності великих вкладників;
- характеру активних операцій. Наявність значного обсягу ризикованих операцій потребує відносно більшого розміру власного капіталу.

До власних банківських ресурсів належать фонди, які створюються за рахунок прибутку та коштів акціонерів і засновників банку. Їх метою є розвиток матеріально-технічної бази, покриття можливих збитків, забезпечення мінімального рівня платоспроможності, стимулювання праці співробітників. Йдеться саме про статутний фонд, який відіграє вирішальну роль в обсязі власних коштів і формується з коштів акціонерів або пайових внесків засновників та учасників.

Одним із найважливіших шляхів зростання власних ресурсів комерційних банків — це емісія й розміщення серед юридичних і фізичних осіб акцій, облігацій та інших цінних паперів [35]. Дозвіл на їх випуск дає Національний банк України, а реєстрацію здійснює Міністерство фінансів. Потрібно зазначити, що при організації комерційного банку забороняється для формування чи збільшення статутного фонду використовувати бюджетні ресурси або ті, що одержані в кредит чи під заставу.

Статутний капітал банку формується шляхом випуску і продажу акцій його учасникам — юридичним і фізичним особам [38]. Відповідно до цього розробляється методика відображення операцій з формування статутного капіталу банку.

У процесі діяльності банку статутний капітал може зменшуватися за умови зменшення кількості його учасників. Як збільшення, так і зменшення статутного капіталу відбувається лише за рішенням загальних зборів учасників з обов'язковою наступною реєстрацією змін у Національному банку України та

в Комісії з цінних паперів і фондового ринку при Кабінеті Міністрів України. Ці установи контролюють також, щоб статутний капітал формувався тільки за рахунок власних (а не позичених чи залучених) коштів учасників, як правило, з прибутку та спецфондів, накопичених з цією метою.

Статутний капітал являє собою вартість вкладів акціонерів (засновників, учасників) банку, внесених з метою формування його активів для початку чи подальшої банківської діяльності, а також гарантування інтересів вкладників та кредиторів банку.

Резервний фонд комерційного банку - це грошові ресурси, що резервуються банком для забезпечення непередбачених витрат, покриття збитків від банківської діяльності, а також виплати дивідендів по привілейованих акціях, якщо недостатньо прибутку. Наявність коштів в ньому забезпечує стійкість комерційного банку, зменшує вірогідність його банкрутства. Розмір резервного фонду та щорічних внесків до нього встановлюється зборами акціонерів і фіксується в установчих документах, але він не може бути меншим 25% статутного фонду, а розмір відрахувань - меншим 5% чистого прибутку.

Коли резервний фонд досягає встановленої величини, то відрахування до нього припиняються. У випадку використання коштів з резервного фонду відрахування від чистого прибутку на його формування відновлюються [22]. Спеціальні фонди (фонд основних коштів, фонд переоцінки основних засобів та інші), які призначені для виробничого та соціального розвитку банку. Порядок формування і використання цих коштів визначається статутними документами банку. Формуються ці фонди за рахунок прибутку.

Елементом резервного капіталу є загальні резерви, призначені для покриття можливих збитків за операціями банку. Їх відмінність від резервного фонду полягає в тому, що вони мають більш конкретне призначення (наприклад, створюються для зниження негативних наслідків у зв'язку з неповерненням кредитів, виникненням збитків від операцій з валютою та цінними паперами, що знаходяться у розпорядженні банку). Загальні резерви

створюються з чистого прибутку, що залишається у банку після сплати податків.

Банки зобов'язані формувати резервний фонд на покриття непередбачених збитків за всіма статтями активів і позабалансовими зобов'язаннями. Розмір відрахувань до резервного фонду має бути не менше ніж 5% із прибутку банку до досягнення 25% розміру регулятивного капіталу банку. Банки формують також інші фонди та резерви на покриття збитків від активів відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України.

Оскільки розмір усіх відрахувань (крім дивідендів) завчасно визначено, то залишок нерозподіленого прибутку за минулий рік залежить головним чином від розміру дивідендів, які повинні сплачуватися акціонерам.

Нерозподілений прибуток - джерело внутрішнього походження. За своїм змістом він є резервом банку, який залишається після розподілу чистого прибутку на сплату податку, формування резерву та виплату дивідендів власникам і призначається на капіталізацію, тобто на розширення банківського бізнесу.

Далі розглянемо операції за допомогою яких комерційні банки формують свої ресурси, і такі операції називаються пасивними. [15]. Пасивні операції забезпечують формування ресурсів банку, необхідних йому зверх власного капіталу для здійснення нормальної діяльності, забезпечення ліквідності та одержання доходу. Як було вже зазначено, що переважна частина ресурсів комерційного банку формується за рахунок залученого капіталу, а не власного. Так, співвідношення між власними і залученими коштами складає 1:20.

За останні роки в структурі ресурсів банків склалися наступні тенденції.

По-перше, у до кризовий період закріпилася тенденція до збільшення залишків на рахунках фізичних осіб. Це відбувається завдяки росту доходів населення, зрушеннями в ощадній поведінці домашніх господарств, а також у

певному збільшенні довіри населення до банківської системи. Вклади населення почали займати вагоме місце в формуванні ресурсної бази банків.

По-друге, зростали кошти юридичних осіб в структурі ресурсів банку, що також позитивно впливало на ресурсну базу банку. Одночасно помітно зростала динаміка випущених банком боргових зобов'язань.

Не дивлячись на закріплення у до кризовий період позитивних тенденцій в динаміці та структурі ресурсів банків, не втратили своєї актуальності невирішені проблеми. До них в першу чергу відноситься низький рівень ресурсної бази та перевага коротких пасивів. Це робить банківський сектор підданим ризику втрати ліквідності, підвищенню кредитного та ринкового ризику.

Пасивні операції банку можуть здійснюватись у формі:

- залучення коштів на депозитні рахунки - поточні, строкові, ощадні та інші;
- не депозитного залучення коштів: одержання позичок на міжбанківському ринку, позичок НБУ, випуск банківських облігацій, векселів та інших зобов'язань.

Основний вид пасивних операцій - залучення коштів на банківські рахунки всіх видів: поточні, строкові, ощадні, валютні та інші.

Залучені кошти - це кредиторська заборгованість банку, що виникла внаслідок попередніх операцій і яка має бути погашена у визначений термін. Залучений капітал включає:

- кошти на депозитних рахунках банківських клієнтів;
- кошти, отримані від випуску та продажу боргових зобов'язань банку (облігацій та векселів);
- кошти, отримані від інших комерційних банків;
- позики, отримані від НБУ та інших кредитних установ.

Враховуючи наявність у структурі банківських коштів значної частини позичених і залучених ресурсів, пошук нових шляхів і можливостей їх зростання для банківського менеджера має особливе значення. Для виконання

основних завдань менеджменту банківських ресурсів важливо класифікувати їх за основними ознаками.

Депозити банку за економічним змістом поділяють на три групи:

- строкові депозити;
- депозити до запитання;
- ощадні вклади населення.

Строкові депозити мають чітко встановлений термін їх повернення, банк за ними сплачує фіксований відсоток, а також існують певні обмеження щодо дострокового зняття цих коштів з рахунка.

Депозити до запитання для клієнта — власника рахунка є найбільш ліквідними коштами.

Необхідно зазначити, що з розвитком банківської системи України виникають нові форми і види депозитних рахунків, які необхідно класифікувати для Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Йдеться про різноманітні ощадні сертифікати, спільні рахунки, накопичувальні пенсійні рахунки, інвестиційні рахунки, стосовно яких у законодавстві слід чітко обумовити форму гарантування у випадку банкрутства банку. Станом на 01.06.2018р. існує ТОП-10 банків України з найбільшими залученнями депозитів. Більш детальна інформація наведена на рис. 1.4.

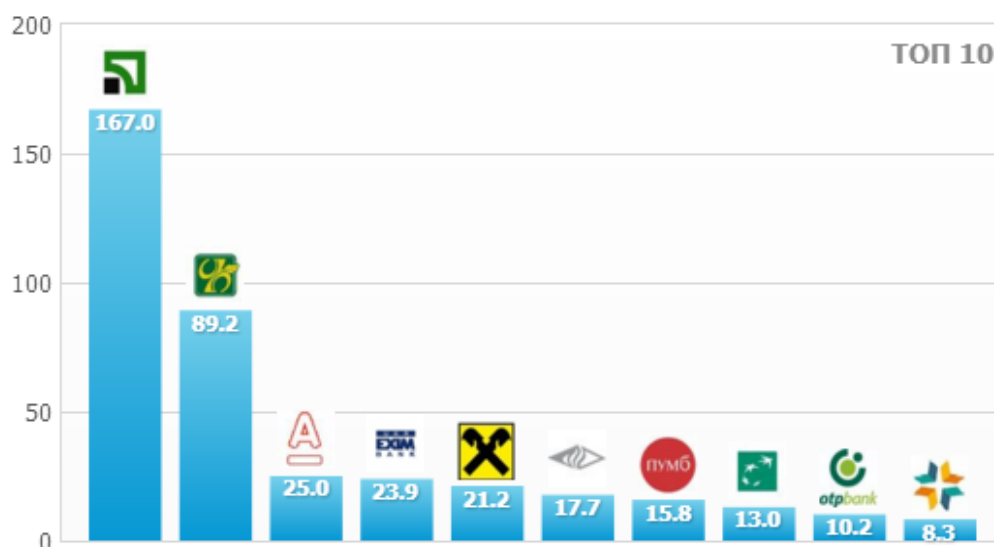

Рис. 1.4 ТОП -10 банків України із залучення депозитів фізичних осіб:

- Приватбанк – 167 035,70 млн. грн.

- Ощадбанк – 89 198,66 млн. грн.
- Альфа-Банк – 25 009,82 млн. грн.
- Укрексімбанк – 23 875,70 млн. грн.
- Райффайзен Банк Аваль – 21 210,75 млн. грн.
- Укргазбанк – 17 718,74 млн. грн.
- ПУМБ – 15 851,07 млн. грн.
- UKRSIBBANK – 12 984,84 млн. грн.
- ОTR Bank -10 189,36 млн. грн.
- Банк Південний – 8 267,04 млн. грн.

Джерело: розроблено автором на основі [44]

З наведених даних, бачимо, що на сьогодні лідерами із залучення депозитів фізичних осіб є Приватбанк, Ощадбанк та Альфа-Банк. Далі проведемо порівняння цих банків (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2

Порівняння офіційних показників суми депозитного портфеля

Банк	Сума депозитного портфеля		
	06.2017	06.2018	Різниця (%)
1	2	3	4
Приватбанк	168,06	167,04	-0,61
Ощадбанк	86,57	89,20	+2,95
Альфа-Банк	23,61	25,01	+5,61

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Розглянувши більш детально порівняльну таблицю між трьома лідерами- банками, можна зробити висновок, що на сьогодні лідером депозитного портфелю є Приватбанк, але як ми бачимо, сном на червень місяць 2018 року сума депозитного портфеля знизилась на 0,61%, що є негативним фактором. Стосовно Ощадбанку та Альфа-Банку, спостерегаємо стабільне збільшення суми депозитного портфелю, що є дуже гарним показником.

Нижче розглянемо динаміку із залучення депозитів юридичних осіб (рис. 1.5.).

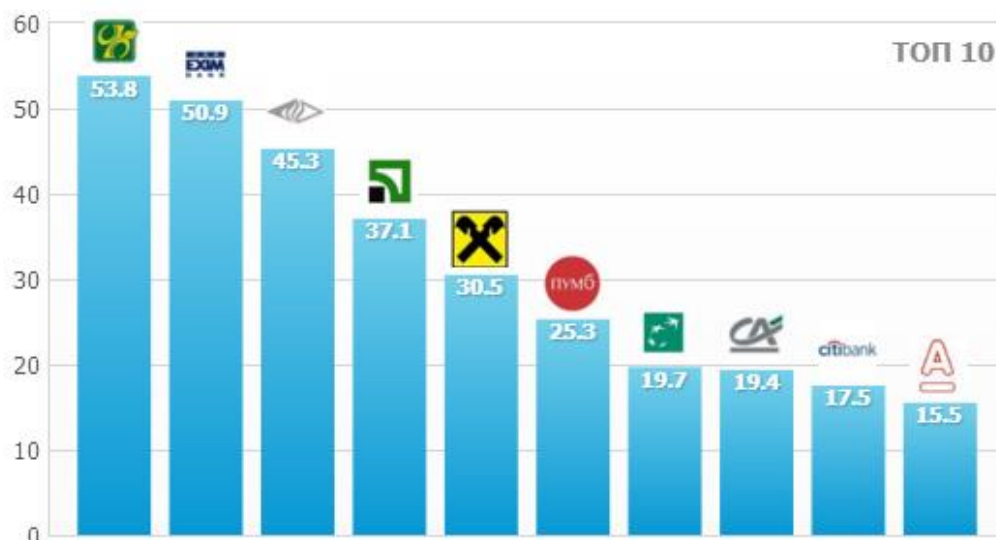

Рис. 1.5 Рейтинг банків України із залучення депозитів юридичних осіб

- Ощадбанк – 53 820,92 млн. грн.
- Укресимбанк – 50 938,19 млн. грн.
- Укргазбанк – 45 257,83 млн. грн.
- Приватбанк – 37 066,16 млн. грн.
- Райффайзен Банк Аваль – 30 480,96 млн. грн.
- ПУМБ – 25 289,51 млн. грн.
- UKRSIBBANK – 19 694,28 млн. грн.
- Креди Агриколь Банк – 19 354,22 млн. грн.
- Ситибанк Україна – 17 505,32 млн. грн.
- Альфа-Банк – 15 497,22 млн. грн.

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Рішення про збільшення гарантованої суми відшкодування до 250 тис. грн. суттєво стимулює зацікавленість вкладників у зберіганні грошей в банках.

Світова практика свідчить, що заощадження приватного сектору є важливим джерелом фінансування не тільки економіки, а й дефіциту державного бюджету. В період криз національного виробництва вони становлять вагомий чинник економічного зростання. Банк повинен також враховувати фактори, які здійснюють вплив на створення ресурсного

потенціалу. У дослідженні виявлено такі фактори та запропоновано об'єднати їх у три групи (табл. 1.3.).

Таблиця 1.3

Групи факторів, які впливають на створення ресурсного потенціалу

Група факторів	Назва	Вплив фактора
1	2	3
I група факторів	неконтрольовані	Їх вплив банк не може попередити чи змінити і враховує як задані величини. Серед таких позасистемних факторів доцільно виділити макроекономічні, стан фінансового ринку, нормативи регулюючих органів.
II група факторів	частково контрольованих	Вплив яких на мобілізацію ресурсів банк може частково змінити, належать поведінка клієнтів, конкурентів і власників.
III група факторів	внутрішньосистемні	Їх вплив банк може змінити так, щоб узгодити обсяг мобілізованих ресурсів з поставленими цілями. До них належать ендogenous величини впливу, які є контрольовані.

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Важливим фактором збільшення ресурсного потенціалу комерційного банку є нарощення ним власного капіталу. У цьому контексті капітал банку має подвійне значення.

Перш за все, він сприяє збільшенню ресурсного потенціалу.

По-друге, власні кошти забезпечують безпеку припливу банківських ресурсів.

У сучасних умовах економічного розвитку країни, коли залучення строкових депозитів ускладнюється внаслідок дефіциту власних оборотних коштів підприємств та високих темпів інфляції, зростає значення міжбанківських кредитів під час формування ресурсної бази банків. Основною перевагою цього виду ресурсів є висока мобільність цих коштів, головним недоліком - їх відносно висока вартість. Усе це обумовлює необхідність розроблення методики аналізу цих операцій, яка дала б змогу ефективніше

управляти пасивними та активними операціями з міжбанківського кредитування.

Комерційним банкам слід звернути увагу не тільки на цінові методи при залученні депозитів, а на нецінові, серед яких реклама, поліпшений рівень обслуговування, розширення спектра пропонованих банком послуг, комплексне обслуговування, додаткові види безкоштовних послуг, розташування філій у місцях максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів.

У загальному обсязі банківських ресурсів власні кошти становлять незначну частину. В умовах дворівневої банківської системи (центральный або Національний банк і комерційні банки) Національний банк виконує для комерційних банків резервну функцію, тобто стає банком банків. Тому комерційні банки за таких обставин можуть як передавати йому частину своїх ресурсів як резерв, так і в разі потреби одержувати від нього такі кошти.

Міжбанківський ринок - частина ринку позикових капіталів, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються та розміщуються банками між собою.

Учасниками міжбанківського ринку кредитних ресурсів є Національний банк України, його регіональне управління, комерційні банки, їх філії та відділення. Розміщувати й купувати кредитні ресурси на міжбанківському ринку кредитних ресурсів банку вигідно передусім з двох причин:

- комерційні банки на відміну від суб'єктів господарської діяльності, вирізняються вищою надійністю;
- процентна ставка за міжбанківськими кредитами, як правило, нижча від ставки за кредитами суб'єктам економіки.

Міжбанківські кредити за складом поділяються на взаємні кредити між комерційними банками та кредитування НБУ комерційних банків. У загальній структурі міжбанківських кредитів переважають взаємні кредити комерційних банків (80-85 %), проте з розвитком банківської системи частка кредитів НБУ зростатиме.

До позичених депозитних коштів належать кредитні ресурси, куплені на міжбанківському кредитному ринку. З цією метою банки проводять такі операції:

- операції РЕПО (угоди про продаж цінних паперів зі зворотним їх викупом);
- отримання позик НБУ;
- отримання міжбанківських кредитів.

Міжбанківський кредит - це оперативне за способом залучення коштів, але дороге джерело ресурсів банку. Причини продажу одним комерційним банком іншому банківських ресурсів різноманітні: відсутність належного попиту і вигідного розміщення ресурсів серед своїх клієнтів; необхідність установлення тісніших взаємовідносин між банками; прибутковість цієї операції.

Міжбанківські кредити використовуються: для оперативного регулювання ліквідності балансу банку [22].

Окрім того, джерелом придбання позичених коштів є емісія банківських векселів.

Розрізняють міжбанківські активні та пасивні кредитні операції: ринок міжбанківських депозитів та ринок міжбанківських кредитів.

Міжбанківський депозит - це депозит одного банку в іншому.

Міжбанківський кредит є основним джерелом запозичених коштів комерційного банку і слугує для підтримки кредитного потенціалу, поточної ліквідності банку або забезпечення рентабельного вкладення коштів. Міжбанківський кредит має короткостроковий характер, вирізняється оперативністю надання коштів та вищими порівняно з депозитами процентними ставками. Він здійснюється в рамках кореспондентських відносин банків і є дорожчим порівняно з іншими джерелами кредитування ресурсом (потенціалом) банку.

Суб'єктами міжбанківського кредиту є міжбанківські об'єднання, комерційні банки або інші кредитні інститути, фінансові компанії та

Національний банк України. Ці суб'єкти можуть одночасно бути і в ролі кредитора, і в ролі позичальника. Специфіка міжбанківського кредиту визначається тим, що кошти використовуються не для власних господарських потреб банку, а для надання кредиту клієнтам. Тому МБК є формою купівлі-продажу кредитних ресурсів. Для оперативного залучення необхідних додаткових коштів комерційні банки використовують можливості міжбанківського ринку ресурсів, на якому здійснюється продаж грошових коштів, мобілізованих іншими кредитними установами.

Основна частина міжбанківських договорів має терміновий характер, але деяка їх частина укладається в безстроковій формі. Це передбачає надання міжбанківського кредиту на мінімальний термін, установлений договором, після закінчення якого кредит переходить у безстроковий, тобто може бути стягнений банком у будь-який час за попереднім повідомленням. За будь-якої форми договору процентна ставка встановлюється виходячи з рівня, що склався на ринку в день його підписання. Важливе місце в джерелах кредитних ресурсів комерційного банку посідають кредити НБУ, які надаються банкам у порядку рефінансування. Кредитні ресурси надаються, як правило, на цілі короткострокового кредитування за дотримання комерційним банком економічних нормативів та резервних вимог [19].

Рефінансування - це процес здійснення банком активних операцій (кредитних вкладень) за рахунок позик, отриманих у інших банках. Операції з рефінансування є міжбанківськими кредитними операціями, що реалізуються комерційними банками для мобілізації грошових ресурсів. Плата за продані кредитні ресурси встановлюється на основі офіційної ставки НБУ з рефінансування. Існує певна залежність ставки МБК від ставки рефінансування НБУ. Ставка НБУ є нижньою межею можливих коливань ставки міжбанківського кредиту. Динаміка ставки рефінансування пов'язана з рівнем інфляції в країні, динамікою курсу гривні відносно долара США. У результаті зміни ставки рефінансування змінюється і ставка МБК, збільшуючись чи зменшуючись в окремі періоди.

Таким чином, можна зробити висновок:

- головним джерелом банківських ресурсів є залучені кошти;
- банківські ресурси з точки зору джерел утворення поділяються на власні і залучені;
- від структури ресурсів залежать не тільки обсяги здійснення операцій банку, а й взагалі його функціонування;
- ресурси кожного окремого банку мають конкретну структуру.

1.3. Нормативне регулювання ресурсної бази комерційних банків

З прийняттям у 1996 р. Конституції України банківське функціонування формується на нових конституційних засадах, які підтверджують наявність як власного предмета, так і методу правового регулювання, оскільки грошово-кредитні відносини потребують комплексного правового визначення і закріплення їх нормами права.

Зміст правового регулювання та його вплив на суспільні відносини у банківській сфері зумовлюються економічними чинниками. Право надає економічній діяльності юридичної форми, закріплює реальні відносини. Від успішного проведення науково обґрунтованих реформ залежить рівень добробуту народу. Банківська система, стимулюючи перехід до ринкових відносин усіх господарюючих суб'єктів та активно заощаджуючи їх кошти та кошти громадян, здійснюючи розрахунки і платежі, сприяє реформування економіки України. Це не тільки впливає на правову практику, а й підпорядковує правову думку її потребам, стимулює розвиток нових галузей і відповідно формує нові правові засади кредитно-фінансового механізму в державі.

Банківська діяльність, виконуючи самостійну роль у фінансово-кредитних відносинах, сформувала свій реальний сектор відносин і знайшла

свій предмет правового регулювання, оскільки кредитний механізм контролюється державою і не може обійтись без створення розгалуженої системи норм і відповідно - правовідносин, що охоплюються поняттям банківського права.

Створення розгалужених правових засад банківської справи та банківської діяльності одне з першочергових завдань держави. Створення банківських установ і формування банківського капіталу зумовили необхідність прийняття Закону України “Про банки і банківську діяльність”[1], Закону України “Про акціонерні товариства”, Закону України “Про Національний банк України”[2], Декрету Кабінету Міністрів України “ Про систему валютного регулювання і валютного контролю”, Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”[4].

Застосування державного регулювання банківської діяльності пояснюється потребою ввести у ці відносини правовий порядок, який передбачав закріплення правового статусу Національного банку України, його відносин з Кабінетом Міністрів України, комерційними банками та іншими кредитними установами, порядок їх утворення та здійснення ними банківських та небанківських угод, різноманітних банківських операцій, зокрема кредитних операцій та операцій з цінними паперами тощо [2].

Банківське законодавство - це сукупність законодавчих актів, які є формою вираження правових норм, спрямованих на регулювання повноважень, обов'язків та відповідальності сторін у правовідносинах за участю банку. Розглядаючи поняття банківського законодавства, дуже важливо підкреслити та виділити його риси:

- банківське законодавство має власну сферу (галузь), мету і завдання правового регулювання в Конституції та законах України, нормативно-правових актах стосовно банківської діяльності, функціонування кредитних установ та банківської справи;

- як галузь загальної системи законодавства має комплексний характер і включає джерела як публічного, так і приватного права (закони і підзаконні акти);

- у банківському законодавстві законодавчі акти поділяються за предметом правового регулювання і систематизуються у послідовності за їх юридичною силою;

- нормативно-правові акти розрізняються за предметом видання і повноваженнями владних суб'єктів держави (Верховна Рада України, Президент України і Національний банк України) і не можуть видаватися органами державної виконавчої влади без законодавчого доручення;

- первинним елементом цього законодавства є стаття законодавчого акта як форма вираження, засіб викладення правової норми;

- безпосередньо пов'язане з регулюванням статусу грошей, цінних паперів та фінансовою діяльністю юридичних та фізичних осіб, а також з банківською діяльністю та власне банківською справою.

Безпосередньо з правовідносинами, які виникають у банківській сфері, пов'язані суб'єкти банківського права. Вони є безпосередніми учасниками правовідносин, взаємопов'язані між собою та мають власне статутне становище.

З метою забезпечення економічних умов стійкого функціонування національної банківської системи, захисту інтересів вкладників та кредиторів комерційних банків та відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» Розділу III Глави 6 Національний банк України встановлює для всіх комерційних банків такі обов'язкові економічні нормативи та формування резервних фондів.

Розглянемо, які нормативи встановлено для обов'язкового дотримання комерційними банками: [1]

- а) норматив регулятивного капіталу комерційного банку (НІ). Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних

ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості та стабільної діяльності банків.

Банки з метою визначення реального розміру регулятивного капіталу з урахуванням ризиків у своїй діяльності зобов'язані постійно:

- оцінювати якість усіх своїх активів і позабалансових зобов'язань;
- здійснювати відповідні коригування їх вартості шляхом формування резервів для покриття очікуваних (можливих) збитків за зобов'язаннями контрагентів.

Банки формують резерви за такими активними операціями:

- кредитними операціями;
- операціями з цінними паперами;
- дебіторською заборгованістю;
- простроченими понад 30 днів та сумнівними до отримання нарахованими доходами за активними операціями;
- коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках у банках (резидентах і нерезидентах), які визнані банкрутами або ліквідовуються за рішенням уповноважених органів, або які зареєстровані в офшорних зонах.

Регулятивний капітал банку складається з основного (1-го рівня) капіталу та додаткового (2-го рівня) капіталу. Основний капітал вважається більш незмінним, який не підлягає передаванню, перерозподілу та повинен повністю покривати поточні збитки, а додатковий капітал має менш постійний характер та його розмір піддається змінам.

б) норматив адекватності (платоспроможності) регулятивного капіталу (H2). Норматив відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника адекватності регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її приймають на себе власники банку, та навпаки: чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори і вкладники банку [42].

Норматив адекватності регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на вкладників банку.

Значення показника адекватності регулятивного капіталу визначається як співвідношення регулятивного капіталу банку до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями.

в) норматив адекватності основного капіталу (Н3). Норматив встановлюється з метою визначення спроможності банку захистити кредиторів і вкладників від непередбачуваних збитків, яких може зазнати банк у процесі своєї діяльності залежно від розміру різноманітних ризиків.

Норматив адекватності основного капіталу банку розраховується як співвідношення основного капіталу до загальних активів банку, зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями банків [42].

Для розрахунку нормативу адекватності основного капіталу загальний розмір основного капіталу зменшується на суму:

- 1) недосформованих резервів під можливі збитки за активними операціями банків;
- 2) нематеріальних активів за мінусом суми зносу;
- 3) капітальних вкладень у нематеріальні активи;
- 4) збитків минулих років і збитків минулих років, що очікують затвердження;
- 5) збитків поточного року.

г) норматив миттєвої ліквідності (Н4). Норматив встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках).

Норматив миттєвої ліквідності визначається як співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками.

Нормативне значення Н4 має бути не менше ніж 20%.

д) норматив поточної ліквідності (Н5). Норматив встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку.

Для розрахунку нормативу поточної ліквідності враховуються вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 30 днів (включно).

Норматив поточної ліквідності визначається як співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності до зобов'язань банку з відповідними строками виконання[13].

е) коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку (Н6). Цей показник дає змогу оцінити частку високоліквідної частини активів, чим він більший — тим більший запас ліквідності банку, але, з іншого боку, високоліквідні активи майже не приносять доходу, тому підтримання високого значення Коефіцієнт неодмінно позначається на прибутковості банку. Доцільним є підтримання цього показника на рівні 20-25%.

є) норматив максимального розміру кредитного ризику на одного позичальника (Н7). Норматив встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань [42].

Показник розміру кредитного ризику на одного позичальника визначається як співвідношення суми всіх зобов'язань цього контрагента (за мінусом фактично сформованих резервів) та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента, до капіталу банку.

ж) норматив великих кредитних ризиків (Н8). Норматив встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом. Кредитний ризик вважається великим, якщо сума всіх зобов'язань контрагента і всіх позабалансових зобов'язань, наданих банком щодо цього позичальника становить 10% і більше регулятивного капіталу банку. Тобто, якщо значення нормативу Н7 становить 0,1, то такий кредитний

ризик вважається великим. Рішення про надання великого кредиту приймається згідно з відповідним висновком кредитного комітету (комісії) банку, затвердженим його правлінням (радою).

Норматив великих кредитних ризиків визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків до регулятивного капіталу банку.

Якщо норматив великих кредитних ризиків перевищує 8-кратний розмір регулятивного капіталу, то вимоги до нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) автоматично підвищуються:

- якщо перевищення становить не більше ніж 50%, то вимоги до нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) подвоюються,
- якщо перевищення більше ніж 50%, то вимоги до нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) потроюються.

з) норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9). Норматив встановлюється для обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого та непрямого впливу на діяльність банку. Цей вплив зумовлює те, що банк проводить операції з інсайдерами на умовах, не вигідних для банку, що призводить до значних проблем, оскільки в таких випадках визначення платоспроможності контрагента не завжди здійснюється достатньо об'єктивно [42].

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, визначається як співвідношення суми всіх зобов'язань цього інсайдера перед банком (за мінусом фактично сформованих резервів) і всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього інсайдера, та капіталу банку.

Інсайдер - фізична чи юридична особа, яка здатна здійснювати прямий або непрямий вплив на діяльність банку.

До інсайдерів фізичних осіб належать:

- власники істотної участі;

- управлінський персонал банку: (перші керівники банку; головний бухгалтер та його заступники; керівники структурних підрозділів банку; члени кредитного комітету; керівники філій; головні бухгалтери філій; працівники внутрішнього аудиту; члени ревізійної комісії);

- контролери: (особи, які здійснюють зовнішній аудит банку; особа, яка є керівником державних органів, здійснюючих контроль за діяльністю банків; керівники та контролери споріднених осіб; асоційовані особи: рідні брати та сестри, батьки, чоловік, дружина або повнолітні діти акціонерів банку, які є власниками істотної участі банку).

До інсайдерів юридичних осіб належать:

- власники істотної участі ;
- афілійовані особи: (установа, що має істотну участь у банку; установа, в якій банк є власником істотної участі);
- споріднені особи: (установа, у якій власником істотної участі є особа, яка водночас є власником істотної участі в банку; установа, керівники якої є одночасно керівниками банку);
- асоційована особа - юридична особа, в якій керівником є батьки, брати й сестри, дружина, чоловік або діти керівників банку, а також установ - акціонерів банку, які є власниками істотної участі у банку.

і) норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10). Норматив встановлюється для обмеження сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів. Надмірний обсяг сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів призводить до концентрації ризиків і загрожує збереженню регулятивного капіталу банку.

Норматив визначається як співвідношення сукупної заборгованості зобов'язань усіх інсайдерів перед банком (за мінусом фактично сформованих резервів) і 100% суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів, та капіталу банку.

к) норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11). Норматив встановлюється з метою обмеження ризику, пов'язаного з

інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи.

Норматив визначається як співвідношення розміру коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою, до статутного капіталу банку. Нормативне значення показника не повинно перевищувати 15%.

л) норматив загальної суми інвестування (Н12). Норматив встановлюється з метою обмеження ризику, пов'язаного зі здійсненням банком інвестиційної діяльності.

Норматив визначається як співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів будь-якої юридичної особи, до статутного капіталу банку. Нормативне значення показника не повинно перевищувати 60% [42].

Також встановлюються норми обов'язкових резервів за активними та пасивними операціями комерційних банків. Національний банк встановлює банкам та іншим фінансово-кредитним установам нормативи обов'язкового резервування коштів.

При цьому:

- розмір обов'язкових резервів встановлюється єдиним для банків та фінансово-кредитних установ у процентному відношенні до загальної суми залучених банком коштів у національній та іноземній валюті;
- для різних видів зобов'язань можуть встановлюватися різні норми обов'язкових резервів;
- рішення про підвищення норм резерву набирає чинності не раніше, ніж через 10 днів після його опублікування.

Для посилення контрольних функцій Національного банку України під час нагляду за діяльністю комерційних банків, забезпечення їхньої фінансової надійності, захисту інтересів їхніх вкладників та акціонерів тощо необхідно розширювати перелік економічних нормативів, які регулюють діяльність комерційних банків.

Відповідно до вимог Законів України "Про Національний банк України" та "Про банки і банківську діяльність" та з метою забезпечення стабільної діяльності банків і своєчасного виконання ними зобов'язань перед їх вкладниками НБУ встановлено ряд обов'язкових нормативів для комерційних банків, більш конкретно зупинимось на нормативах капіталу та ліквідності:

Відповідно до ст. 36 Закону України «Про банки та банківську діяльність» - комерційні банки зобов'язані створювати резервний та інші фонди на покриття різного роду ризиків від здійснення активних операцій та за своїми зобов'язаннями. Постановою НБУ від 11 жовтня 2008р. №319 «Про додаткові заходи щодо діяльності банків» був введений мораторій на дострокове зняття коштів з депозитних рахунків [1].

Отже, як зазначалось вище, нормативно-правовою базою для регулювання ресурсної бази комерційних банків є : Закон України “Про банки і банківську діяльність”[1]; Закон України “Про Національний банк України”[2]; Декрети Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”; Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”.

Положення, інструкції та постанови НБУ та інших законодавчих органів, що регулюють діяльність банківського сектору економіки відповідно до законів України (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Нормативні акти, щодо регулювання ресурсної бази комерційних банків

Назва, № і дата прийняття	Короткий зміст
1	2
Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 7.12.2000р.	Цей Закон визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків. Метою цього Закону є правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника.

Продовж. табл. 1.4

1	2
Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» №29, від 16.04.1991р.	У законі наведені загальні положення, визначені терміни, принципи зовнішньоекономічної діяльності, суб'єкти та види діяльності. Визначено хто має право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Вказані основи регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
Закон України «Про Національний банк України» №679, від 20.05.1999р.	У законі вказані загальні положення , порядок формування та повноваження ради національного банку. Описані організаційні основи та структура НБУ. Вказано про взаємовідносини з президентом України, Верховною Радою та кабінетом міністрів України. Описано як проводиться операції національного банку, банківське регулювання та банківський нагляд.
Закон України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» № 17, від 25.11.1993р.	Цей Закон установлює режим здійснення валютних операцій на території України, визначає загальні принципи валютного регулювання, повноваження державних органів і функції банків та інших фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин, порядок здійснення валютного контролю, відповідальність за порушення валютного законодавства.
Інструкція «Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків» №10, від 28.08.2001р.	Інструкція "Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків" вводиться для посилення контрольних функцій Національного банку України у ході нагляду за діяльністю комерційних банків, забезпечення їх фінансової надійності, захисту інтересів їх вкладників та акціонерів. Інструкція "Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків" розроблена на підставі Закону України "Про банки і банківську діяльність", згідно з чинним законодавством України, нормативними актами НБУ

Джерело: розроблено автором на основі [1,2,4,6]

Постановою НБУ від 11 жовтня 2008р. №319 «Про додаткові заходи щодо діяльності банків» був введений мораторій на дострокове зняття коштів з депозитних рахунків.

Національний банк України скасував мораторій на дочасне повернення банківських вкладів, що діяв у країні з жовтня 2008 року. Відповідне рішення закріплене постановою НБУ від 12 травня 2009 року

№282, яка набрала чинності від дня підписання.

З вищезазначеного, можна зробити висновок, що під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств. Таким чином, до фінансових ресурсів належать грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в не фондovій формі.

Фінансовими ресурсами виступають грошові кошти, які можуть бути використані за цільовим призначенням, а джерелами формування фінансових ресурсів є валовий внутрішній продукт, який виступає у формі внесків учасників, прибутку, амортизаційних відрахувань, цільового фінансування, благодійних внесків та ін.

Взагалі, за своєю структурою фінансові ресурси банку складаються із власних, залучених і позичених коштів. У свою чергу, власні кошти є джерелом формування власного капіталу банку, а залучені та позичені кошти – зобов'язань.

Власні кошти – це акціонерний і резервний капітал, а також нерозподілений прибуток. До залучених і позичених коштів належать вклади (депозити), кошти від продажу облігацій та інших боргових цінних паперів, залишки на рахунках клієнтів, кошти, одержані від центрального банку в порядку підтримання ліквідності, а також міжбанківські кредити [11, с. 89]. Серед джерел формування залучених коштів традиційно найбільшу частку становлять депозити.

Слід наголосити, що міжбанківські кредити є важливим джерелом ресурсів, оскільки дозволяють швидко поповнити ресурсну базу банку в разі такої потреби. Особливе місце серед них займають зовнішні позики в іноземній валюті. Зазвичай, такі кошти надають на короткий строк. Окремо слід відмітити кредити рефінансування, які надає банкам Національний банк України. В Україні, на відміну від економічно розвинених держав, зобов'язання становлять найбільшу частину фінансових ресурсів банку (більше ніж 85%), що зумовлено низьким рівнем капіталізації банків.

Взагалі структура банківських ресурсів окремого комерційного банку залежить від ступеня його спеціалізації або, навпаки, універсалізації, особливостей його діяльності, кредитної та депозитної політики, обсягу послуг клієнтам та стану ринку позичкових ресурсів. За своїм економічним змістом ресурси комерційних банків дуже різноманітні.

Згідно з існуючими у банківській практиці традиціями ресурси комерційних банків поділяють на власні, залучені та позичені кошти.

Таким чином, можна зробити висновок:

- головним джерелом банківських ресурсів є залучені кошти;
- банківські ресурси з точки зору джерел утворення поділяються на власні і залучені;
- від структури ресурсів залежать не тільки обсяги здійснення операцій банку, а й взагалі його функціонування;
- ресурси кожного окремого банку мають конкретну структуру.

Нормативно-правовою базою для регулювання ресурсної бази комерційних банків є :

- Закон України “Про банки і банківську діяльність”,
- Закон України “Про Національний банк України”,
- Декрети Кабінету Міністрів України “ Про систему валютного регулювання і валютного контролю”,
- Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”,
- Положення, інструкції та постанови НБУ та інших законодавчих органів, що регулюють діяльність банківського сектору економіки відповідно до законів України.

Фінансові ресурси банків відіграють важливу роль у їх функціонуванні і досягненні своїх стратегічних знань та цілей. І тому їх аналіз є вкрай необхідним в першу чергу для прийняття виважених управлінських рішень для досягнення цих цілей. Але, як ми знаємо, що управлінські рішення не базуються тільки на результатах аналізу фінансових

ресурсів, вони також опираються на результати загального аналізу банків, складовою якого є аналіз фінансових ресурсів, а також на результати аналізу навколишнього економічного середовища, а саме переваг та особливостей конкурентів, поточної ситуації на ринку банківських послуг.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ І ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ АТ «АЛЬФА-БАНК УКРАЇНА»

2.1. Загальна характеристика та оцінка стану ресурсної бази комерційного банку АТ «Альфа-Банк»

Альфа-Банк Україна є одним з найбільших українських комерційних банків із міжнародним капіталом. Банк належить до приватної інвестиційної холдингової компанії ABN Holdings SA (ABNH) з головним офісом у Люксембурзі, що має інвестиції у фінансові установи в Україні, Білорусії, Казахстані, Нідерландах і Росії, а також представництва на Кіпрі та у Великобританії. Засновано банк у 1992 році. З 2001 року він здійснює діяльність під брендом “Альфа-Банк Україна”. Банк займає провідні позиції у всіх сегментах банківського ринку, є одним з найбільш стійких і надійних банків України та входить до Топ-10 фінансових установ в країні за обсягом активів, відповідно до даних Національного банку України.

Банк представлений у всіх ключових секторах банківської сфери, включаючи обслуговування приватних і корпоративних клієнтів, послуги охоронця, послуги з організації і андеррайтингу випусків корпоративних і муніципальних облігацій, а також консультаційні послуги. Альфа-Банк займає провідні позиції серед менеджерів з ринкового розміщення корпоративних облігацій на українському ринку. Банк почав роботу на ринку від самого початку формування сучасного ринку облігацій в Україні в 2001-2002 рр. і дебютував на ньому з випусками облігацій фармацевтичної компанії ВАТ «Галичфарм» і кондитерської компанії ЗАТ «АВК». Усього банк організував і розмістив облігаційні позики на суму 3,4 млрд. грн. В 2002-2009 рр. банк виступив організатором і успішно розмістив корпоративні позики таких підприємств як фармацевтична компанія ВАТ «Галичфарм», кондитерська компанія ЗАТ «АВК», будівельна компанія ЗАТ «Мандарин Плаза», виробник

молочної продукції ВАТ «Молочар» (через ТОВ «Агроспецресурси»), мережа супермаркетів «Велика Кишеня», металургійна компанія СП ТОВ «Метален», виробник соняшникового масла ЗАТ «Креатив» (через ТОВ «Санойл-Фінанс»), найбільший виробник електроенергії в Україні НАЕК «Енергоатом», виробник великогабаритних шин ВАТ «Дніпрошина», виробник бурового устаткування «Дрогобицький долотний завод», «Страхова компанія «Універсальна», оператор мережі продажів мобільних телефонів ТОВ «Євросеть», мережі роздрібної торгівлі «Фора» [43].

Стратегічною метою Банку є побудова великого універсального банку, який працює у всіх сегментах. Не дивлячись на світову фінансову кризу, яка вплинула й навіть на банківський сектор, банк зберіг свої стабільні позиції.

Основними стратегічними напрямками розвитку Альфа-банку в економічному середовищі України є:

- якісне і надійне обслуговування клієнтів всіх форм власності;
- активна участь у грошово-кредитному забезпеченні розвитку економіки і зростання добробуту українського народу;
- подальше підтримання достатнього рівня ліквідності та збалансування активно-пасивних операцій за термінами, як основи для збільшення обсягів діяльності при повному забезпеченні надійності та стабільності банку;
- залучення та ефективне використання мобілізованих грошових коштів на фінансування потреб клієнтів банку, їх розрахункове і касове обслуговування, виконання валютних та інших банківських операцій;
- зростання конкурентоспроможності банку шляхом збільшення обсягів робочих активів та довгострокових ресурсів, мінімізації ризиків, оптимізації системи кредитного менеджменту, розширення спектру банківських послуг та укріплення матеріально-технічної бази банку;
- забезпечення високої якості кредитної діяльності завдяки ефективній системі ризик-менеджменту, нових розробок в сфері управління кредитною діяльністю, подальша кредитна підтримка реалізації інноваційно-інвестиційних проектів українських підприємств;

- розвиток і впровадження нових банківських послуг в сфері електронних технологій, перш за все пластикових карток, POS – терміналів, банкоматів, електронних грошей та інших.

Треба зауважити, що банк виконує свою місію задоволення щоденних фінансових потреб клієнтів, забезпечуючи якісне обслуговування, простоту фінансових рішень і пропонує сучасні сервіси, які спрощують життя користувачів. На сьогодні банк послідовний в реалізації своєї стратегії роботи на банківському ринку України. Банк також має намір бути в числі провідних банків у кожному сегменті своєї присутності. Основне бачення бути не тільки одним з найбільших, але й одним із найбільш якісних банків галузі і з точки зору портфеля запозичень, і з точки зору клієнтського обслуговування.

Метою діяльності банку слугує одержання прибутку для власного розвитку і задоволення потреб його акціонерів, надання різноманітних послуг клієнтам та контрагентам. Банк планово проводив та проводить зміни, що торкнулися як внутрішніх процесів, так і організації роботи з клієнтами. Банк у свою чергу розуміє, що без високоякісного обслуговування клієнтів неможливо зберігати провідні позиції на ринку[43].

У часи кризових явищ в економіці нашої країни значно знизився попит саме на кредитування населення, що у свою чергу призвело до часткового припинення програми споживчого кредитування АТ «Альфа-Банк», надання нових кредитів на купівлю автомобілів та іпотеки. Але банк не втратив надії та розгорнув у свою чергу наступні програми по реструктуризації та рефінансуванню існуючої заборгованості, і важливу роль відіграв індивідуальний підхід до клієнта, який забезпечив стабілізування роздрібного кредитного портфелю.

Основна діяльність банку включає надання банківських послуг юридичним та фізичним особам на території всієї України. Ці послуги включають залучення грошових коштів, депозитів, надання кредитів, авансів, інвестування в цінні папери, здійснення грошових переказів по Україні та за її межі, а також валютно-обмінні операції. Банк велику увагу приділяє захисту інтересів своїх вкладників, особливо фізичних осіб, завжди своєчасно

розраховується по залученим вкладам (депозитам) фізичних осіб. Банк регулярно вносить збори до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, постійним учасником якого є з вересня 1999 року.

АТ «Альфа-банк» є одним з провідних гравців на міжбанківському валютному ринку України. Для прискорення проведення розрахунків за міжбанківськими операціями з контрагентами, рекомендуємо встановити взаємні ліміти і укласти генеральну угоду про порядок проведення операцій на міжбанківському ринку.

АТ «Альфа-банк» є одним з провідних гравців на ринку цінних паперів України з початку свого заснування і зараз проводить операції за такими основними напрямками діяльності [43]:

- торгівля державними і корпоративними облігаціями за свій рахунок і в інтересах клієнтів на біржовому і позабіржовому ринках;
- РЕПО операції (операції з надання рефінансування під заставу цінних паперів) з державними і корпоративними облігаціями;
- супровід операцій з інвестування нерезидентами в облігації українських емітентів.

Банк має всі необхідні ліцензії для проведення перерахованих вище видів діяльності.

Місія банку зазначена так: «Створюємо світ для Ваших грошей, бізнесу та мрії». Ми існуємо для наших клієнтів, задовольняємо їх щоденні фінансові потреби, звільняючи ресурси для чогось більш важливого, ніж похід у банк. Ця місія в одній фразі відображає суть нашого обслуговування, простоту фінансових рішень, повний спектр послуг та інноваційні сервіси.

Банк займає лідируючі позиції в галузі в корпоративному і роздрібному сегментах, інвестиційному бізнесі і активно розвивається в сегменті малих і середніх підприємств, пропонуючи клієнтам інноваційні рішення і забезпечуючи високу якість сервісу. Банк виконує свою місію задоволення щоденних фінансових потреб клієнтів, забезпечуючи якісне обслуговування, простоту фінансових рішень і пропонуючи сучасний сервіс, який спрощує

життя. Основне бачення банку - бути не тільки одним з найбільших, а й одним з найбільш якісних банків галузі і з точки зору керованого портфеля запозичень, і з точки зору клієнтського обслуговування.

Широка мережа банків-кореспондентів і банків-контрагентів дозволяє банку сьогодні здійснювати міжнародні розрахунки через кореспондентські рахунки, відкриті в іноземних валютах в першокласних банках країн ближнього і далекого зарубіжжя у всіх основних валютах світу. При виборі кореспондента банк керується їх репутацією, фінансовим станом і показниками надійності, а також якістю послуг, що надаються.

АТ «Альфа-банк» надає послуги по відкриттю кореспондентських рахунків типу Лоро в національній валюті України та в іноземних валютах. З метою встановлення довгострокового і взаємовигідного співробітництва банк пропонує українським та іноземним банкам максимально повний спектр високоякісних і конкурентних банківських послуг.

АТ «Альфа-банк» надає послуги з відкриття та ведення кореспондентських рахунків в гривні та іноземних валютах банкам-резидентам і банкам-нерезидентам, пропонує конкурентні тарифи, умови функціонування кореспондентських рахунків, індивідуальний підхід до кожного кореспонденту.

Головні цінності банку сьогодні: відкритість, довіра і партнерство, відповідальність, результативність. Цінність відкритості банку виявляється в наступному [43]:

- банк послідовний і чесний у своїх думках, словах і діях;
 - банк відкритий до спілкування, готовий чути й розділяти іншу точку зору;
 - банк постійно шукає нові можливості для розвитку і навчання.
- Довіра і партнерство як цінності банку виявляються в тому, що
- банк працює для досягнення спільних цілей;
 - банк прагне до взаємовигідних відносин і взаємодопомоги;
 - для банку є неприйнятна безкомпромісність, банку не керуємося особистими інтересами.

Відповідальність як цінність банку виявляється в тому, що банк завжди тримаємо дане слово; банк несе відповідальність як за свої дії, так і за загальний результат команди банку.

Результативність як цінність банку означає, що банк фокусуємося на результаті, а не на процесі; банк прагне досягти поставлених цілей, а не довести їх недосяжність.

АТ «Альфа-банк» організований і здійснює свою діяльність в рамках чинного законодавства України, а також відповідно до загальноприйнятих міжнародних правил і норм.

Основними нормативно-правовими документами щодо запобігання відмивання грошей одержаних злочинним шляхом, на підставі яких розроблені внутрішні регулятивні документи і політики АТ «Альфа-банк» є:

- Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення»;
- Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку України №417 від 26 червня 2015 року;
- Рекомендації Цільової групи з фінансових заходів по боротьбі з відмиванням грошей (FATF);
- Стандарти Wolfsberg Group.

Внутрішні правила, процедури і політики, оновлюються в суворій відповідності з національним законодавством і кращої міжнародної практики. Адекватність таких політик і процедур з чинним законодавством проходить аудит і регулярно переглядається, що б відповідати сучасним викликам в боротьбі з легалізацією коштів отриманих злочинним шляхом.

Альфа-Банк Україна є клієнтоорієнтованим банком і приділяє увагу задоволенню клієнтських потреб та вдосконалення клієнтських вражень. Банк працює над підвищенням якості сервісу, що є ключовим пріоритетом у взаєминах з клієнтами. Оцінка і контроль якості обслуговування на кожному

етапі життєвого циклу клієнтів забезпечує зворотний зв'язок і допомагає нам удосконалювати продукти і процеси відповідно до їх актуальних потреб.

Для різних етапів в Банку використовуються унікальні методики дослідження :

- перший контакт з Банком (First Experience). Метою дослідження є оцінка роботи персоналу всіх каналів продажів банківських продуктів, виявлення сильних і слабких сторін в обслуговуванні на першому етапі співпраці з Банком. Аналіз сприйняття клієнтами роботи персоналу на першому етапі дозволяє коригувати обслуговування і надавати максимально зручний сервіс в ході всього життєвого циклу клієнтів. Банк використовує отримані результати для консультування клієнтів після продажу банківських продуктів для підвищення розуміння клієнтами умов продуктів і більш ефективного їх використання. Дослідження проводиться щомісяця, а його результати враховуються в мотивації співробітників;

- рівень задоволеності клієнтів (Customer Experience). Два рази на рік проводиться комплексна оцінка рівня задоволеності і лояльності клієнтів, яка вимірює сприйняття клієнтами стандартів, каналів взаємодії з банком, іміджу, репутації та інших факторів. Важливим завданням дослідження є відстеження динаміки задоволеності клієнтів в різних каналах протягом різних періодів життєвого циклу. Це дозволяє оцінити ефективність зусиль щодо підвищення якості обслуговування в різних каналах і сфокусуватися на тих компонентах обслуговування, які потребують удосконалення;

- методика NPS (Net Promoter Score) є частиною комплексної системи оцінки лояльності і дозволяє визначити не тільки ступінь лояльності, а й виявити причини, за якими клієнти рекомендують або не рекомендують банк;

- дослідження методом "Таємний покупець" (Mystery Shopping) банк проводить щоквартально, що забезпечує регулярний контроль якості сервісу і об'єктивну оцінку рівня обслуговування клієнтів у відділеннях.

Таємні покупці, які відвідують відділення, оцінюють кілька блоків сервісу:

- якість міжособистісної взаємодії (дружелюбність, ввічливість персоналу, прагнення допомогти відвідувачам і ін.);
- компетентність персоналу при веденні продажу (наприклад, надання інформації та приведення аргументів під час консультування);
- виконання персоналом стандартів обслуговування на кожному етапі спілкування (наприклад, зустріч клієнта, робота з запереченнями, каса);
- зовнішній вигляд і поведінку персоналу у відділенні; операційні стандарти (наприклад, зона обслуговування).

Результати дозволяють не тільки оцінити рівень виконання стандартів обслуговування, а й виділити сильні і слабкі сторони в роботі персоналу і визначити його мотивацію; виявити процеси, які вимагають поліпшення.

Мережа «Альфа-банк» (Україна) пропонує свої послуги через мережу відділень, міні-офісів, представництв і точок продажів, розташованих в більшості регіонів України.

Станом на кінець звітного 2017 р. банк має у своїй мережі 247 відділень та 2616 банкоматів на території України. За даними НБУ України станом на 31 грудня 2017 року за розміром загальних активів Альфа-Банк займає 6 місце серед 81 діючих в країні банків.

Основні фінансові показники банку на кінець 2017р. наступні [49]:

- активи банку – 49 472 853 тис. грн.;
- власний капітал банку – 3 920 739 тис. грн.;
- кредитний портфель фізичним особам – 8 605,43 млн. грн.;
- кредитний портфель юридичним особам – 19 618,18 млн. грн.;
- депозитний портфель фізичним особам – 23 607,96 млн. грн.;
- депозитний портфель юридичним особам – 17 758,48 млн. грн.;
- статутний капітал – 12 179 756 тис. грн.

Таким чином, далі проведемо аналіз структури активів та пасивів АТ «Альфа-Банк», як за горизонтальним так і за вертикальним аналізами. Розрахунки яких наведено у таблицях 2.1 та табл. 2.2.

Таблиця 2.1

Горизонтальний аналіз активів АТ «Альфа-Банк», тис. грн.

Показник	Загальна вартість станом на 31.12. 2015 р.	Загальна вартість станом на 31.12. 2016 р.	Загальна вартість станом на 31.12. 2017 р.	Відхилення			
				абсолютне 2016 к 2015 (+, -)	абсолютне 2017 к 2016 (+,-)	відносне 2016 к 2015, %	відносне 2017 к 2016, %
1	2	3	4	5	6	7	8
АКТИВИ:							
Грошові кошти та їх еквіваленти	9 681 721	5 851 238	7 701 003	-3 830 483	+1 849 765	-39,5%	31,6%
Кошти в інших банках	1 909 971	138 142	3 272 973	-1 771 829	+3 134 831	-92,7%	2269,2 %
Кредити та заборгованість клієнтів	27 462 754	25 629 498	28 225 297	-1 833 256	+2 595 799	-6,67%	10,1%
Цінні папери в портфелі банку на продаж	400	400	400	-	-	-	-
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	493 933	693 070	2 424 823	+199 137	+1 721 753	40,31%	249,8%
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	-	62	62	-	-	-	-
Відстрочений податковий актив	989 194	1 180 287	1 042 568	+191 093	-137 719	19,31%	-11,6%
Основні засоби та нематеріальні активи	655 635	874 239	1 258 122	+218 604	+383 883	33,34%	43,9%
Інші фінансові та не фінансові активи	564 060	1 192 158	785 471	+628 098	-406 687	111,3%	-34,1%
ВСЬОГО АКТИВІВ	42 363 131	38 953 914	49 472 853	-3 409 217	+10 518 939	-8,05%	27,00%

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

З данної таблиці бачимо, що збільшення активів АТ «Альфа-Банк» на 31.12.2017 року у порівнянні з 31.12.2016 року склало 10 518 939 тис. грн. або на 27,1 %. Збільшення активів банку відбулося в основному за рахунок збільшення обсягу коштів в інших банках на 3 134 831 тис. грн. або на 2 269,28 %, та Інвестицій в асоційовані та дочірні компанії на 1 721 753 тис. грн. (249,87 %). Дані балансу свідчать, що в основному вона складається з боргів дебіторів (юридичних та фізичних осіб), які внаслідок минулих подій заборгували певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Таблиця 2.2

Горизонтальний аналіз пасивів АТ «Альфа-Банк», тис. грн.

Показник	Загальна вартість станом на 31.12. 2015 р.	Загальна вартість станом на 31.12. 2016 р.	Загальна вартість станом на 31.12. 2017 р.	Відхилення			
				абсолютне 2016 к 2015 (+, -)	абсолютне 2017 к 2016 (+,-)	відносне 2016 к 2015, %	відносне 2017 к 2016, %
1	2	3	4	5	6	7	8
ПАСИВИ:							
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ							
Кошти банків	3 010 965	1 671 132	1 286 944	-1 339 833	-384 188	-44,4%	-22,9%
Кошти клієнтів	27487672	31 495398	41 900685	+4 007 726	+10 40 5 287	14,58%	24,83%
Боргові цінні папери, емітовані банком	18 535	63 518	62 250	+44 983	-1 268	242,6%	-1,9%
Інші залучені кошти	7 598 698	519 536	-	-7 079 162	-519 536	-93,1%	-100%
Інші зобов'язання	423 528	533 066	898 876	+109 538	+365 810	25,86%	68,6%
Субординований борг	1 200 030	1 359 540	1 403 359	+159 510	+43819	13,29%	3,22%
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ							
Статутний капітал	4 639 121	7 515 616	12 179 756	+2 876 495	+4 664 140	62,01%	62,1%

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	366 604	739 926	739 630	+373 322	-296	101,8%	-0,04%
Незареєстровані внески в капітал	3 135 237	4 664 140	-	+1 528 903	- 4 664 140	48,76%	-100%
Резервні та інші фонди банку	294 048	294 048	294 048	-	-	-	-
Резерви переоцінки	318 975	323 049	335 144	+4 074	+12 095	1,28%	3,74%
Непокритий збиток	-6 130 282	-10 225 055	-9 627 839	- 4 094 773	+597 216	66,79%	-5,8%
ВСЬОГО ПАСИВІВ	42 363 131	38 953 914	49 472 853	-3 409 217	+10 518 939	-8,05%	27,0%

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

З вище наведених розрахунків, бачимо, що порівняно з 2015 роком у 2017 році збільшилися кошти клієнтів, станом на 31.12.2017р. вони склали 41 900 685 тис. грн., що на 10 405 287 тис. грн. (у процентному відношенні - 24,83%) більше ніж у 2015 році та на 14,58% порівняно з 2016 роком. Також збільшення зобов'язань відбулось за рахунок збільшення інших зобов'язань на 365 810 тис. грн., що складають 68,62% порівняно з позаминулим роком.

Вертикальний аналіз дає змогу зробити висновок про структуру активів у звітному періоді, а також проаналізувати динаміку цієї структури. За даними Балансу (Додаток 1) проведемо вертикальний аналіз активів (див. табл. 2.3.).

Таблиця 2.3

Вертикальний аналіз активів банку, тис. грн.

Показник	Загальна вартість станом на 31.12.2015 р.	Загальна вартість станом на 31.12.2016 р.	Загальна вартість станом на 31.12.2017 р.	Частка у % до суми балансу на кінець року	Частка у % до суми балансу на кінець року	Частка у % до суми балансу на кінець року
1	2	3	4	5	6	7

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7
АКТИВИ:						
Грошові кошти та їх еквіваленти	9 681 721	5 851 238	7 701 003	22,85 %	15,58 %	15,56 %
Кошти в інших банках	1 909 971	138 142	3 272 973	4,5 %	0,35 %	6,61 %
Кредити та заборгованість клієнтів	27 462 754	25 629 498	28 225 297	64,82 %	65,8 %	57,05 %
Цінні папери в портфелі банку на продаж	400	400	400	0,0009 %	0,0010 %	0,0008 %
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	493 933	693 070	2 424 823	1,16 %	1,78 %	4,9 %
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	-	62	62	-	0,00016 %	0,00012 %
Відстрочений податковий актив	989 194	1 180 287	1 042 568	2,33 %	3,03 %	2,11 %
Основні засоби та нематеріальний активи	655 635	874 239	1 258 122	1,54 %	2,24 %	2,54 %
Інші фінансові та не фінансові активи	564 060	1 192 158	785 471	1,33 %	3,06 %	1,58 %
ВСЬОГО АКТИВІВ	42 363 131	38 953 914	49 472 853	100 %	100 %	100 %

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

Вертикальний аналіз активів АТ «Альфа-Банк» показав, що найбільшу питому вагу в структурі активів банку як на 31.12.2017 року, так і на 31.12.2016 року мали кредити та заборгованість клієнтів (57,05% і 65,8% відповідно). Найбільші зміни в структурі активів відбулись за рахунок кредитів та заборгованостей клієнтів. Так, на 31.12.2017р. у порівнянні з 31.12.2016р. в

структурі активів частка кредитів та заборгованостей клієнтів збільшились на 8,75 процентних пункти. З наведених розрахунків також бачимо, що позитивною є динаміка збільшення основних засобів та нематеріальних активів, за весь розрахунковий період вони збільшились на 1%. Одночасно в структурі активів відбулось зменшення інших фінансових та не фінансових активів на 1,48 процентних пункти та грошових коштів та збільшення їх еквівалентів на 0,08 процентних пунктів.

Далі проведемо вертикальний аналіз структури пасивів АТ «Альфа-Банк» за період 2015 – 2017 рр. Результати розрахунків наведені нижче, у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Вертикальний аналіз структури пасивів АТ «Альфа-Банк», тис. грн.

Показник	Загальна вартість станом на 31.12.2015 р.	Загальна вартість станом на 31.12.2016 р.	Загальна вартість станом на 31.12.2017 р.	Частка у % до суми балансу на початок року	Частка у % до суми балансу на початок року	Частка у % до суми балансу на початок року
1	2	3	4	5	6	7
ПАСИВИ:						
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
Кошти банків	3 010 965	1 671 132	1 286 944	7,10 %	4,29 %	2,6 %
Кошти клієнтів	27 487 672	31 495 398	41 900 685	64,88 %	80,85 %	84,7 %
Боргові цінні папери, емітовані банком	18 535	63 518	62 250	0,043 %	0,16 %	0,12 %
Інші залучені кошти	7 598 698	519 536	-	17,93 %	1,33 %	-
Інші зобов'язання	423 528	533 066	898 876	0,99 %	1,36 %	1,81 %
Субординований борг	1 200 030	1 359 540	1 403 359	2,83 %	3,49 %	2,83 %
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ						
Статутний капітал	4 639 121	7 515 616	12 179 756	10,95 %	19,29 %	24,62 %

Продовж. табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	366 604	739 926	739 630	0,86 %	1,89 %	1,5 %
Незарєєстровані внески в капітал	3 135 237	4 664 140	-	7,4 %	11,97 %	-
Резервні та інші фонди банку	294 048	294 048	294 048	0,69 %	0,75 %	0,59 %
Резерви переоцінки	318 975	323 049	335 144	0,75 %	0,82 %	0,68 %
Непокритий збиток	-6 130 282	-10 225 055	-9 627 839	-14,47 %	-26,24 %	-19,46 %
ВСЬОГО ПАСИВІВ	42 363 131	38 953 914	49 472 853	100%	100%	100%

Джерело: розроблено автором на основі [43,49,50]

З вище наведених розрахунків, бачимо зростання коштів клієнтів у банку на 19,82%, що є дуже позитивним явищем та спостерігається значне зменшення коштів інших банків на 4,5%. Як ми бачимо, у 2015 році інші залучені кошти склали 7 598 698 тис. грн., а у 2017 році їх взагалі не спостерігаємо, що є не дуже гарним показником. Дуже гарним показником – є збільшення статутного капіталу АТ «Альфа-Банк» протягом трьох років, він збільшився на 13,67%, збільшення статутного капіталу банку здійснювалося за допомогою випуску нових акцій, збільшення номінальної вартості акцій або обміну облігацій на акції.

Варто також відмітити, що станом на 01.10.2018р. АТ «Альфа-банк» займав 8 позицію й належав до групи банків іноземних груп банків. Банк завдяки своєму динамічному розвитку та темпам зростання увійшов до першої десятки банків України. З сильного корпоративного банку, орієнтованого на корпоративних клієнтів, Альфа-Банк став універсальним банком для всіх видів клієнтів: великих клієнтів корпоративного бізнесу, малого, середнього та роздрібного бізнесу, фізичних осіб.

Альфа-Банк Україна надає зручні сучасні банківські рішення клієнтів у всіх сегментах: від приватних осіб до найбільших компаній, будучи одним з лідерів по впровадженню нових технологій. 4 липня 2018 року, рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг» повідомило про підтвердження довгострокового кредитного рейтингу АТ «Альфа-Банк» і довгострокового кредитного рейтингу його облігацій на рівні «uaAAA» за національною шкалою. Банк або окремий борговий інструмент з рейтингом «uaAAA» характеризується найвищою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами [48].

Альфа-Банк Україна став першим в номінації «Карткові кредити» і зайняв 4-е місце в загальному рейтингу щорічного дослідження «50 провідних банків України» від інформаційного агентства «Фінансовий клуб». У порівнянні з минулим роком Альфа-Банк Україна значно поліпшив свої результати, піднявшись у рейтингу з 13 на 4 місце.

Карта Platinum Black від Альфа-Банку Україна стала переможцем в категорії «Краща дебетова карта VIP», а карта «Максимум» отримала визнання як «Краща кредитна карта Mass» престижної банківської премії FinAwards 2018. Засновниками премії є провідні фінансові сайти країни - «Мінфін» [44] і Finance.ua, які спільно з експертами галузі визначили кращих серед банків в 14 номінаціях [48].

А-Клуб Альфа-Банку Україна визнаний кращим сервісом приватного банківського обслуговування в Україні за підсумками дослідження Euromoney Private Banking and Wealth Management в 2017 році. Це дослідження щорічно проводить авторитетний європейський журнал про фінанси Euromoney.

Альфа-Банк Україна став переможцем рейтингу «Банки 2018 року», отримавши перше місце в номінації «Найбільш роздрібний банк» від видання «Фінансовий клуб». Відповідно до методики рейтингу, нагорода вручена за найбільший абсолютний приріст кредитного портфеля фізичних осіб протягом січня-листопада 2017 року, який склав 2,87 млрд. грн.

Крім цього, Альфа-Банк Україна був відзначений в інших номінаціях рейтингу «Банки 2018 року». Зокрема, банк отримав друге місце в рейтингу «Найбільш картковий банк», показавши приріст кількості активних платіжних карт протягом січня-вересня 2017 року на 459 тис. Одиниць. Також банк увійшов до числа самих ощадних банків, опинившись на третьому місці за показником приросту коштів фізичних осіб (+2,96 млрд. грн. протягом січня-листопада 2017 року).

Зазначило видання «Фінансовий клуб» і активну роботу Альфа-Банку Україна з корпоративними клієнтами: банк посів третє місце за показником приросту депозитів юридичних осіб (+1,49 млрд. грн.) в номінації «Найбільш корпоративний банк».

Усе вище наведене дозволяє кваліфіковано прогнозувати економічні та соціальні зрушення та приймати вірні рішення. Банк, який поєднує регіони усієї України. Також це дозволить клієнтам банку завжди та скрізь отримувати повний комплекс сучасних, якісних, технологічних банківських продуктів та послуг на рівні світових стандартів.

На сьогодні АТ «Альфа-Банк» – це дійсно банк нових можливостей!

2.2. Аналіз управління фінансовими ресурсами комерційного банку

Управління фінансовими ресурсами АТ «Альфа-Банк» полягає в управлінні власним капіталом та управлінні його зобов'язаннями. Головна мета процесу управління власним капіталом банку полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу власного капіталу для розширення діяльності й забезпеченні захисту від ризиків. Величина власного капіталу банку визначає обсяги активних операцій банку, розмір депозитної бази, можливості запозичення коштів на фінансових ринках, максимальні розміри наданих кредитів, величину відкритої валютної позиції та інші важливі показники, які

істотно впливають на діяльність банку. Для українських банків актуальними залишаються питання нарощування капітальної бази і для більшості з них мета управління капіталом банку полягає в його поповненні.

В управлінні формуванням власного капіталу банку можна виділити три взаємозалежних напрями: управління формуванням його розміру, ціни та структури (рис.2.1.).

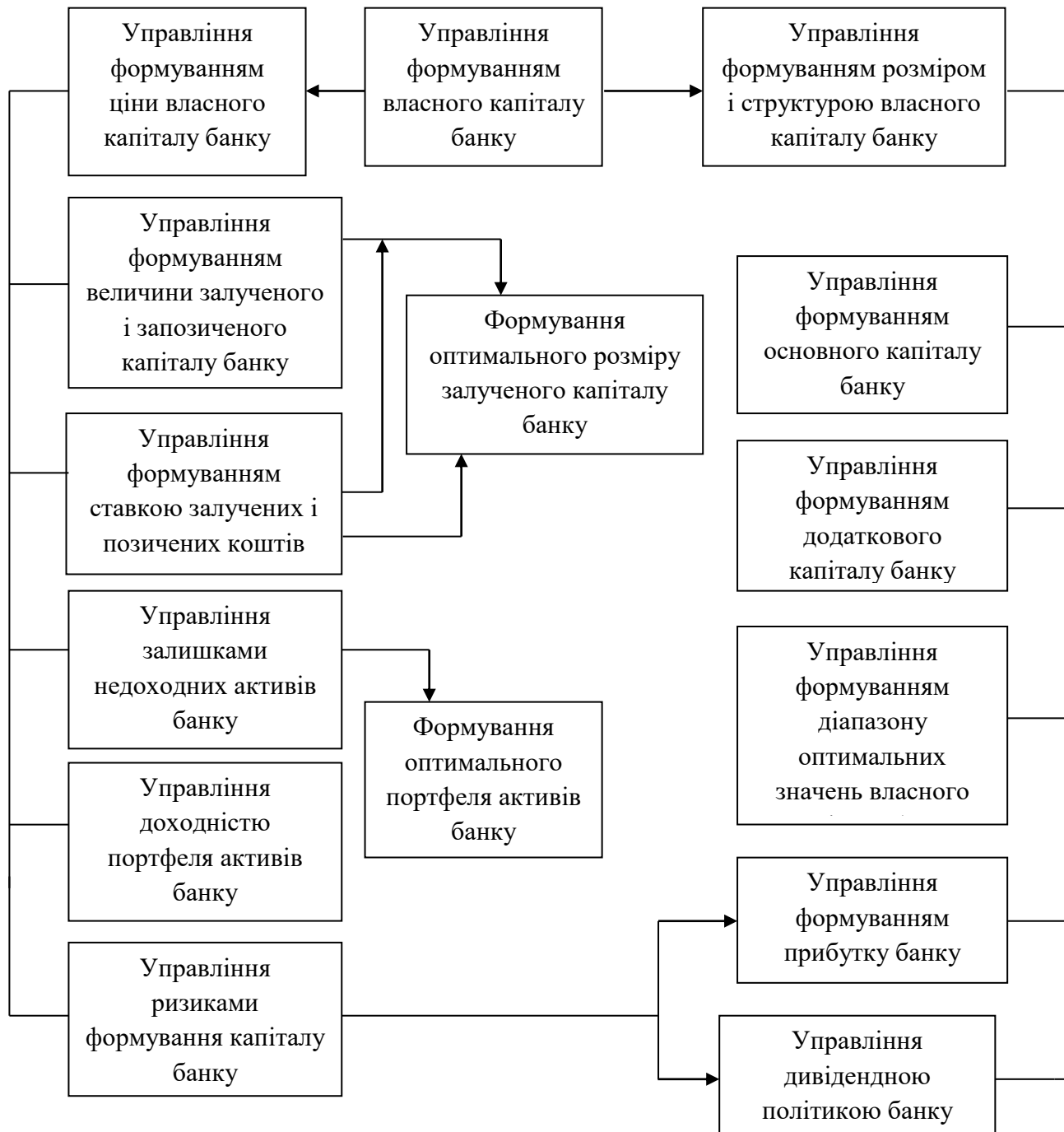

Рис. 2.1 Схема управління формуванням власного капіталу банку

Джерело: розроблено автором на основі [24]

Кількісним критерієм оцінки ефективності управління власним капіталом банку є його прибуток, а якісним показником ефективності цього управління – рентабельність, що залежить від прибутку і величини власних коштів. Формування власного капіталу банку здійснюється засновниками з метою одержання прибутку і відповідно дивідендів. В одержанні прибутку приймають участь як власний так і залучений капітал, тобто сукупний капітал.

Тож, проаналізуємо власний капітал АТ «Альфа-Банк» за три останні роки, а саме 2015- 2017 рр. (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5

Структура та аналіз власного капіталу Альфа-банку протягом 2015 – 2017 рр., тис. грн.

Показник	Загальна вартість станом на 31.12.2015 р.	Загальна вартість станом на 31.12.2016 р.	Загальна вартість станом на 31.12.2017 р.	Відхилення	
				абсолютне 2017 к 2015 (+, -)	відносне 2017 к 2015, %
1	2	3	4	5	6
Статутний капітал	4 639 121	7 515 616	12 179 756	+7 540 635	162,54 %
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	366 604	739 926	739 630	+ 373 029	101,75 %
Незареєстровані внески в капітал	3 135 237	4 664 140	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	294 048	294 048	294 048	-	-
Резерви переоцінки	318 975	323 049	335 144	+ 16 169	5,07 %
Непокритий збиток	-6 130 282	-10 225 055	-9 627 839	+ 3 497 557	57,05 %
УСЬОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	2 623 703	3 311 724	3 920 739	+ 1 297 036	49,43 %

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

З вище наведених даних в таблиці, можна побачити позитивну динаміку збільшення загальної величини власного капіталу на 1 297 036 тис. грн., або на 49,43%. Далі розглянемо докладніше, за рахунок яких показників відбулося збільшення власного капіталу в звітному році. Величина статутного капіталу з

2015 р. збільшилася на 7 540 635 тис. грн., або у процентному співвідношенні на 162,54%, що істотно вплинула на зміну власного капіталу АТ «Альфа-Банк». Але треба відмітити, що у 2017 році порівняно з 2015 р. збільшився непокритий збиток.

На рисунку 2.2 більш яскраво бачимо збільшення власного капіталу АТ «Альфа-Банк».

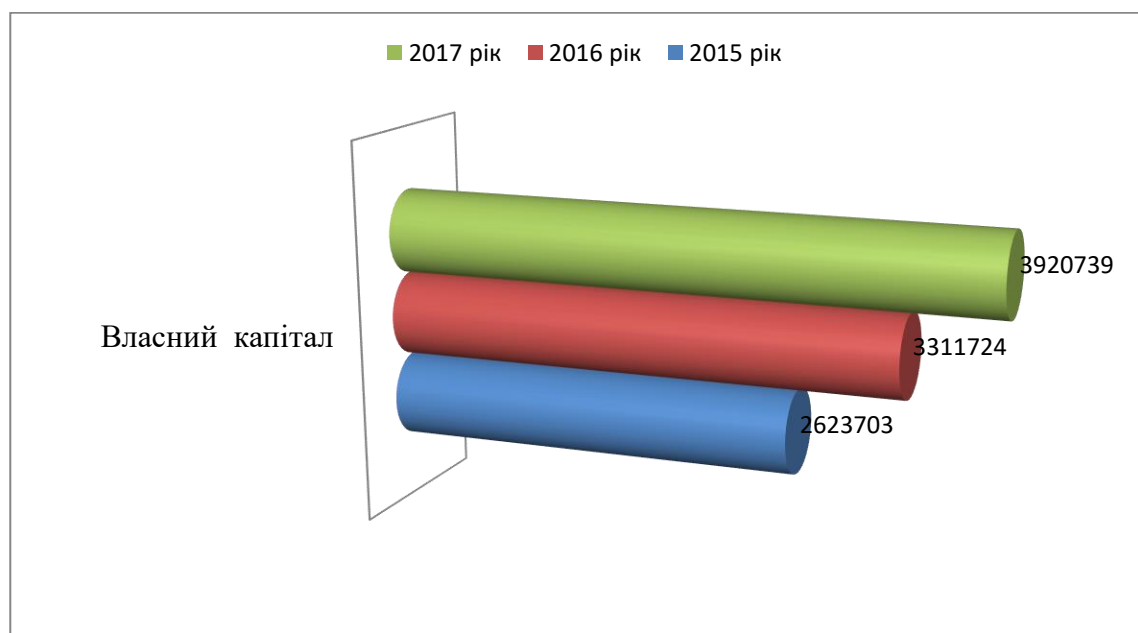

Рис. 2.2 Власний капітал АТ «Альфа-Банк» протягом 2015- 2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі таблиці 2.5

Треба зауважити, що велику роль у збільшенні власного капіталу також віграв емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами. У зв'язку з цим, далі більш детально розглянемо статутний капітал, емісійні доходи та інший дохід за операціями з акціонерами (табл. 2.6.).

Таблиця 2.6

Статутний капітал, емісійні доходи та інший дохід за операціями з акціонерами Альфа-Банк

	Кількість акцій в обігу, шт.	Статутний капітал	Незарєстровані внески в капітал	Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	
				Емісійні різниці	Премія на акції, сплачена
1	2	3	4	5	6

Продовж. табл. 2.6

1	2	3	4	5	6
Залишок на 31 грудня 2015 року	1 094 907	4 639 121	3 135 237	6	366 598
Реєстрація статутного капіталу	678 899	2 876 495	(3 135 237)	373 737	-
Витрати на реєстрацію статутного капіталу	-	-	-	(416)	-
Незареєстровані внески в капітал	-	-	4 664 140	-	-
Залишок на 31 грудня 2016 року	1 773 806	7 515 616	4 664 140	373 327	366 598
Реєстрація випуску акцій	1 100 812	4 664 140	(4 664 140)	-	-
Витрати на реєстрацію статутного капіталу	-	-	-	(296)	-
Статутний капітал після випуску акцій	2 874 618	12 179 756	-	373 031	366 598
Вплив деномінації акцій	121 794 690 042	-	-	-	-
Залишок на 31 грудня 2017 року	121 797 564 660	12 179 756	-	373 031	366 598

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

Таким чином, станом на 31 грудня 2017 року номінальна вартість однієї простої іменної ставки дорівнює 0,10 грн., а на 31 грудня 2016 року – 4 237 гривні.

З вище наведеної таблиці, бачимо, що у 2016 році збільшився статутний капітал АТ «Альфа-Банк» на суму 114 996 тис. грн. до 7 515 616 тис. грн. за рахунок додаткового внеску шляхом приватного розміщення 27 141 акції існуючої номінальної вартості, який було зареєстровано у Державному реєстрі

банків 19 серпня 2016 року. А вже у вересні 2016 року прийнято рішення збільшити статутний капітал Банку на суму 4 999 660 тис. грн. до 12515 276 тис. грн. за рахунок додаткового внеску шляхом приватного розміщення простих іменних акцій у кількості 1 180 000 штук. Станом на 31 грудня 2016 р. сплачено за акції нового випуску 4 664 140 тис. гривень. Станом на січень 2017 року надано постійне Свідоцтво про реєстрацію випуску акцій АТ «Альфа-Банк» на загальну суму 12 179 756 466 гривень у кількості 2 874 618 штук простих іменних акцій.

У лютому 2017 року прийнято рішення щодо деномінації акцій, статутний капітал банку у сумі 12 179 756 466 гривень був розподілений на 121 797 564 660 простих іменних акцій номінальною вартістю 0,10 грн. кожна. Також на звітну дату Альфа-Банк не випускає привілейованих акцій, виплати дивідендів не здійснювалось. Обмежень щодо володіння акціями на кінець звітного періоду немає.

Відтак, система управління формуванням власного капіталу представляє собою реалізацію своєї головної мети – забезпечення максимізації добробуту (прибутку) власників банку в поточному і перспективному періоді, а основними завданнями є [24]:

- формування достатнього обсягу власного капіталу, що забезпечує необхідні темпи економічного розвитку;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності власного капіталу при передбачуваному рівні фінансового ризику;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з формуванням капіталу, при прогнозованому рівні його доходності;
- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над банком із сторони його засновників;
- забезпечення достатньої фінансової гнучкості банку.

Першочерговими цілями управління власним капіталом банку є визначення фактичного його розміру, з метою захисту банку від ризиків банкрутства на такому рівні вірогідності, який власники банку вважають

прийнятними. Це сприяє забезпеченню стабільного розвитку та діяльності банку, поглинання ризиків, дотримання банком вимог Національного банку України до власного капіталу, також дозволяє підтримувати довіру клієнтів та кредиторів, особливо під час економічної кризи. Основними цілями управління власним капіталом банку є:

- визначення та дотримання достатнього розміру власного капіталу;
- відповідність джерел формування власного капіталу стратегії банку;
- управління адекватністю основного та регулятивного капіталів з використанням методики лімітування вкладень в активні операції;
- диверсифікація активних операцій банку;
- винесення пропозицій щодо шляхів збільшення власного капіталу.

Величина власного капіталу банку істотно впливає на рівень надійності та довіри до банку з боку суспільства. Саме тому проблеми об'єктивного оцінювання його величини та методи визначення його достатності залишаються актуальними у банківській практиці. Розглянемо практичні аспекти оцінки вартості власного капіталу банку, виходячи із вартості окремих його елементів, необхідність в оперативному визначенні яких часто виникає в щоденній банківській діяльності. На підставі нашого дослідження ми можемо запропонувати в цьому плані наступні методичні підходи. Спочатку визначимо елементи, які формують вартість власного капіталу банку, а саме (рис. 2.3.). Обґрунтуємо наші методичні підходи щодо оцінки вартості кожного із елементів власного капіталу, виходячи із їх суті і призначення, що є визначальним моментом при їх формуванні та управлінні:

а) оцінка вартості статутного капіталу. Порядок формування статутного капіталу залежить від форми організації банку: якщо банк створюється у формі акціонерного товариства відкритого типу, статутний фонд формується шляхом відкритої передплати на акції.

б) важливим елементом власного капіталу є резервний капітал, який формується в процесі діяльності банку і призначений для покриття можливих збитків по проведеним ним операціям, а також для виплати ним дивідендів,

якщо для цього недостатньо прибутку. Наявність резервного капіталу забезпечує стійкість діяльності банку, зміцнення його матеріальної і фінансової бази. Це сприяє підвищенню гарантій виконання банком своїх зобов'язань перед кредиторами, зменшує ймовірність банкрутства. Резервний капітал банку створюється в порядку, передбаченому зборами акціонерів; формується за рахунок відрахувань з прибутку, розмір яких визначається вищим органом управління банком, але не менше 5% від суми отриманого прибутку до досягнення ним 25% розміру регулятивного капіталу банку [21].

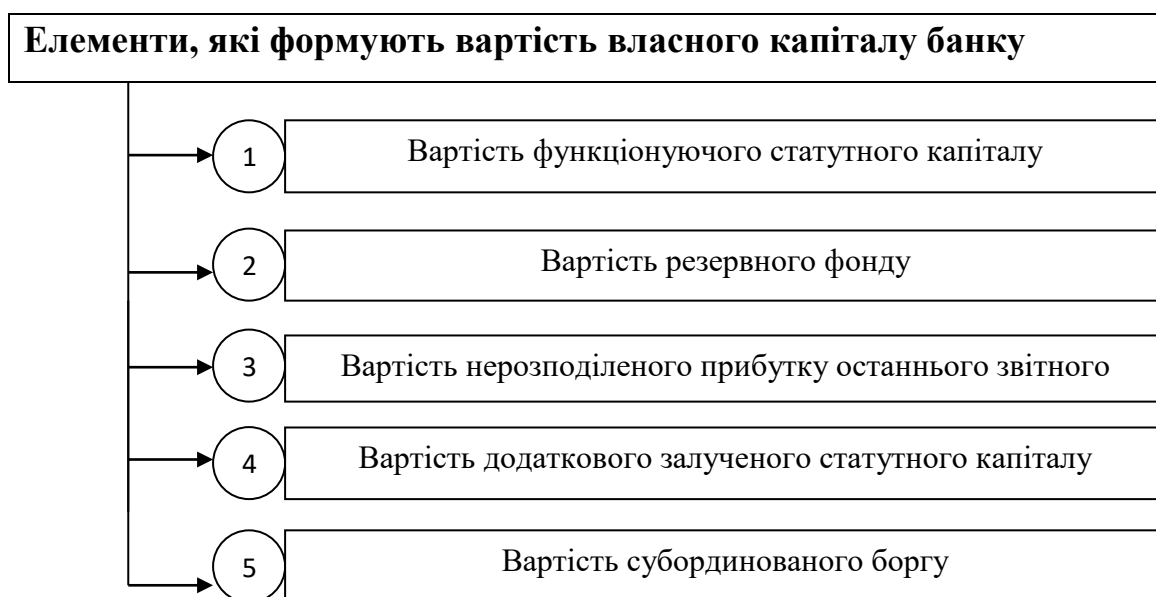

Рис. 2.3 Елементи, які формують вартість власного капіталу банку

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Одним із важливих завдань стратегічного фінансового менеджменту банку в процесі формування резервного капіталу є правильне визначення розмірів відрахувань від прибутку. Прискорені відрахування з метою найшвидшого створення резервного фонду можуть знизити розмір виплачуваних по акціях дивідендів, що, у свою чергу, знизить ринкову вартість самих акцій і негативно позначиться на формуванні акціонерного капіталу взагалі. Занадто низькі норми відрахувань від прибутку розтягнуть формування резервного фонду на тривалий термін і можуть негативно вплинути на забезпечення фінансової стійкості банку. Фахівці вважають, що найбільш оптимальним шляхом є змішаний порядок формування резервного фонду, коли

протягом декількох років здійснюються підвищені відрахування з прибутку, а потім встановлюються помірні або низькі норми відрахувань до досягнення встановленого розміру цього фонду. За розглянутою сутнісною та роллю резервний капітал можна вважати окремим зарезервованим капіталом, який доповнює статутний капітал банку й забезпечує формування власного капіталу. Тому ми приходимо до висновку, що оцінка його вартості аналогічна методиці оцінки статутного капіталу банку.

в) оцінка вартості нерозподіленого прибутку останнього звітного періоду. Нерозподілений прибуток є джерелом формування власного капіталу банку внутрішнього походження, що створюється як залишок прибутку після виплати дивідендів, відрахувань до резервного капіталу та в інші фонди банку. Оскільки розміри усіх відрахувань, крім дивідендів, заздалегідь визначені, то залишок нерозподіленого прибутку за минулий період залежить головним чином від величини дивідендів, встановленої загальним зборами акціонерів. Варто відзначити, що з метою підтримки встановленого контролюючими органами співвідношення “власний капітал - активи” банк нерідко змушений вибирати між збільшенням розміру нерозподіленого прибутку і випуском нових акцій, однак акціонери банку, які є його власниками неохоче погоджуються на збільшення кількості акціонерів і нові випуски акцій.

Якщо частина прибутку залишається в банку замість того, щоб бути розподіленою на дивіденди, акціонери вважають що утримані кошти забезпечать необхідну ринкову прибутковість звичайних акцій. Збільшення власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку вигідніше, ніж новий випуск простих акцій, оскільки відсутні витрати, пов'язані з випуском нових цінних паперів, проте тривале стримування дивідендів може привести до зниження ринкової вартості акцій. Тому банк повинен постійно прагнути до збереження балансу між виплатою достатніх дивідендів акціонерам (щоб мати їхню підтримку) і реінвестуванням доходів (щоб розвиватися і підтримувати ціну акцій на досить високому рівні).

В принципі, нерозподілений прибуток останнього звітного періоду – це власність акціонерів, яким його необхідно виплатити або за їх рішенням повністю направити на збільшення акціонерного капіталу з метою подальшого розвитку банку. Розподіл у вигляді дивідендів є вигідним для власників банку в тому разі, якщо власники мають можливість для інвестування отриманих коштів в інший бізнес, який може забезпечити одержання дивідендів на не меншому рівні. Отже, в підсумку величина сформованого нерозподіленого прибутку виступає в якості його ціни [17].

г) оцінка вартості додатково залученого акціонерного капіталу здійснюється шляхом розрахунку вартості залучених окремо простих і окремо привілейованих акцій і повинна включати наступні складові: повну вартість додаткової емісії акцій, очікуваний розмір дивідендів, фактично здійснені або передбачувані (планові) витрати на емісію. Структура фінансових ресурсів банківських установ залежить від напрямку їх діяльності, розміру, спеціалізації, а також від діючих регулюючих нормативів.

Аналізуючи фінансові ресурси АТ “Альфа-Банк” слід відмітити, що станом на 1.01.2018 р. їх обсяг становив 49 472,8 млн. грн., що на 10 518,9 млн. грн. більше порівняно з 2016 р. і на 7 109,7 млн. грн. більше порівняно з 2015 р. Структура фінансових ресурсів банку характеризується суттєвим переважанням залучених і позичених ресурсів (банківських зобов’язань), частка яких у загальному обсязі ресурсів становила 93,8% у 2015 р. і 92,1% у 2017 р. Відповідно питома вага власного капіталу незначна й перебуває в межах 6,2-8,5%, що в повній мірі відповідає загальноприйнятим вимогам і особливостям діяльності банківської установи (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Структура фінансових ресурсів АТ “Альфа-банк” у 2015-2017 рр., млн. грн.

Рік	Власний капітал		Зобов'язання		Фінансові ресурси	
	Обсяг, млн. грн.	Частка, %	Обсяг, млн. грн.	Частка, %	Обсяг, млн. грн.	Частка, %
1	2	3	4	5	6	7
2015	2623,7	6,2	39739,4	93,8	42363,1	100,0

Продовж. табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7
2016	3311,7	8,5	35642,2	91,5	38953,9	100,0
2017	3920,7	7,9	45552,1	92,1	49472,8	100,0

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

Залучені кошти є найбільш вагомою частиною фінансових ресурсів банку, яка в кілька разів перевищує його власні кошти. Частка залучених коштів у різних банках коливається від 75 % і вище. Фактично залучені кошти - це основне джерело формування ресурсів комерційного банку, які спрямовуються на проведення активних операцій. З розвитком ринкових відносин структура залучених ресурсів зазнала істотних змін, що зумовлено появою нових, нетрадиційних для старої банківської системи способів акумуляції тимчасово вільних коштів фізичних і юридичних осіб.

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних та розрахункових рахунках клієнтів, ощадні та строкові вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, різноманітні види депозитних рахунків, таких як умовні, заставні, брокерські, цільові депозити, депозити в іноземній валюті, а також кошти на кореспондентських рахунках інших банків (лоро-рахунки). У банківській практиці всі рахунки клієнтів, відкриті в банку, у цілому називають депозитами, а залучені кошти – депозитними зобов'язаннями.

Згідно класифікаційної ознаки - категорії вкладника - розрізняють депозити юридичних та фізичних осіб. Середні суми вкладів цих груп вкладів суттєво відрізняються, оскільки залишки по депозитах юридичних осіб значно вищі, ніж по вкладах фізичних осіб. Різняться також мотивація здійснення вкладень та побажання відносно їх подальшого використання. Депозити юридичних осіб переважно використовуються з метою розрахунків за придбану продукцію та послуги, для здійснення інших розрахунків, а мотивація накопичення коштів з метою отримання прибутку є другорядною. Для фізичних осіб депозити досить часто відкриваються з метою отримання прибутку в

майбутньому, тому мотиви зберігання коштів задля цього та відкриття цільових депозитів (у т.ч. для придбання певних товарів довгострокового використання), однаково важливі. Суттєво відрізняються й фінансові можливості цих груп вкладників, у юридичних осіб вони значно ширші, що в свою чергу впливає на періодичність поповнення вкладу [38].

Основне завдання управління залученим капіталом банків можна визначити управління ліквідністю й витратами щодо залучення ресурсів. Чим надійнішими та стабільнішими є пасиви банку, тим вищими будуть середня ціна ресурсів, а отже, й витрати. Збільшення питомої ваги поточних пасивів сприяє зниженню витрат, проте знижує ліквідність банку. Водночас збільшення частки строкових зобов'язань сприяє формуванню стабільного ресурсного потенціалу, що позначається на підвищенні витрат. Ціноутворення за депозитними зобов'язаннями банку базується на аналізі співвідношення між депозитною ставкою яка відображає ринкову вартість залучення коштів, і витратами банку з обслуговування кожного виду депозитних, рахунків. Отже, формування оптимального складу залученого капіталу банку відповідно до його потреб та можливостей фінансового ринку, аналіз середньої вартості ресурсів (як сукупних, так і кредитних), оцінка ступеня їх використання є основними питаннями, які має вирішити менеджмент банку в процесі управління залученим капіталом.

За умов нестабільного економічного розвитку, що спостерігається в Україні протягом останнього десятиріччя, передбачити рівень інфляції, визначити ризикованість банківської установи, а також спрогнозувати темпи зростання, які насправді перетворилися на темпи економічної кризи (падіння), не вдається навіть на макроекономічному рівні. Тому вітчизняні банки при встановленні депозитної ставки орієнтуються на рівень облікової ставки НБУ та пропонують клієнтам плаваючу ставку, яка переглядається в разі зміни облікової ставки. Несприятливі економічні процеси змусили банки перейти до короткострокового залучення коштів, коли депозити приймаються на такий період часу, у межах якого темпи інфляції більш-менш можна передбачити.

Використання облікової ставки НБУ як орієнтира щодо пропозиції ставок за депозитними рахунками цілком обґрунтоване, оскільки в обліковій ставці очікуваний рівень інфляції вже врахований, а в Україні саме інфляція є головним чинником, що впливає на рівень банківських ставок.

Депозитна ставка банку здебільшого нижча за облікову ставку, хоч іноді такі чинники, як попит і пропозиція грошових коштів на ринку та конкурентні позиції банку призводять до значних відхилень від цього правила. Банки, які не мають на ринку репутації надійних та стабільних установ, змушені з метою залучення клієнтів пропонувати високі депозитні ставки. У такому разі менеджмент банку має точно знати напрями та обсяги можливого розміщення ресурсів та їх прибутковість. Значне підвищення депозитної ставки за відсутності високоприбуткових напрямів розміщення залучених ресурсів може призвести до появи від'ємного спреда, а отже, збиткової діяльності банку [39].

Одним із факторів стабілізації банківської системи є система страхування депозитів, існування якої на рівні держави дає банкам можливість знизити премію за ризик як однієї зі складових базової депозитної ставки.

У багатьох розвинутих країнах створено державну систему страхування депозитів, яка передбачає компенсацію певної суми депозитного вкладу власникові в разі банкрутства банку. В Україні прийнято відповідні нормативні документи щодо створення системи страхування депозитів. Це дає можливість сподіватися на вирішення проблеми високої ризикованості банківських вкладів, що сприятиме підвищенню надійності та стабільності вітчизняних банків.

Розглянемо більш детально склад і динаміку залучених фінансових ресурсів АТ «Альфа-Банк» (табл.2.8.).

Зобов'язання даного банку за залученими фінансовими ресурсами представлені коштами банків на кореспондентських рахунках, коштами клієнтів (як фізичних, так і юридичних осіб на поточних і депозитних рахунках), емітованими борговими цінними паперами, субординованим боргом та іншими фінансовими зобов'язаннями.

Таблиця 2.8

Залучені фінансові ресурси АТ “Альфа-Банк” у 2015-2017 рр., млн. грн.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1	2	3	4
1. Банківські зобов'язання, млн. грн.	39 739,4	35 642,2	45 552,1
1.1. кошти юридичних осіб, в т. ч.:	12 929,8	13 661,7	18 290,7
- строкові кошти	9 927,7	7 358,0	1 0384,1
- кошти до запитання	3 002,1	6 303,7	7 906,6
1.2. кошти фізичних осіб, в т. ч.:	12 314,5	17 833,7	23 609,9
- строкові кошти	10 677,1	15 350,8	19 278,8
-кошти до запитання	1 637,4	2 482,9	4 311,1
2. Питома вага у фінансових ресурсах:			
- коштів юридичних осіб, %	32,5	38,3	40,1
- коштів фізичних осіб, %	31,0	50,0	51,8
3. Питома вага строкових коштів у:			
- коштах юридичних осіб, %	76,8	53,8	56,8
- коштах фізичних осіб, %	86,7	86,1	81,6
4. Питома вага коштів до запитання у:			
- коштах юридичних осіб, %	23,2	46,2	43,2
- коштах фізичних осіб, %	13,3	13,9	18,4
5. Темп росту до попереднього року:			
- зобов'язань банку, %	-	89,7	127,8
а) коштів юридичних осіб, в т. ч.:	-	105,6	133,9
- строкових, %	-	74,1	141,1
- до запитання, %	-	210,0	125,4
б) коштів фізичних осіб в т. ч.:	-	144,8	132,4
- строкових, %	-	143,8	125,6
- до запитання, %	-	151,6	173,6

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

Як видно з наведених даних у табл. 2.8, залучені фінансові ресурси досліджуваного банку упродовж 2015-2017 рр. зростали і становили на кінець 2017 р. 45 552,1 млн. грн. При цьому темп росту їх становив 127,8% порівняно з 2016 р. В загальному обсязі банківських зобов'язань більшу питому вагу мають депозитні вклади фізичних осіб, що відповідає спеціалізації даного банку -

51,8% у 2017 р. і 50,0% у 2016 р. Спостерігається з кожним роком збільшення питомої ваги коштів до запитання юридичних осіб – у 2015р. становили 23,2%, а вже у 2017р. – 43,2%; фізичних осіб – у 2015р. – 13,3%, а у 2017р. питома вага зросла на 5,1%.

Основа діяльності банку – залучення коштів від клієнтів на зберігання. У зв'язку з цим банку необхідно більшою мірою контролювати саме цю статтю сукупних пасивів.

Структура пасиву балансу представлена на рис. 2.4.

Рис. 2.4 Структура пасивів АТ «Альфа-Банк» станом на 2017 рік

Джерело: розроблено автором на основі таблиці 2.8

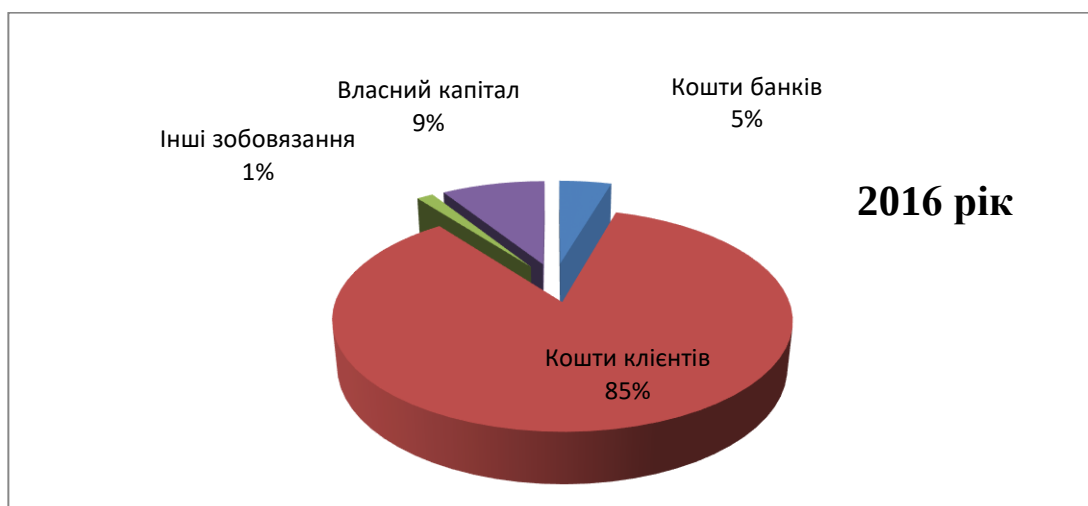

Рис. 2.5 Структура пасивів АТ «Альфа-Банк» станом на 2016 рік

Джерело: розроблено автором на основі таблиці 2.8

З вище представлених діаграм, бачимо позитивне зростання коштів клієнтів з кожним роком, що є дуже гарним показником діяльності АТ «Альфа-Банк». Збільшення пасивів банку відбувається за рахунок залучення коштів, в основному коштів фізичних осіб на депозитні рахунки, наприклад, такі як:

- «Розумний Депозит», або ще він називається «Депозит Щедри», перевага депозиту від АТ «Альфа-Банк» полягає в тому, що вкладник має право розмістити відповідну суму грошей на депозитний рахунок із зростаючою ставкою кожного місяця: 1 місяць – 12%; 2 місяць – 16% та 3 місяць – 21%. Гроші можна зняти без втрати відсотків вже після першого місяця розміщення депозиту. Також цей депозит є акційним, тож розмістивши його, вкладник автоматично бере участь у розіграші планшету Apple iPad;

- «Альфа депозит»

- «Альфа депозит (з поповненням)»

- «Альфа депозит дитячий», перевага цього депозиту полягає у тому, що кожен клієнт у якого є дитина, може відкрити депозит на дитину, але якщо дитині до 14 років. Але коли дитині настуває 14 років, вона вже має повноцінне право володіти ним;

- депозит на вимогу «Дохідний Сейф». Цей депозит по суті з'являється у кожного клієнта, який є власником картки у АТ «Альфа-Банк». Відсоткова ставка цього депозиту залежить від обраного Пакета Послуг, наприклад :

- у пакеті Comfort – «Дохідний Сейф» 8% річних;

- пакет Ultra – 9% річних;

- у пакеті Platinum Black, Platinum Black Plus – 12% річних. Перевагою цього депозиту є те, що клієнт будь-якої миті може зняти кошти з Дохідного Сейфу не втрачаючи відсотки, так і покласти на нього відповідно.

Також важливо дотримуватися умови, що в успішно функціонуючому банку сума власних коштів повинна бути мінімум удвічі менше величини залучених коштів. В даному випадку ця нерівність виконується, що говорить про ефективність діяльності та обраної стратегії розвитку.

Далі більш детально розглянемо залучені кошти фізичних осіб (табл. 2.9.) АТ «Альфа-Банк» протягом 2015 – 2017 рр.

Таблиця 2.9

Залучені кошти фізичних осіб АТ «Альфа-Банк», тис. грн.

Показники	2015	2016	2017	Відхилення	
				абсолютне 2017 к 2015 (+,-)	відносне 2017 к 2015, %
1	2	3	4	5	6
Кошти на вимогу та поточні рахунки	1 637 405	2 429 930	4 331 144	+ 2 693 739	+ 164,51%
Депозитні сертифікати на вимогу	-	52 998	59 141	+ 59 141	+ 100%
Строкові кошти	10 676 338	13 060 769	18 072 946	+ 7 396 608	+ 69,28%
Депозитні сертифікати строкові	2 243 426	2 289 294	1 144 726	- 1 098 700	- 48,97%
Кошти за недіючими рахунками	135	148	159	+ 24	+ 17,78%
Інші кошти клієнтів	950	1 038	1 816	+ 866	+ 91,15%
Усього коштів клієнтів	14 558 254	17 834 177	23 609 932	+ 9 051 678	+ 62,17%

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

Таким чином, з наведеної таблиці можна зробити висновок, що з кожним наступним роком починаючи з 2015 р., залучені кошти АТ «Альфа-Банк» зростають, що є гарним показником як самої діяльності банку, так і фінансової бази. З вище наведених даних бачимо, що з 2015 року по 2017 рік кошти клієнтів в АТ «Альфа-Банк» збільшились на 9 051 678 тис. грн., що у процентному відношенні – 62,17%. Збільшення залучених коштів відбулося у більшій мірі за рахунок коштів на вимогу та поточні рахунки, які збільшились у 2017 році на 164,51%.

Так як, збільшення фінансових ресурсів відбувається більшою мірою за рахунок залучення коштів як фізичних, так і юридичних осіб, далі пропонуємо розглянути та порівняти депозитний портфель фіз. осіб та юр.осіб протягом 2015 – 2017 роки.

На рис. 2.6. спостерігаємо, що в АТ «Альфа-Банк» переважає депозитний портфель фізичних осіб, аніж юридичних. Це зумовлено тим, що банк більш акцентує на депозити фізичних осіб за рахунок різноманітних акцій, підвищеними ставками та більш лояльних умов для розміщення вкладів.

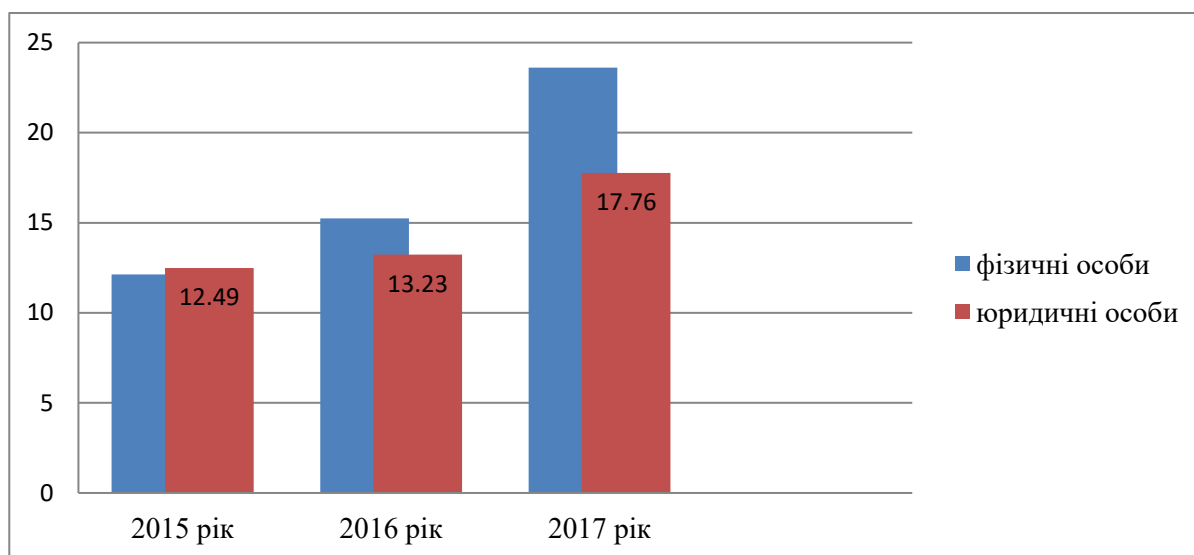

Рис. 2.6 Динаміка показників депозитних портфелів юридичних та фізичних осіб

Джерело: розроблено автором на основі таблиці 2.8

Також треба зазначити, що зростання залучених коштів свідчить і про те, що клієнти мають довіру до АТ «Альфа-Банк» та показує, що банк є надійним та займає стійке положення на сучасному етапі економіки.

Але конкуренція на грошовому ринку змушує банк використовувати цінові та нецінові методи залучення коштів. Сутність цінових методів полягає у використанні депозитного процента як головного важеля в конкурентній боротьбі за вільні кошти юридичних і фізичних осіб. Підвищення пропонованої банком ставки дає змогу залучити додаткові кошти, однак впливає на вартість залучення. Підвищення ставок депозитних процентів має обмеження і не завжди дає позитивні результати.

Тому АТ «Альфа-Банк» значну увагу приділяє неціновим методам залучення коштів юридичних і фізичних осіб, зокрема:

- поліпшенню рівня обслуговування клієнтів;
- встановленню системи «клієнт-банк»;

- впровадженню пластикових карток;
- розширенню спектра пропонованих банком операцій та послуг;
- комплексному обслуговуванню клієнтів;
- наданню клієнтам окремих безкоштовних додаткових послуг.

Важливим методом також стає розроблення фінансових інструментів чи схем, які задовольняли б конкретні потреби клієнта. Все частіше банк пропонує юридичним і фізичним особам нові види депозитних рахунків, режим функціонування яких дає змогу повніше враховувати інтереси вкладників.

Враховуючи вищевикладене зазначимо, що структура і динаміка залучення коштів банком у цілому відбиває позитивні та негативні тенденції, притаманні перехідній моделі економіки і такій її складовій, як банківська система. Залучаючи кошти фізичних і юридичних осіб, банк повинен враховувати не лише стан економіки загалом, а й регіональні особливості, самостійно вибираючи і розробляючи умови залучення коштів виходячи із стратегії і тактики конкретного банку.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що ефективне управління власним капіталом банку є запорукою активізації його діяльності, зміцнення фінансового стану, підвищення довіри економічних агентів до банківських установ і розширення кредитної підтримки розвитку реального сектору економіки. Пошук оптимального рівня депозитної ставки - це складне завдання, яке має вирішувати менеджмент кожного банку самостійно залежно від ринкової ситуації, власних потреб та можливостей. Занадто низький рівень ставки призводить до відпливу депозитів з банку, зменшує обсяг кредитних ресурсів, а отже, звужує можливості проведення активних операцій та отримання доходів. Завищення депозитної ставки тягне за собою зростання відсоткових виплат за рахунками клієнтів і за відсутності високоефективних напрямків розміщення ресурсів спричинюється до зменшення маржі чи навіть завдає збитків.

2.3. Оцінка ефективності використання ресурсів АТ «Альфа-Банк»

Традиційним джерелом формування ресурсів комерційного банку є вклади клієнтів, але з розширенням банківської діяльності виникає потреба в пошуку нових шляхів зростання ресурсної бази. Якщо наявних залучених коштів недостатньо для проведення всіх активних операцій, що їх має намір здійснити банк, то можна або відмовитися від операції, або запозичити ресурси на ринку. Операцію запозичення коштів називають купівлею фондів, а джерела запозичення - не депозитними зобов'язаннями банку [37]. Особливістю запозичених коштів є те, що у процесі їх формування провідну роль відіграє банк, тоді як при створенні депозитної бази ініціатива належить клієнтам. Коли йдеться про запозичення, банк самостійно визначає, скільки і на який період йому потрібно коштів, а у процесі залучення вкладів їх сума та строки визначаються клієнтами з огляду на власні потреби.

Серед недепозитних джерел формування банківських ресурсів найбільш поширеними на сучасному етапі є [27]:

- отримання міжбанківських кредитів;
- рефінансування в Національному банку України;
- операції РЕПО;
- емісія цінних паперів власного боргу (банківські векселі, облігації тощо).

Основним джерелом недепозитних ресурсів є операції з отримання міжбанківських позик. Ці операції надають можливість банкам з недостатнім обсягом ресурсів забезпечувати виконання резервних вимог НБУ та задовольняти потреби власних клієнтів у кредитах шляхом залучення необхідних для цього ресурсів інших комерційних банків, які мають тимчасовий надлишок грошових коштів.

Перевагами операцій з міжбанківського кредитування є передусім відносна простота оформлення та швидкість здійснення. Банк-позичальник

взаємодіє з банком-кредитором, як правило, без посередників. Узгодження умов кредитування (сума, термін, процентна ставка, вид забезпечення тощо) здійснюється по телефону, факсу, електронній пошті. Після повного оформлення кредитної угоди банки обмінюються між собою підписаними екземплярами за допомогою телефаксу. Підписання кредитної угоди є підставою для перерахування коштів з рахунка банку-кредитора на рахунок банку-позичальника. Перерахування здійснюється практично в режимі реального часу після надання банком-кредитором у регіональне управління НБУ, що його обслуговує, платіжного доручення про переказ коштів на користь банку-позичальника. Міжбанківські кредитні угоди укладаються, як правило, на термін від кількох днів до 1-2 місяців. Досить поширеними є міжбанківські кредити "overnight", які мають повертатися на наступний день після їх отримання.

Досить широко використовують у міжнародній банківській практиці операції з позичання ресурсів у системі центрального банку. Центральний банк кредитує банківські установи на короткостроковій основі з метою сприяння їм у вирішенні проблеми з тимчасовою нестачею ресурсів для проведення активних операцій. Так, у США Федеральна резервна система надає позики фінансово-кредитним установам через так зване дисконтне вікно, перераховуючи суму кредиту на рахунок банку-позичальника у Федеральному резервному банку відповідного регіону. Кожний кредит, який надається ФРС, має бути забезпечений надійною заставою. Більшість банків використовують для застави цінні папери Казначейства США.

В Україні Національний банк здійснює політику рефінансування комерційних банків через використання таких інструментів: рефінансування банків шляхом операцій на відкритому ринку; надання стабілізаційного кредиту; операції купівлі-продажу державних цінних паперів на відкритому ринку.

Національний банк України здійснює операції на відкритому ринку шляхом [26]:

- проведення короткострокового рефінансування банків;
- проведення середньострокового рефінансування банків;
- надання кредитів "overnight";
- купівлі/продажу державних цінних паперів.

НБУ здійснює рефінансування банків шляхом операцій на відкритому ринку тільки під забезпечення державних цінних паперів, векселів, суб'єктів господарської діяльності та векселів Державного казначейства, що враховані банком. Кредитування завжди було й залишається пріоритетною економічною функцією комерційних банків. Структура і динаміка кредитного портфеля постійно змінюється як на макро-, так і на мікрорівнях. Тому все актуальнішим стає питання правильного управління ним.

Адже головною метою банківського менеджменту є забезпечення прибутку банку шляхом раціональної організації управлінського процесу. На вибір не депозитних джерел формування фінансових ресурсів банку впливають такі чинники:

- відносна вартість конкретного джерела;
- граничні строки погашення;
- рівень надійності джерела;
- правила та обмеження щодо використання;
- доступність;
- кредитні можливості банку позичальника: розмір капіталу, рейтинг, можливості реалізації комерційних паперів тощо.

Постійні зміни умов функціонування комерційних банків, посилення конкуренції на фінансовому ринку потребують вдосконалення наявних та впровадження нових методів управління банківськими операціями. Щодо недепозитних банківських операцій, то тут все більшого розвитку протягом останніх років набувають так звані операції із позабалансового фінансування.

Основними методами позабалансового фінансування є:

- сек'юритизація активів;
- продаж позик;

- надання кредитних гарантій.

Розглянемо їх детальніше.

Одними із найпоширеніших забалансових недепозитних операцій є операції з надання кредитних гарантій банку.

Кредитна гарантія - це позабалансове зобов'язання банку, згідно з яким він погоджується за визначену плату гарантувати повернення кредиту своїм клієнтом іншому банку або виконання умов контракту, що був укладений між клієнтом банку та третьою особою. Кредитні гарантії вигідні як для банку-гаранта, так і для його клієнта. Так, банк за видачу кредитної гарантії отримує значний прибуток у вигляді комісійних, не використовуючи власних ресурсів. Щодо клієнта, то надана банківська гарантія дає йому можливість зміцнити свою репутацію надійного позичальника та розраховувати на істотне зниження вартості кредиту або спрощення та полегшення умов комерційного контракту.

Процес управління запозиченими коштами має певні особливості, виходячи з яких менеджери формують такі стратегії управління позиченими ресурсами [24]:

а) гнучке управління: у будь-який момент часу можна чітко визначити, оскільки і на який період необхідно банку запозичити кошти. Потреба в недепозитних джерелах розраховується як різниця між вихідними та вхідними грошовими потоками банку, з урахуванням як реальних, так і очікуваних значень.

б) висока чутливість до змін ринкової ставки: позики здебільшого надаються під плаваючу ставку або на короткі періоди часу.

в) короткостроковий характер операцій запозичення: найпопулярнішими є одноденні позики та позики зі строками погашення до двох тижнів.

г) неможливість застосування нецінових методів управління, оскільки ставку за позикою встановлює кредитор.

Основними джерелами запозичення коштів для банків є такі:

- позики в центральному банку;
- міжбанківський ринок ресурсів;

- проведення операцій репо;
- міжнародний фінансовий ринок (євроринок);
- ринок комерційних цінних паперів;
- позики в небанківському секторі.

На вибір недепозитних джерел коштів банку впливають такі фактори:

- відносна вартість конкретного джерела запозичення коштів;
- граничні строки погашення;
- рівень надійності джерела;
- правила й обмеження щодо використання запозичених коштів;
- доступність запозичення фінансових ресурсів;
- кредитні можливості банку-позичальника: величина капіталу, рейтинг,

можливості реалізації комерційних паперів тощо.

З наведеного переліку найбільш поширеними у банківській практиці є кредити, що позичаються банками центральним банком. Економічна сутність таких на макрорівні полягає в тому, що через кредитування банків та інших кредитних установ здійснюється емісія грошей в обіг і розширюється обсяг сукупної грошової маси в економіці. Це створює умови для розширення кредитної діяльності банків.

На мікрорівні кредити центрального банку сприяють підтриманню банками своєї ліквідності на необхідному рівні, зміні структури їхніх активів на користь позичкових операцій, а також розширенню, за необхідності, обсягу кредитної допомоги своїм клієнтам.

Отже, вважаю за доцільне розглянути практичні аспекти формування позиченого капіталу АТ «Альфа-Банк» у розрізі вищезгаданих джерел.

Проаналізуємо загальні тенденції міжбанківського кредитування вітчизняної банківської системи.

Стосовно управління формуванням позиченими ресурсами, то обсяги одержаних кредитів представлені кредитами НБУ, кредитами за угодами РЕПО, міжбанківськими кредитами, а також кредитами, отриманими від міжнародних та інших фінансових організацій, що відображена в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка обсягів і структури позичених кредитних ресурсів**АТ «Альфа-Банк» у 2015-2017 рр., млн. грн.**

Види кредитів	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	Обсяги, млн. грн.	Частка, %	Обсяги, млн. грн.	Частка, %	Обсяги млн. грн.	Частка, %
1	2	3	4	5	6	7
Кредити, одержані від НБУ	13774,1	60,3	14346,7	56,0	14731,7	43,2
Кредити, одержані від НБУ за угодами РЕПО	1200,0	5,3	3781,2	14,7	5906,0	17,3
Кредити, одержані від банків за угодами РЕПО	1000,0	4,4	-	-	-	-
Кредити, одержані від інших банків	464,2	2,0	1076,8	4,2	2961,2	8,7
Кредити, одержані від міжнародних фінансових організацій	5705,1	25,0	5715,6	22,3	9796,4	28,7
Інші запозичені кошти	505,2	17,7	505,2	2,0	533,6	1,6
Випущені боргові цінні папери	204,1	0,9	204,2	0,8	204,2	0,6
Усього позиченого капіталу	22852,7	100,0	25629,7	100,0	34133,1	100,0

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

З вищенаведеної табл. 2.10 відстежуємо, що у 2015 році кредити, які одержані від НБУ становили 13 774,1 млн. грн., у відсотковому співвідношенні – 60,3%, а у 2017 році – 14 731,7 млн. грн. (43,2%), що є позитивним явищем, яке свідчить про те, що АТ «Альфа-Банк» з кожним роком стає більш надійним та міцнішим банком, і який має гарну ліквідність. Також бачимо зростання кредитів, які одержані від інших банків, порівняно з 2015 роком у 2017 році їх частка збільшилась на 6,7%. Відбулося збільшення кредитів, одержаних від міжнародних фінансових організацій на 3,7%.

Далі розглянемо кредити та заборгованість клієнтів АТ «Альфа-Банк», на основі даних, які наведені у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

**Кредити та заборгованість клієнтів АТ «Альфа-Банк» протягом 2015
-2017 рр., тис. грн.**

Показники	2015	2016	2017	Відхилення			
				абсолют не 2017 к 2015 (+,-)	абсолют не 2017 к 2016 (+,-)	відносне 2017 к 2015, %	відносне 2017 к 2016, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Кредити, що надані юридичним особам	30 104,1	27 743,8	25 688,2	- 4 415,9	- 2 055,6	- 14,66%	- 7,41%
Кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби	4 125,10	4 524,78	8 349,99	+ 4 224,8	+ 3 825,2	+102,4%	+84,54%
Іпотечні кредити фізичних осіб	1 791,10	1 824,94	1 700,37	- 90,73	- 124,57	- 5,06%	- 6,82%
Кредити, що надані фізичним особам-підприємцям	399,15	400,09	502,08	+ 102,9	+ 101,99	+25,78%	+ 25,5%
Кредити, що надані за операціями РЕПО	28,49	15,50	-	-	-	-	-
Інші кредити, що надані фізичним особам	628,66	545,47	274,47	- 354,19	- 271	- 56,34%	- 49,68%
Усього кредитів та заборгованості клієнтів	37 076,6	35 054,6	36 676,4	- 400,2	+ 1 621,8	- 1,08%	+ 4,6%

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

Провівши аналіз даних табл. 2.11, можна зробити висновок, що АТ «Альфа-Банк» є безумовним лідером з надання кредитів фізичним особам на поточні потреби. Як видно з розрахунків, що найбільше банк видає кредити фізичним особам, порівняно з 2015 роком у 2017 році відносний показник зріс на 84,54%, також протягом трьох років зріс і показник кредити, що надані фізичним особам-підприємцям – на 25,78%, і це свідчить, про те, що АТ «Альфа-Банк» є кредитоспроможним банком. Але треба зазначити, що у 2017 році відбулося зменшення кредитів, що надані юридичним особам на 7,41% порівняно з 2016 р.

Отже, підсумовуючи дані з табл. 2.11, спостерігаємо, що взагалі усього кредитів та заборгованості клієнтів зменшились у 2016 році на 1,08%, але у 2017 році бачимо збільшення кредитів на 4,6%, яке відбулося внаслідок кредитів, що надані саме фізичним особам. Проаналізувавши табл. 2.11 далі доцільно розглянути саме структуру кредитів за видами економічної діяльності АТ «Альфа-Банк» протягом 2015-2017 років. Дані аналізу структури діяльності комерційного банку наведені у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Структура кредитів за видами економічної діяльності АТ «Альфа-Банк» за 2015-2017 рр., тис. грн.

Вид економічної діяльності	2015		2016		2017	
	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Фізичні особи	6 944 022	18,7	7 295 301	20,8	10 826 939	29,5
Будівництво та нерухомість	5 957 400	16,1	5 213 882	14,9	1 700 622	4,6
Електроенергетика	3 326 211	9,0	4 824 605	13,8	4 429 916	12,1
Машинобудування	2 592 489	7,0	3 060 231	8,7	3 887 101	10,6
Сільське господарство	3 092 932	8,3	3 049 998	8,7	3 059 203	8,3
Чорна металургія	2 442 470	6,5	2 843 559	8,1	3 625 239	9,9
Роздрібна торгівля продуктами харчування	2 249 557	6,1	2 376 054	6,8	2 479 024	6,8
Хімія, нафтохімія	1 609 950	4,3	1 790 318	5,1	1 840 729	5,0
Фінансові послуги	5 305 849	14,3	1 514 173	4,3	400 913	1,1
Автомобільна промисловість	581 230	1,6	677 123	1,9	89 116	0,2
Нафтогазова промисловість	665 845	1,8	458 514	1,3	691 824	1,9

Продовж. табл. 2.12

1	2	3	4	5	6	7
Телекомунікація та зв'язок	-	-	303 466	0,9	560 155	1,5
Залізничний транспорт	1 174 717	3,2	226 358	0,7	657 607	1,8
Засоби масової інформації, поліграфія, розваги	60 124	0,2	49 788	0,1	9 150	0,1
Оптова торгівля	-	-	333 315	1,0	1 499 085	4,1
Інші	972 508	2,6	1 371 279	3,9	919 813	2,5
Усього кредитів та заборгованості клієнтів	37 076 643	100	35 054 649	100	36 676 436	100

Джерело: розроблено автором на основі [49,50]

З проведеного аналізу у табл. 2.12, можна зробити висновок, що протягом 2015- 2017 років найбільше кредитів надається фізичним особам (2017 рік – 29,5%), а також таким видам діяльності, як: будівництво та нерухомість (порівняно з 2015р. кредитування цього виду діяльності зменшилось на 11,2% і у 2017р. становить 4,6%), електроенергетика (відбувається збільшення кредитування цього виду здійснюлося у 2016р. і знизилось у 2017р. на 1,7% та становить 12,1%), машинобудування (з кожним роком кредитування у цей вид діяльності зростає і у 2017р. становить 10,6%), сільське господарство, чорна металургія (кредитування збільшується і у 2017р. становить 9,9%, що на 1,8% більше ніж у 2016 році), роздрібна торгівля харчовими продуктами та фінансові послуги.

Більш детальне порівняння наданих кредитів фізичним та юридичним особам зображено на рис. 2.7 та рис. 2.8.

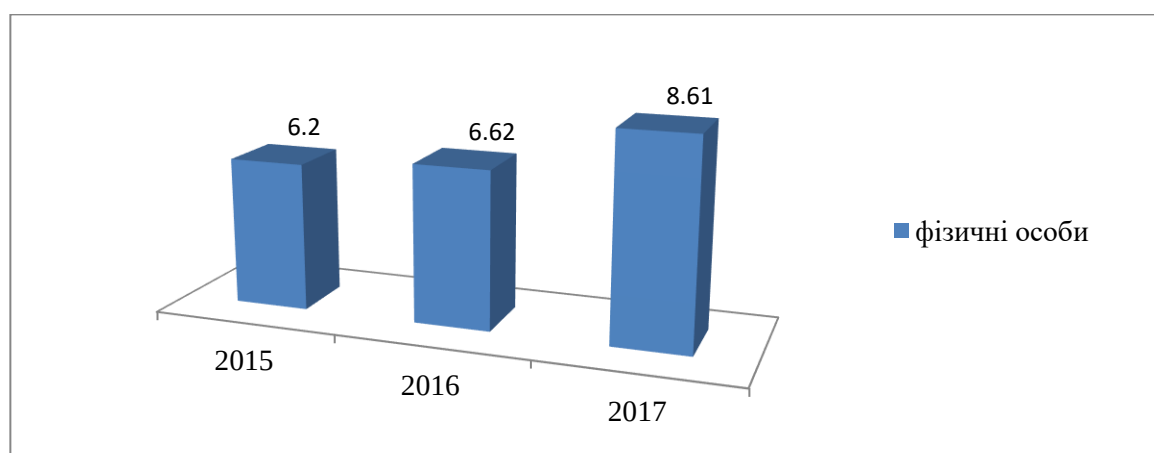

Рис. 2.7 Надані кредити АТ «Альфа-Банк» фізичним особам протягом 2015-2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі табл. 2.11

Дані рис. 2.7 свідчать про тенденцію зростання надання кредитів фізичним особам. Порівняно з 2015 р. у 2017 році надання кредитів збільшилось на 2,41%, що є позитивним наслідком.

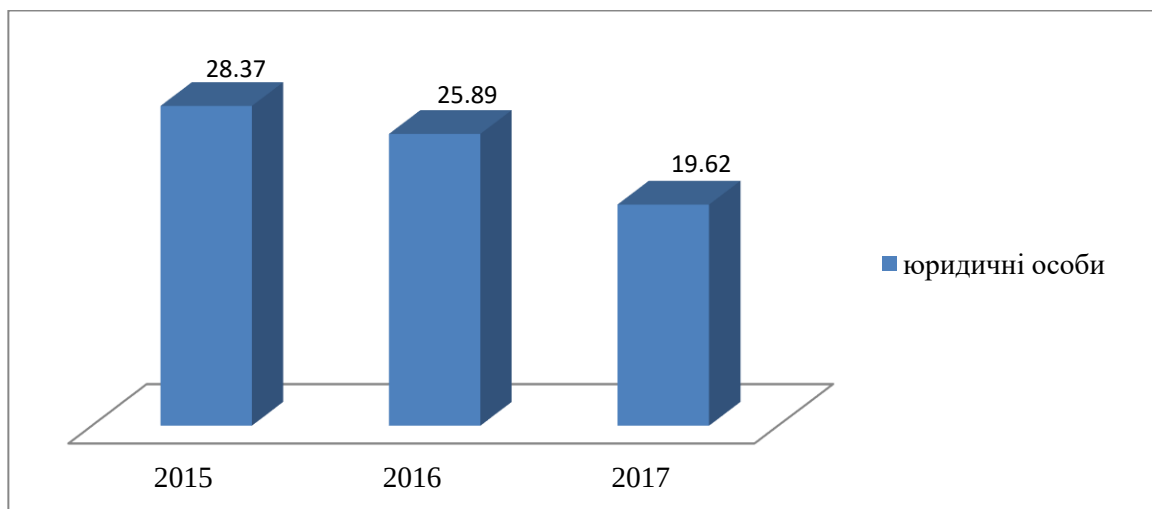

Рис. 2.8 Надані кредити АТ «Альфа-Банк» юридичним особам протягом 2015-2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі табл. 2.11

Як свідчать дані рис. 2.8, відбувається тенденція зменшення надання кредитів юридичним особам. Порівняно з 2015 р. у 2017 році надання кредитів зменшилось на 8,75%, що є не дуже гарним показником для банку.

Таким чином, формування банком позичених фінансових ресурсів є запорукою мобілізації необхідних за обсягами та стабільністю ресурсів, що в свою чергу, надає можливість адекватно реагувати на виникнення кризових ситуацій з мінімальними негативними наслідками. Процес запозичення коштів вимагає здійснення ефективного управління з метою впливу на вартість позичених коштів. Управління запозиченими ресурсами банку має певні особливості, виходячи з яких менеджери повинні формувати стратегію управління такими ресурсами:

- гнучкість управління: у кожний момент часу можна чітко визначити, скільки і на який період необхідно банку запозичити коштів; потреба в недепозитних джерелах розраховується як різниця між вихідними та вхідними

грошовими потоками банку, з урахуванням як реальних, так і очікуваних значень;

- висока чутливість до змін ринкової відсоткової ставки: позики здебільшого надаються під плаваючу ставку або на короткі періоди часу;
- короткостроковий характер операцій запозичення: найпопулярнішими є одноденні позики та зі строками погашення до двох тижнів;
- неможливість застосування цінових методів управління, оскільки ставку за позикою встановлює кредитор.

Отже, пасивні операції є ключовим елементом управління банківською діяльністю, оскільки без якісного формування ресурсної бази банку неможливо забезпечити потрібну ефективність проведення активних операцій. При цьому необхідно розуміти, що пасивні операції банків, як і активні, безпосередньо впливають на рівень дохідності, а тому активи і зобов'язання слід розглядати як загальний портфель банківських ресурсів, управління яким має бути достатньою мірою скоординовано.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що при управлінні власним капіталом у банківській практиці використовуються два методи поповнення власного капіталу банку: метод внутрішніх джерел та метод зовнішніх джерел.

Метою банківського менеджменту у сфері управління зобов'язаннями банку є залучення достатнього обсягу коштів з найменшими витратами для фінансування тих активних операцій, які має намір здійснити банк.

На основі проведеного аналізу і оцінки фінансових ресурсів комерційного банку можна зробити такий висновок:

- управління фінансовими ресурсами полягає в управлінні власним капіталом та управлінні його зобов'язаннями;
- структура власного капіталу відповідає економічним нормативам і становить 49,43%;
- система управління формування власного капіталу забезпечує максимізацію прибутку власників банку в поточному та перспективному періодах;

- структура фінансових ресурсів: власний капітал та зобов'язання відповідають загальноприйнятим вимогам і особливостям діяльності банківської установи і становлять за 2015-2017 рр. 100%;

- залучені фінансові ресурси впродовж досліджуваного періоду зростали і відповідали спеціалізації банківської установи, що свідчить про ефективну діяльність банку та обраної стратегії розвитку;

- залучені кошти – збільшення фінансових ресурсів відбувається за рахунок залучення коштів фізичних та юридичних осіб. Проаналізувавши депозитний портфель фізичних та юридичних осіб можна стверджувати, що він поступово збільшується, що вказує на довіру клієнтів до банку;

- позичені кредитні ресурси становлять у 2016 році 60,3%, а у 2017 році – 43,2%, що є позитивним явищем і свідчить про надійність і міцність банку та гарні показники ліквідності, які відповідають економічним нормативам;

- кредити фізичним та юридичним особам поступово підвищуються, що сприяє зростанню надання кредитів фізичним особам;

- негативним явищем є зменшення кредитів юридичним особам, їх зменшення відбулося на 8,75%, що негативно впливає на фінансову діяльність банку;

- формування банком позичених фінансових ресурсів є запорукою. Мобілізації необхідних за обсягами та стабільності ресурсів і надає можливість адекватно реагувати на виникнення кризових ситуацій з мінімальними негативними наслідками.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

3.1. Проблеми формування ресурсів комерційних банків та напрями їх вирішення

Від того, наскільки банки приділятимуть увагу процесу формування та використання ресурсів комерційних банків залежить їх можливість ефективно виконувати банківські операції та надавати банківські послуги, а також фінансова стійкість банківської системи в цілому. Однією з важливих проблем, що постають перед вітчизняними банками є залучення та підтримка на достатньому рівні банківських ресурсів. Сучасний розвиток та функціонування банківської системи України сприяє розвитку конкуренції між банківськими установами за залучення ресурсів та подальше їх ефективне використання. Для оптимального розвитку банківської діяльності недостатньо тільки залучити ресурси за низькою ціною, а розмістити за вищою, для цього потрібно сприяти формуванню ефективної системи управління ресурсами комерційних банків України.

Ключовими проблемами банківської системи України в 2016 та 2017 роках були такі:

а) повільне відновлення активності фізичних осіб на депозитному ринку, зумовлене збереженням недовіри до банківської системи та незадовільною динамікою реальних доходів населення. Після катастрофічного для банківської системи відпливу депозитів протягом 2014–2015 рр. у 2016 році процес відновлення вкладів відновився, проте його темпи не відповідають потребам банків у ресурсах для помітної активізації кредитування. Загалом за 2016 р. вклади населення в національній валюті зросли на 11 млрд. грн., а в іноземній валюті практично не змінилися. Протягом першого кварталу 2017 р. динаміка вкладів населення відповідала тенденції повільного зростання, сформованій у

минулому році: депозити у гривні зросли на 4 млрд. грн., обсяг валютних вкладів майже не змінився. Основними чинниками, що забезпечили позитивну динаміку вкладів фізичних осіб, були відносна курсова стабілізація та довгостроковий ефект від законодавчої заборони на дострокове зняття вкладів, що відбулася ще в 2015 р.

б) зниження кредитної активності банків, скорочення їх кредитного портфеля на тлі орієнтації банків на кредитування держави. Після дворічного скорочення корпоративного кредитного портфелю одночасно в національній та іноземній валютах, що відбувалося протягом 2014–2015 рр., кредитний портфель юридичних осіб у національній валюті за 2016 р. нарешті зріс на 79 млрд. грн., проте це зростання не покриває скорочення корпоративного кредитного портфелю у валюті, який зменшився за рік на 3,8 млрд. дол. США, що частково пояснюється перекредитуванням у гривні. Протягом першого кварталу 2017 р. динаміка корпоративного кредитування відповідала негативній тенденції повільного скорочення, сформованій у минулі роки: обсяг наданих кредитів юридичним особам у гривні практично не змінився, натомість обсяг корпоративних кредитів в іноземній валюті зменшився на 1,0 млрд. дол. США. Таким чином, неодноразово і на різних рівнях проголошене НБУ завдання щодо якнайшвидшого відновлення процесів кредитування економіки банками внаслідок різних причин об'єктивного та суб'єктивного характеру не виконується.

Одним з інструментів, що мав стимулювати кредитну активність, було зниження облікової ставки як ключового орієнтиру для кредитних ставок для корпоративних та роздрібних позичальників. Після досягнення максимального її значення на рівні 30% станом на 04.03.2015 цей індикатор неодноразово переглядався у бік зменшення. Після останнього зниження з 26.05.2017 облікова ставка знаходиться на рівні 12,5%. Проте в умовах незадовільної платіжної дисципліни позичальників суттєве зниження облікової ставки не призвело до очікуваного зростання обсягів наданих банками нових кредитів, адже банки досі віддають перевагу більш безпечному та надійному з їхнього

погляду кредитуванню дефіциту державного бюджету та НБУ шляхом купівлі ОВДП та короткострокових депозитних сертифікатів (станом на 01.01.2014 інвестиції банків у ці два інструменти становили 91 млрд. грн., на 01.01.2017 відповідна сума зросла до 316 млрд. грн.). В умовах зниження платіжної дисципліни позичальників та падіння ділової активності погіршується якість кредитного портфеля банків, а частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі наданих кредитів поступово зростає. Якщо станом на 01.01.2016 цей показник загалом по банківській системі дорівнював 22,1%, то станом на 01.04.2017 зріс до рівня 24,3%. Із травня 2017 р. НБУ почав публікувати статистику непрацюючих кредитів (NPL), розрахованих за новими правилами на основі загальноприйнятих у світі стандартів. У результаті повного визнання банками реальної якості кредитів рівень NPL у середньому по банківській системі станом на 01.06.2017 збільшився до 56,4%, у т. ч. по корпоративних кредитах – до 56,6%, по кредитах фізичним особам – до 58,9% [42].

в) збитковість банків та збереження проблеми з їх капіталізацією. Тенденція збитковості банківської системи (збитки українських банків у 2016 р. становили 159 млрд. грн. проти 67 млрд. грн. у 2015 р.) нарешті була змінена на протилежну: фінансовий результат банківської системи України протягом перших п'яти місяців 2017 р. був додатним і станом на 01.06.2017 становив 6,9 млрд. грн. Це відбулося завдяки поступовій адаптації банківської системи до кризових умов (зниження процентних ставок по депозитах, скорочення мережі відділень та персоналу призвели до суттєвого зменшення загальних адміністративних витрат, зростання комісійних доходів на заміну втрачених процентних доходів). Прямим наслідком збитковості банків у 2014–2016 рр. стало «проїдання» їх капіталу: регулятивний капітал працюючих банків за 2016 р. скоротився зі 130 на початок року до 110 млрд. грн. на його кінець, станом на 01.07.2017 його величина для працюючих банків знизилася до позначки 93 млрд. грн., тому принципової важливості для відновлення банківської системи України набув процес її докапіталізації.

г) зростання частки іноземного капіталу в банківській системі понад його оптимального значення для фінансової безпеки держави. На вимогу НБУ протягом 2016 р. банки іноземних банківських груп збільшили інвестиції у статутний капітал своїх «дочок» на 58,2 млрд. грн. Натомість зростання статутних фондів банків із капіталом українського походження (з урахуванням виведених із ринку банків) становило 41,7 млрд. грн. Це опосередковано призвело до втрати банками з капіталом українського походження домінуючої позиції у банківській системі України на тлі зростання частки банківських установ з іноземним капіталом (частка присутності іноземного капіталу в українській банківській системі зросла з 43,3% станом на 01.01.2016 до 53,6% на 01.01.2017 за його оптимального значення для фінансової безпеки держави на рівні 20–25%).

д) подальше скорочення працюючих банків, їх відділень та працівників. Нині в Україні триває вимушений процес очищення й оздоровлення банківської системи. З початку 2014 р. кількість працюючих в Україні банків скоротилася удвічі – зі 180 до 90 (станом на 01.07.2017), при цьому лише за 2016 р. із ринку було виведено 21 установу. Проте із загальної кількості працюючих банків 36 установ, або більше ніж третина, самим регулятором визнано проблемними (станом на 01.04.2017) [47]. Серед інших утрат банківської системи, яких не вдалося уникнути протягом останніх років, – майже дворазове (із 19,3 тис. на 01.01.2015 до 9,8 тис. на 01.07.2017) скорочення працюючих в Україні відділень. З одного боку, відділення скорочувалися внаслідок виходу з ринку проблемних банків та втрати Україною частини території. Проте навіть цілком стабільні банки значно скоротили кількість «точок продажу» внаслідок дотримання політики жорсткої економії. Загалом це суттєво знизило рівень міжбанківської конкуренції.

Серед найбільш болючих наслідків санації банківської системи України – скорочення персоналу, що переважно має високу, проте специфічну кваліфікацію та не може оперативно знайти роботу в інших секторах економіки. За оцінками ФГВФО [31], станом на середину 2016 р. виведення з

ринку проблемних банків призвело до втрати роботи 45 тис. осіб. Курс гривні знизився з 24,00 грн./дол. США станом на 01.01.2016 до 27,19 грн./дол. США станом на 01.01.2017, натомість у перші місяці поточного року динаміка курсу була позитивною, внаслідок чого станом на 01.07.2017 курс гривні зміцнився до позначки 26,10 грн./дол. США.

Серед основних чинників, що зумовили помірне зниження курсу гривні протягом 2016 р. та зберігали свій вплив на початку 2017 р., слід виділити такі:

- скорочення валютних надходжень від зовнішньої торгівлі (у 2015 р. – 47,9 млрд. дол. США, у 2016 р. – 46,0 млрд. дол. США [7]) внаслідок скорочення експорту до РФ та зниження світових цін на традиційні вітчизняні експортні товари. Експорт мінеральних продуктів у 2016 р. відносно попереднього року знизився на 10,5%, продукції машинобудування – на 17,8%, хімічної промисловості – на 24,8%. У географічному розрізі найбільше скоротився порівняно з попереднім роком експорт до Росії (на 26%), частка якого в загальному експорті зменшилася з 11,9% до 9,3%. Обсяг експорту до країн ЄС порівняно з попереднім роком зріс на 2,4%, а його питома вага в загальному експорті збільшилася з 29,5% до 31,9%. Загалом же вартість експорту товарів з України у 2016 р. знизилася відносно попереднього року з 35,4 до 33,6 млрд. дол. США. Експорт з України зернових культур у 2016 р. порівняно з минулим роком зріс із 37,4 млн. т у 2015 р. до 40,2 млн. т у 2016 р., проте цінова динаміка на зернові культури була негативною: середня вартість тонни зерна в 2016 р. становила 151 дол. США за тонну проти 162 дол. США у 2015 р.

Отже, незважаючи на зростання фізичного обсягу експорту зерна, його вартість у 2016 р. залишилася без змін відносно попереднього року та становила 6,1 млрд. дол. США. Фізичні обсяги експорту з України чорних металів у 2016 р. порівняно з минулим роком майже не змінилися (21,4 млн. т проти 21,3 млн. т), проте за рахунок подальшого зниження середньої ціни на чорні метали з 369 дол. США за тонну в 2015 р. до 330 дол. США за тонну в

2016 р. вар- тість цієї статті експорту зменшилася з 7,8 млрд. дол. США у 2015 р. до 7,1 млрд. дол. США у 2016 р.

- повільне зростання міжнародних резервів. Розмір та динаміка міжнародних резервів мають визначальний вплив на учасників валютного ринку, адже резерви гарантують можливість оперативно «гасити» пікові сплески валютного курсу та забезпечувати валютно-курсову стабільність національної грошової одиниці у середньостроковій перспективі. Загалом за 2016 р. міжнародні резерви України порівняно з їх обсягом на кінець 2015 р. зросли на 2,2 млрд. дол.США – до 15,5 млрд. Одним з основних джерел їх збільшення стала чиста купівля іноземної валюти регулятором минулого року, яка становила 1,55 млрд. дол. США. Збільшенню резервів сприяло надходження третього траншу від МВФ за програмою розширеного фінансування (EFF) на суму 1 млрд. дол. США, а також пов'язаного з програмою МВФ фінансування на 1 млрд. дол. США від розміщення єврооблігацій Міністерства фінансів України під гарантії уряду США. Водночас обсяг міжнародних резервів на кінець 2016 р. виявився нижчим на 2 млрд. дол. США, ніж за офіційним прогнозом НБУ, через несвоєчасне надходження четвертого траншу від МВФ на суму 1,3 млрд. дол. США та 600 млн. євро від Єврокомісії. Завдяки відновленню зовнішнього кредитування на початку поточного року обсяг міжнародних резервів України зріс до рівня 18,0 млрд. дол. США станом на 01.07.2017.

Отже, продовження співпраці з міжнародними фінансовими організаціями є критично важливою передумовою фінансової стабільності, зокрема стабілізації валютного ринку.

- зростання грошової маси, передусім готівки в обігу, що може провокувати прискорення темпів інфляції, активізацію попиту на валютному ринку та, як наслідок, девальвацію гривні. У грудні 2016 р. відносно січня 2016 р. грошова маса зросла на 106 млрд. грн., або 10,7%, із 995 до 1102 млрд. грн. При цьому це зростання значною мірою відбулося саме за рахунок готівки в обігу, що збільшилася за рік на 43 млрд. грн., або на 16,0%, із 272 до 315 млрд.

грн. У 2016 р. додаткова грошова маса «зв'язувалася» на рівні банківської системи шляхом залучення депозитів та купівлі банками державних цінних паперів.

- вплив капіталу за кордон, у т. ч. шляхом виведення дивідендів, фіктивних експорту та імпорту товарів і послуг. В умовах підвищеного попиту на валюту держава в особі НБУ змушена регулювати процес репатріації дивідендів у ручному режимі. За 2016 р. з України на законних підставах у вигляді дивідендів було виведено близько 700 млн. дол. США [13]. Стабілізація стану валютного ринку на початку 2017 р. дала змогу державі в особі НБУ суттєво пом'якшити чинні обмеження руху капіталу. Постановою Правління НБУ № 41 від 25.05.2017 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» іноземні інвестори нарешті отримали можливість повертати вкладені в Україну кошти. Досі було заборонено купувати та перерахувати іноземну валюту, щоб повернути за кордон кошти, отримані іноземними інвесторами від продажу корпоративних прав, певних видів цінних паперів, унаслідок зменшення статутних капіталів юридичних осіб, виходу з господарських товариств іноземних інвесторів. Даною Постановою ці операції легалізуються.

- збереження високої питомої ваги валютних коштів у структурі активів і пасивів українських банків, що може порушити їх фінансову стійкість в умовах можливої девальвації національної валюти. Проте існує й прямиий зворотний вплив валютної структури банківського балансу на валютний курс, адже погіршення фінансового стану банків, що мають надмірні валютні активи або пасиви, може збільшувати сукупний попит на валюту на міжбанківському ринку для розрахунку по валютних вкладах чи кредитах цих банків, що також негативно впливатиме на курс. Загалом по банківській системі України станом на 01.01.2017 частка валютних кредитів банків становила 49%, частка валютних депозитів – 46%.

Таким чином, одним із ключових завдань держави в особі НБУ має стати стимулювання процесу поступового заміщення валюти у структурі балансів українських банків на національну грошову одиницю.

У сучасних умовах відсутності на ринку ліквідних і дохідних фінансових інструментів, недостатньої довіри до банків з боку населення, вузького ринку міжбанківських кредитів особливу актуальність набуває питання забезпечення банку ресурсами і оптимізація їх структури і в зв'язку з цим розробка стратегії управління власними і залученими коштами, які створюють ресурсну базу комерційного банку. Питання нарощування ресурсної бази і забезпечення її стабільності шляхом ефективного управління пасивами, досягнення оптимальної відповідності структури пасивів структурі активів є гострими і вкрай важливими.

Оптимізація банківської діяльності стосовно завдань конкретного етапу розвитку країни забезпечується в процесі грошово-кредитного регулювання, що здійснюється на макрорівні, головним чином шляхом впливу центрального банку на комерційні банки, і на мікрорівні шляхом саморегулювання в кожному банку. Одним із основних факторів, що забезпечує ефективну діяльність банку є величина власного капіталу. З точки зору формування ресурсної бази для банку стає важливим не тільки співставність величини власного капіталу з обсягом і якістю активів, але і порівняння величини власного капіталу з депозитною базою, враховуючи її стійкість.

Формування фінансових ресурсів банку в ринковій економіці базується на використанні наступних принципів [35]:

- орієнтація будь-якого банку на попит і потреби ринку, вимоги клієнтів, створення таких банківських продуктів і послуг, які користуються попитом і можуть принести банку максимальний прибуток;
- намагання постійного підвищення ефективності банківської діяльності з метою зниження витрат і одержання оптимальних результатів з точки зору ліквідності і прибутковості діяльності банку;

- реальність оцінки ринкової ситуації, коригування цілей, завдань і програм залежно від стану ринку (кредитного, депозитного, фондового та інших);
- врахування кінцевого результату роботи банку та його філій;
- використання сучасної інформаційної бази і інноваційних технологій при прийнятті оптимальних рішень;
- раціональний підбір персоналу і ефективна організація його роботи.

На мою думку, при формуванні фінансових ресурсів банку необхідно виробити цілі, способи їх досягнення, тобто розробити стратегію і тактику забезпечення банку необхідними ресурсами яка на повинна будуватись на наступному:

- а) якомога дешевше придбати банківські ресурси;
- б) продати банківські ресурси і послуги за рентабельною ставкою;
- в) знизити ризик шляхом: відбору надійних клієнтів і одержання гарантій; диверсифікації операцій [31].

Основною метою діяльності АТ «Альфа-Банк» в області забезпечення фінансовими ресурсами є нарощування ресурсної бази до умови підтримання ліквідності банку і забезпечення його рентабельності. Наведене формулювання мети передбачає вирішення три єдиного завдання, зображено на рис. 3.1.

Фінансові ресурси банку, ліквідність, рентабельність – це ті основи, на яких базується весь механізм банківської діяльності. Будь-який абсолютний чи відносний показник роботи банку, будь-яка сфера його комерційних зусиль, будь-який сегмент ринку, на якому він присутній, так чи інакше мають вихід на ці три категорії. Або вони забезпечують їх оптимальну величину, або самі знаходяться під їх впливом.

Ліквідність і рентабельність – якісні характеристики, що показують надійність банку для клієнтів і партнерів по бізнесу, а також ефективність (прибутковість) діяльності банку як комерційного підприємства, тобто доцільність роботи банку з точки зору акціонерів.

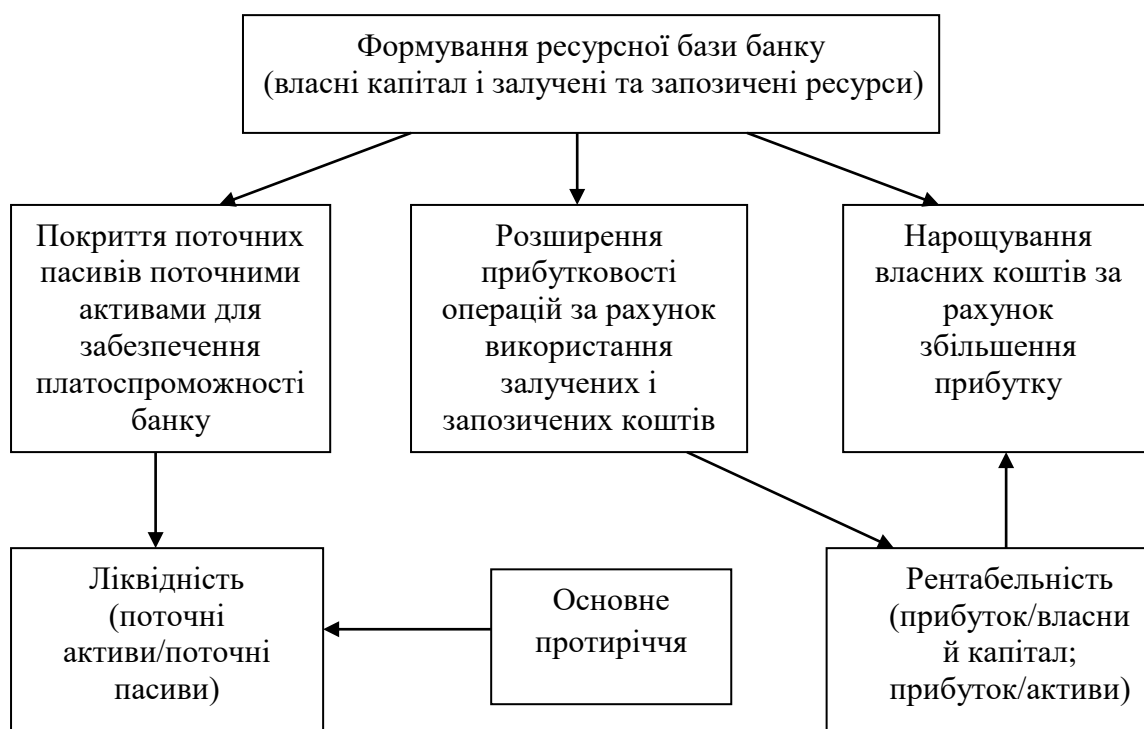

Рис. 3.1 Взаємозв'язок процесу збільшення фінансових ресурсів із забезпеченням ліквідності банку і його рентабельності

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Завдання забезпечення банку фінансовими ресурсами вирішуються шляхом [21]:

- розрахунку і дотримання величини власних коштів, необхідних і достатніх для забезпечення надійності банку (досягнення цілі ліквідності), а також для розширення активних операцій банку (досягнення цілей прибутковості чи рентабельності);
- вишукування ресурсів для виконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами (досягнення цілі ліквідності) і для розвитку активних операцій (досягнення цілі прибутковості);
- залучення строкових депозитів для забезпечення ліквідності балансу і депозитів до запитання для одержання банком прибутку за рахунок використання “дешевих ресурсів”.

Крім того, стратегія Альфа-Банку щодо формуванню фінансових ресурсів пов'язана з необхідністю детального вивчення клієнтської бази,

оскільки банк насамперед намагається задовольнити потреби більш вигідного клієнта в силу обмеженості своїх ресурсів і безмежної потреби в них свого клієнта.

Залежно від умов внутрішнього і зовнішнього середовища одержать розвиток наступні стратегічні підходи :

- стратегія проникнення на ринок, яка ґрунтується на тому, що банк освоєє уже сформований ринок і пропонує на ньому той же продукт, що і конкурент;

- стратегія розвитку ринку означає, що банк намагається розширити ринок збуту послуг, що надаються ним, але не за рахунок проникнення на вже існуючі ринки, а завдяки здійсненню пошуку і створенню нових ринків і сегментів;

- стратегія розробки нових послуг здійснюється шляхом створення принципово нових, або ж модифікованих послуг і їх реалізації на існуючих ринках;

- стратегія диверсифікації означає намагання банків вийти на нові для них ринки, для цього банки вводять нові види послуг;

- інтеграційна стратегія передбачає створення спільно з іншими суб'єктами ринку нових фінансових послуг або ж модернізацію існуючих.

Багато банків останнім часом перейшли до використання інтегральної стратегії, яка включає методи розподілу і об'єднання джерел фінансових ресурсів для забезпечення більшої гнучкості. Цей підхід ґрунтується на наступних принципах:

- спочатку треба встановити цілі банку, потім домагатися їх втілення з використанням стратегій управління активами і пасивами;

- управляти активами і пасивами і приймати інші рішення на основі того, що ці заходи сприяють збільшенню чи зменшенню прибутку банку, а також досягненню інших його цілей;

- управління активами і пасивами може внести максимальний вклад у збільшення чи збереження маржі банку чи різниці між доходами і витратами;

- у процесі управління активами-пасивами пріоритет повинен надаватися видачі прибуткових кредитів, які відповідають певним стандартам якості, а залучення коштів, необхідних для обслуговування цих кредитів – друге за важливістю завдання.

При використанні даного методу певні джерела коштів закріплюються за конкретними активами без зайвої деталізації, з урахуванням строків розміщення і залучення коштів.

За нинішніх умов, на мою думку, при побудові оптимальної структури фінансових ресурсів банку доцільно використовувати інтегрально-диференційний підхід, що дає змогу, з одного боку, об'єднувати (інтегрувати) деякі властивості банківських ресурсів і управлінських дій, з іншого – враховувати (диференціювати) специфіку окремих підходів з метою гнучкішого управління активами і пасивами банку.

Для вирішення завдань залучення ресурсів та їх оптимізації може бути використаний метод компаративних (порівняльних) перерізів, що перебувають у межах інтегрально-диференційованого підходу. Суть його полягає в тому, що у кожний момент часу становище ресурсного портфеля (всі активи і зобов'язання банку розглядаються як загальний портфель банківських ресурсів) і результати його використання може бути представлене перерізами з певним переліком факторів. Цими факторами можуть бути прийняті в банку класифікатори коштів (за часом, вартістю, джерелами, обсягами (залучення тощо), а також основні детермінанти сегмента ринку, що обслуговується (характеристики діяльності клієнтів і конкурентів, результати аналізу економічного становища, нормативно-правові детермінанти банківської діяльності). Перерізи за різними параметрами, а саме: порівняння їх змін із гіпотетичними еталонними уявленнями, аналогічною, як мінімум, на якісному рівні інформацією про попередню діяльність банку, комбінацією досвіду досягнення запланованих показників або загалом із будь-яким заданим прототипом – створюють базу для ухвалення певних рішень і насамперед забезпечить певну логіку щодо аналізу дисбалансових ситуацій.

Важливим показником використання фінансових ресурсів банку є коефіцієнт розміщення платних коштів, який показує, яка частка залучених ресурсів спрямована в дохідні (платні) операції. Якщо коефіцієнт вищий 1,0 це свідчить про те, що частина платних ресурсів використовується не за призначенням. Вони відволікаються або на власні потреби, або в недохідні операції, що призводить до створення збитків у банку.

Функції управління активами і пасивами тісно пов'язані між собою і практично однаково впливають на рівень рентабельності банку. Визначення обсягів, термінів, ціни мобілізованих ресурсів торкається всього спектру відносин в області управління активними операціями. При цьому структура джерел фінансування діяльності банку повинна бути адекватна структурі його активів, тобто певні види зобов'язань за розмірами і строками залучення повинні відповідати певним видам активів, а також за обсягами і строками. Це питання є надзвичайно важливим.

Необхідно підтримувати структуру пасивів, яка забезпечує певне співвідношення власного і залученого капіталу, що дозволяє збільшити прибуток банку і підвищити його фінансову стійкість. Мобілізація залучення коштів з точки зору фінансових результатів діяльності банку вигідна і раціональна тільки в тому випадку, якщо ціна цих коштів, виражена відсотковою ставкою, менша поточного значення норми прибутку. Порушення цього правила звичайно веде до збільшення витрат на покриття боргів за рахунок власних коштів, погіршує фінансові результати діяльності банку з усіма наслідками аж до банкрутства.

Із урахуванням цього виникає ще одна проблема в діяльності Альфа-банку – це проблема достатності капіталу. Нормативи достатності капіталу є одними із найважливіших показників діяльності банку. Загальним критерієм при вирішенні питання достатності власного капіталу є підтримання його величини на рівні, на якому б забезпечувався максимальний прибуток, з одного боку, а з іншого – ліквідність банку.

Важливим принципом є дотримання банком достатності ресурсів у цілому:

- вони повинні бути не меншими, але й не більшими величини, необхідної для прибуткової і надійної діяльності банку.

Тому АТ «Альфа-Банк» розробляє програми регулювання і розміщення ресурсів, визначає сфери найбільш прибуткових вкладень коштів на певний період, проводить аналіз виконання цих програм. При оцінці операцій застосовується комплексний підхід, що враховує все коло питань, які відносяться до конкретної угоди і в той же час відображають фінансовий стан банку.

Розглянувши основні види фінансових ресурсів банку, стратегії банку по залученню клієнтів, а також основні цілі при управлінні пасивами банку, роботу з моделювання формування фінансових ресурсів банку можна подати у вигляді наступних етапів: 1) аналіз кількісних і якісних параметрів ресурсів банку, аналіз структури пасивів і активів у статичній і динамічній; 2) ідентифікація змін у структурі ресурсів, що відбулися під впливом ринкової кон'юнктури.

У цілому модель по забезпеченню фінансовими ресурсами банку, враховуючи вищенаведене можна подати таким чином [35]:

а) визначення впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на процес формування ресурсів банку. До зовнішніх факторів слід віднести, по-перше, вплив загальної економічної політики в державі на розвиток усієї банківської діяльності в цілому та окремого банку зокрема, тобто йдеться про політично визначену систему цінностей і пріоритетів, які позначаються на діяльності банків. Так, орієнтація на розвиток ринкових відносин, конкурентного середовища, сприятлива для бізнесу податкова система позитивно впливають на стан банків, забезпечення їхньої стабільності й зростання капіталу. Відсутність в економічній політиці чітко визначених орієнтирів, недостатній розвиток ринкових механізмів зумовлюють зворотні тенденції й негативно позначаються на розвитку банків. По-друге, слід враховувати вплив поточної економічної ситуації й насамперед зміни фаз економічного циклу на

функціонування банківських установ. У фазі економічного зростання, коли збільшуються обсяги виробництва товарів і послуг, зростає кон'юнктура на всіх видах ринків, відповідно підвищується попит на банківські послуги, зростають прибутки банків, що сприяє їх стабільній діяльності і активному розвитку. Під час же економічного спаду і наростання кризових явищ ситуація змінюється на протилежну – скорочуються обсяги залучення банками ресурсів, зменшується потреба у кредитно-розрахунковому обслуговуванні суб'єктів господарювання, знижується прибутковість банківської діяльності й зростають ризики, що загалом дуже негативно впливає на фінансовий стан банків. Наведені фактори є неконтрольованими; їхнього впливу банк не може попередити чи змінити і враховує їх як задані величини. До внутрішніх факторів контрольованих слід віднести: забезпечення адекватності зовнішніх факторів внутрішньому фінансовому стану банку, оцінка забезпечення і покриття ризиків.

б) формування фінансових ресурсів банку, достатніх для ведення банківської діяльності, що зокрема передбачає:

- управління власним капіталом, робота з акціонерами (збереження і наращування акціонерної власності);
- створення і зміцнення депозитної бази;
- пошук нових клієнтів з метою розширення обсягів залучених і запозичених коштів;
- освоєння нових видів операцій, банківських технологій і ринків для збільшення ресурсної бази;
- забезпечення дохідності активних операцій.

в) оптимізація фінансових ресурсів банку (раціоналізація залучення ресурсів і забезпечення ефективності їх використання):

- підтримання оптимального для даного банку співвідношення власного і залученого капіталу;
- забезпечення оптимальної структури залучених і запозичених коштів і її адекватності структурі активів (за строками і вартістю);

- підвищення адекватності оцінки кредитних ризиків і формування оптимального (необхідного і достатнього) розміру резерву на покриття збитків по позиках;

- аналітична робота банку з розрахунку дохідності операцій, оцінка рентабельності всієї діяльності банку з метою виявлення резервів.

Розглянута нами модель формування фінансових ресурсів Альфа-Банку забезпечує визначення впливу факторів, які можуть вплинути на її побудову і використання. Практична цінність запропонованої моделі полягає у можливості розробки на її базі конкретних схем (варіантів) діяльності банку у відповідних макро- і мікроекономічних умовах.

Таким чином, проведені дослідження дозволяють стверджувати про неоднорідність та складність формування та використання банківських ресурсів. Це є передумовою для продовження досліджень на дану тему з огляду на те, що від чіткого розуміння суті ресурсів банків та особливості їх формування залежить ефективність діяльності банку та темпи розвитку банківської системи в цілому. Банківська система України повинна мати таку сукупність ресурсів, яка буде достатня для кредитування поточних потреб суб'єктів господарської діяльності, розвитку інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів та підтримки власної ліквідності. Оптимізація ресурсної політики вітчизняних банків сприятиме зростанню доходів банківських установ та стабільності банківської системи в цілому.

3.2. Удосконалення управління ресурсами комерційних банків

Необхідність формування фінансових ресурсів АТ «Альфа-Банку» пояснюється необхідністю підвищення прибутковості діяльності банку та зміцнення його позицій на ринку в умовах зростаючої конкуренції, тобто формування оптимальної структури активів та пасивів, зваженого підходу при

управлінні ризиками, впровадження нових банківських послуг та новітніх технологій.

При формуванні ресурсів банківської установи в ринковій економіці доцільно спиратися на наступні орієнтири:

- банківська діяльність у сфері формування ресурсів має бути зорієнтована на потреби ринку, на задоволення попиту клієнтів, а також на створення й просування таких банківських продуктів і послуг, які можуть забезпечити прибуткову банківську діяльність;

- сформовані банківською установою ресурси мають сповна забезпечувати можливості банку з розміщення коштів;

- ефективність банківської діяльності необхідно забезпечувати зменшенням витрат на формування ресурсів і максимізацію доходів від їх розміщення;

- при формуванні ресурсів банківські установи повинні використовувати сучасну інформаційну базу та новітні технології.

З мого погляду необхідно звернути увагу на наступні напрямки розширення сфери діяльності АТ «Альфа-Банк» у процесі реалізації ресурсної політики:

- розширення клієнтської бази банків та збереження постійної клієнтури;
- залучення представників малого бізнесу як потенційних власників депозитних рахунків;

- створення багатофункціональної бази даних для управління інформацією про клієнтів;

- розширення спектру продуктів та послуг, що надаються;
- розширення маркетингових прийомів щодо просування банківських продуктів;

- мінімізація витрат при формуванні банківських ресурсів.

Розглянувши проблеми, які представлені у вище наведеному пункті, зобразимо їх у вигляді SWOT –аналізу (табл. 3.1.). Це дослідження дає змогу

простежити ступінь впливу сильних і слабких сторін банку на ринкові можливості, що відкриваються.

Таблиця 3.1

SWOT –аналіз АТ «Альфа-Банк»

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Стабільність банку та відомість торгової марки. 2. Досвід залучення та утримання клієнтів. 3. Динамічне реагування на ринкові зміни. 4. Концентрація на певних продуктах і послугах. 5. Передові інформаційні технології і висока якість обслуговування. 6. Професійний персонал і високо-професійна система управління.	1. Недостатньо розгалужена мережа відділень. 2. Відсутність стимулюючих заходів на кредитні продукти. 3. Не очевидні переваги від нових проєктів. 4. Не виділяє й не удосконалює основні бізнес-процеси.
Можливості	Загрози
1. Поліпшення інвестиційного клімату в країні і зростання рівня доходів населення. 2. Зниження інфляції, зміцнення курсу гривні по відношенню до долара. 3. Розповсюдження електронних платежів або різке зростання попиту на окремі види банківських продуктів і послуг. 4. Розвиток та оптимізація Інтернет-банкінг "My Alfa-Bank" та інших вже існуючих сервісів. 5. Запуск спеціальних програм для iPhone, різноманітні кобрендингові проєкти. 6. Регіональна експансія.	1. Низькі темпи економічного зростання, нестабільна політична ситуація. 2. Наслідки світової фінансової кризи, падіння довіри населення до фінансових установ. 3. Нестача якісних позичальників 4. Відсутність реальних альтернатив кредитування. 5. Складність повернення прострочених кредитів. 6. Вихід на ринок нових конкурентів або поглинання іноземним банком. 7. Зміна переваг клієнтів. 8. Низька платоспроможність населення і відмовлення від іпотечних кредитів. 9. Підвищення вартості будівництва і втрата попиту на ринку нерухомості.

Джерело: розроблено автором на основі [43]

З вище наведеної табл. 3.1 можна запропонувати такі напрямки вирішення проблем:

- в умовах світової фінансової кризи банк повинен скористатися всіма своїми конкурентними перевагами. Головним стабілізуючим фактором повинен бути значний портфель великих клієнтів;

- будь-який банк, що розширює діяльність з видачі кредитів повинен відповісти на два ключових питання - як відбирати клієнтів і як забезпечити повернення кредитів. Альфа-Банк постійно вдосконалює технології визначення платоспроможності клієнтів - як за рахунок постійного вдосконалення інформаційних технологій, так і за рахунок залучення високопрофесійних аналітиків та оцінювачів;

- головна «можливість» Альфа-Банку на даний момент - активна експансія, як за рахунок розвитку регіональної мережі, так і за рахунок розширення спектра пропонованих продуктів. Дана експансія поліпшить конкурентні позиції банку і, одночасно, в значній мірі розв'яже одну з найбільш актуальних «слабких сторін» - не працюючі активи будуть спрямовані на зростання банку;

- зростання доходів населення і збільшення припливу коштів з-за кордону, має збільшити попит на нові проекти, але для цього банку по-перше, слід направити додаткові сили і кошти на рекламу даних проектів, і, по-друге, зробити підвищення їхньої привабливості для клієнтів одним з пріоритетних напрямків своєї діяльності.

Важливим чинником досягнення стратегічної мети ресурсної політики є збереження та розширення клієнтської бази банківської установи. При реалізації цього завдання зусилля банку мають бути спрямовані на побудову таких взаємин із клієнтами, які одночасно задовольняли б їхні й банку інтереси, спрямовані на стабільне нарощування ресурсів за умов підтримання ліквідності, забезпечення рентабельності та дотримання інших нормативів діяльності банків, встановлених НБУ. З цією метою, пропонуємо спрямувати зусилля банку на поліпшення ставлення вкладника до банківської установи, а саме підвищення якості обслуговування клієнтів. Вкладник, який приходить до банківської установи, має розраховувати на те, що про його фінансові потреби подбає кваліфікований персонал. А також має бути переконаний, що банк захистить його інтереси. Банківським працівникам необхідно пам'ятати, що будь-яка дрібниця в установі банку може сформувати лояльність клієнта саме

до даної установи. Просте задоволення потреб вкладника нині не є актуальним, оскільки банківська установа має зробити все для того, щоб даний клієнт прийшов до цього банку ще раз. Традиційні методи взаємодій із вкладником стають дедалі неефективними, оскільки клієнтові нині потрібно розуміння суті його проблеми і задоволення потреб. Для досягнення цієї мети необхідно сегментувати клієнтську базу за кількома ознаками, оскільки саме так можна досягти індивідуального підходу до кожного клієнта. Банківських клієнтів на групи необхідно поділяти відповідно до їхніх потреб, схильностей і глибини відносин із банком. Банк має уникати застосування універсальних, розрахованих на всіх і ні на кого конкретно пропозицій. Клієнтську базу необхідно комплектувати за групами, кожна з яких заслуговує оригінального поєднання сервісу, рекламної політики, асортименту фінансових продуктів і послуг.

Пропоную поділити клієнтську базу банку на групи з визначенням для кожної з них обсягу і частки депозитів та кредитів, прибутковості, демографічного профілю, динаміки споживання банківських послуг, а також потреб та поведінки споживачів. Така сегментація показана на таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Клієнтська база АТ «Альфа-Банк»

Назва групи	Характеристика клієнтів групи
1	2
Інвестори	клієнти з великим обсягом депозитів, які значно перевищують кредити, що вони отримали в банку
Позичальники	клієнти, які одержали іпотечні кредити або заможні клієнти зі значним обсягом кредитів
Забезпечені	клієнти зі значним обсягом депозитів або високим рівнем поточного доходу
Дебітори	клієнти з високим обсягом кредитів
Юнацтво	клієнти віком від 14 до 24 років, студенти
Пенсіонери	клієнти віком понад 60 років або клієнти для яких пенсія – основне джерело доходу
Сумнівні	позичальники з незначним залишком на депозитному рахунку
Активні	клієнти, що роблять більше чотирьох трансакцій за місяць

Продовж. табл. 3.2

1	2
Депозитори	всі інші

Джерело: розроблено автором на основі [43]

Тож, проведення сегментації клієнтів має супроводжуватися подальшим моніторингом щодо міграції клієнтів із групи в групу для найповнішого задоволення потреб клієнтів. Саме здійснення такої роботи може стати, важливою конкурентною перевагою АТ «Альфа-Банк» при реалізації ресурсної політики.

Дії ресурсної політики при формуванні та збільшенні ресурсної бази банку за допомогою депозитів мають бути спрямовані на переорієнтацію сприйняття представників малого бізнесу не як позичальників, а як потенційних власників депозитних рахунків. Нині малий бізнес сприймають лише як споживача кредитних ресурсів банків. Але саме представники малого бізнесу володіють значними вільними коштами, котрі можуть розмістити у банківські депозити. Актуальною для банків стала проблема розроблення відповідних депозитних програм, що задовольняли б потреби малого бізнесу.

Особливістю малого бізнесу є те, що при обслуговуванні невеликої компанії банківський працівник може одночасно пропонувати як корпоративні, так і роздрібні продукти та послуги, які призначені для задоволення потреб керівника та співробітників фірми. Такий супутній продаж продуктів може, дати додатковий прибуток, крім загального доходу від малого бізнесу. Співпраця суб'єктів господарської діяльності та банків започатковується здебільшого із відкриття поточного рахунку. Саме із цього моменту починається боротьба за клієнта. При реалізації депозитних програм, орієнтованих на малий бізнес, банк має пропонувати підприємцям послуги з управління капіталом, оскільки часто у представників малого бізнесу нема відповідних знань і навиків щодо здійснення інвестиційного процесу.

Індивідуальний підхід до представника малого бізнесу має охоплювати певний пакет фінансових послуг (від зарплатних схем до страхування). У даний

набір обов'язково необхідно ввести депозитний рахунок. Сукупність компанії малого бізнесу – це самостійний сектор економіки, але навіть у даному сегменті є ніші, що відрізняються одна від одної. Із маркетингової точки зору, сектор економіки можна поділити на кілька сегментів: залежно від галузі, продукції, каналів збуту, розміру компанії та етапів її життєвого циклу. Вибір сегмента, на який буде спрямована маркетингова кампанія з просування депозитних послуг і побудова тактики продажу – найважливіші аспекти реалізації ресурсної політики банку.

Можна також запропонувати подвійний пакет послуг для представників малого бізнесу, що містить:

- «послуги для бізнесу»: лізингові кредити, кредити з можливістю розподілу відповідальності між партнерами, послуги з управління готівкою, послуги з управління капіталом, дебетні картки, особисті банківські сейфи і т. д.;

- «індивідуальні послуги»: клієнтові пропонують на вибір обрання кредиту чи депозиту, дебетної або кредитної картки.

Подібну практику застосовує американський банк Sun Trust Bank.

АТ «Альфа-Банк» розробив спеціально саме для представників малого бізнесу депозитний продукт «Бізнес Сейф», на якому кошти клієнту доступні в будь-який час. Відкрити таких депозит можна у трьох валютах, а саме: гривні, євро та долар. Перевагами цього депозиту є те, що клієнт має можливість знімати будь-яку суму без усіляких обмежень. При цьому, усі накопичені відсотки за договором зберігаються. І таким чином, клієнт знімаючи достроково гроші зі свого «Бізнес Сейфу» не втрачає накопичених відсотків.

Найкращою пропозицією для даних представників малого бізнесу від банківських установ має стати можливість відкрити високодохідний депозитний рахунок, а також отримання додаткових послуг за допомогою Інтернету. На сьогодні чи не кожен банк має Інтернет-банкінг, але для того, щоб бути більш привабливим та конкурентним банком, пропоную створити

особливий Інтернет-банкінг, у якому представники малого бізнесу зможуть навіть створювати власний дизайн чеків за допомогою програми.

Також, у процесі реалізації ресурсної політики Альфа-Банку надзвичайно важливого значення набуває вивчення думки клієнтів й управління взаєминами з ними. Необхідність відновлення та закріплення довіри до банківської установи, створення її позитивного іміджу потребують, на наше переконання, створення бази даних для управління інформацією про клієнта. Така система дала б змогу створити сприятливий імідж для банку, який знає і розуміє кожного зі своїх клієнтів. Введення такої бази у роботу спеціалістів АТ «Альфа-Банку» дасть змогу не тільки запропонувати вкладникові ту послугу, яку надає йому банк, але і найнеобхіднішу для нього.

Створення стабільних, надійних та достатніх за обсягами залучених ресурсів потребує розширення банківських депозитних послуг або вдосконалення вже існуючих.

Для покращення формування фінансових ресурсів та їх залучення, пропоную банківській установі АТ «Альфа-Банк» впровадити для фізичних осіб новий депозит під назвою «Альфа депозит Доступний».

Даний депозит зможе привабити українських споживачів банківських послуг, оскільки на сьогодні вступила в дію нова медична реформа і з в'язку з тим в нашій країні збільшилося медичного страхування, але як ми знаємо, у більшості людей немає довіри до страхових продуктів. І тому, даний депозитний продукт дасть клієнтам змогу акумулювати частину своїх коштів, що нині непотрібна для споживання.

За економічною суттю ця послуга є звичайним депозитом із правом клієнта поповнювати даний рахунок.

Особливістю такого вкладу мають стати звільнення від оподаткування та можливість використання тільки для потреб, пов'язаних із здоров'ям клієнта.

Така депозитна послуга може мати наступні різновиди:

- стандартний ощадний рахунок;

- банківський рахунок із нарахуванням відсотків, загальною сумою яких можна розпоряджатися за допомогою дебетної картки.

Такий депозит має цільове призначення, а відтак банкові потрібне письмове підтвердження клієнта від його лікаря.

Охоплювати депозит має дві категорій вкладників:

- клієнтів, які бажають заощадити певну суму коштів на медичне обслуговування в майбутньому;

- клієнтів, які використовують даний депозитний рахунок як додаткове фінансове джерело для покриття медичних витрат, а також вільного від оподаткування рахунку.

Основними перевагами даного депозиту є наступні:

- власник рахунку має змогу використати свої заощадження у будь-який зручний для нього момент;

- клієнт залежно від своїх потреб визначає термін дії депозиту;

- такий вклад дає змогу не тільки акумулювати кошти, а й отримувати прибутки, тобто нараховані відсотки;

- суми і терміни поповнення даного вкладу – не обмежені. Клієнт за своїм бажанням та фінансовими можливостями може їх змінювати;

- банк не виступає посередником між клієнтом і медичною установою. За використання даних коштів клієнт відповідає самостійно.

Також хочу зазначити, що власник «Альфа депозит Доступний» має право сам обирати термін дії договору. Мінімальний строк вкладу – 1 місяць, максимальний строк – необмежений.

Пропоную такі процентні ставки за «Альфа депозит Доступний»:

1 місяць – 15,50%

2 місяць – 16,00%

3 місяць – 16,50%

4 місяць – 17,00%

Та з кожним наступним місяцем процентна ставка зростатиме на 0,5%.

Мінімальна сума вкладу – 1000 грн. , або 100 (євро/долар).

Перевагами для банківської установи, яка пропонує дану послугу, є:

- залучення як довго-, так і короткотермінових ресурсів;
- збільшення своїх конкурентних переваг порівняно з іншими банківськими установами.

Отже зростання обсягів і подальше вдосконалення депозитного обслуговування банківських клієнтів можна здійснювати через пошук та впровадження нових форм взаємовигідного співробітництва банку з вкладниками.

До таких форм можна віднести відкриття деяких нових видів депозитних рахунків, поширених у банківській практиці промислово розвинутих країн, наприклад:

- рахунки з управлінням коштами, на яких клієнтам надана можливість зберігати певний мінімум, необхідний для забезпечення поточних розрахунків, а всі суми понад цей мінімум автоматично вкладають у різні види ліквідних і доходних активів, що забезпечують процент вищий, ніж звичайні рахунки до запитання;
- депозитні рахунки грошового ринку, що є, по суті, депозитами до запитання, рівень процентних ставок за якими регулярно (наприклад, щотижня) коригують відповідно до змін ринкової норми банківського процента або встановлюють згідно зі середнім відсотком за державними облігаціями;
- рахунки «зв'язаних послуг», операції за якими передбачають надання комплексу послуг, у т. ч. дозволу на виписування чеків понад залишок на рахунку, надання сейфа, кредитної картки, зменшення процентів за деякими видами кредитів.

Перспективним напрямом удосконалення депозитного обслуговування клієнтів є розширення кола депозитних рахунків із різноманітними режимами функціонування. Це дасть можливість банківським вкладникам отримати додаткові можливості та використати свої кошти із отриманням прибутку. У відносинах комерційних банків із різними групами клієнтів: як із фізичними

особами, так і з юридичним, – доцільно було б використовувати депозитні рахунки, що мають змішаний режим функціонування.

Дійовим методом додаткового залучення банківськими установами коштів на депозити може стати комплексне обслуговування клієнтури. Крім традиційного кредитно-розрахункового і касового обслуговування, комерційні банки можуть надавати своїм клієнтам низку додаткових послуг. Постійне розширення переліку депозитних послуг, зниження їхньої вартості, поліпшення якості кредитно-розрахункового і касового обслуговування, надання різноманітних консультацій сприятимуть зростанню обсягів банківських ресурсів та забезпечать установі банку відповідний рівень прибутковості при розміщенні цих ресурсів у активи.

Велика кількість банківських депозитних продуктів нині представлена у багатьох країнах світу. Іноземні банки пропонують безліч вкладів як для населення, так і для юридичних осіб. Серед них – строкові депозити, особливі умови за депозитами до запитання, електронні гаманці та ін. На жаль, вітчизняні банки не можуть дозволити собі таку кількість продуктів.

Дану проблему можна пояснити наступним:

- в Україні нема адекватного попиту на велику кількість таких продуктів;
- економічні суб'єкти залишаються порівняно недосвідченими стосовно питань управління власними коштами або капіталом.

Актуальним завданням для банків є необхідність спрямувати увесь потенціал на залучення нових клієнтів і збереження довіри вже наявних клієнтів. На сучасному етапі розвитку економіки України депозитні продукти банків порівняно з іншими формами інвестування тимчасово вільних фінансових ресурсів є найпростішим варіантом розміщення коштів. Оскільки діяльність на фондовому ринку чи на ринку нерухомості потребує розпорядження значними сумами коштів, проблема ефективної діяльності банків із залучення коштів фізичних осіб та суб'єктів господарювання саме на

банківські депозити набуватиме дедалі більшої актуальності, особливо за умов нестабільності економічного середовища.

Потребує уваги з боку банківського менеджменту і маркетинговий аспект здійснення ресурсної політики, оскільки з метою ефективного формування банківських ресурсів необхідно використовувати різноманітні маркетингові прийоми для успішного просування на ринок депозитних продуктів.

Слід зазначити, що останнім часом в Україні спостерігається тенденція до залучення коштів клієнтів на рахунки за допомогою проведення банками окремих акцій, збільшення відсоткових нарахувань на вклади клієнтів, визначення диференціації відсотків за різними видами вкладів залежно від валюти і термінів, стимулювання клієнтів через систему маркетингових послуг, аукціони та інші форми заохочення збільшення заощаджень на вигідних умовах тощо.

За кордоном широко застосовується акумулювання коштів домашніх господарств за допомогою різдвяних, відпускних, податкових та інших строкових вкладів. Додаткові внески на ці вклади дозволено робити регулярно з метою нагромадження коштів, достатніх для оплати видатків на різдвяні свята чи на час відпустки. Проте такі вклади не дуже поширені в нашій країні. Для банків такі методи мобілізації коштів цікаві тим, що сприяють зростанню депозитів і стимулюють вкладників розміщувати тимчасово вільні кошти саме на банківські рахунки.

До співпраці з банківською установою при відкритті депозитних рахунків можна запровадити багато акцій, а саме орієнтованих на дітей, розігрувати подарунки, наприклад футбольний м'яч, м'які іграшки, різноманітні книжки, роз мальованки, пазли, набір конструктора або відеогри; для дітей, які старші від 14 можна запропонувати як приз розіграш мобільного телефону, планшету, навушників, старт-часів та інших нефінансових переваг; для групи клієнтів віком від 21 року при відкритті будь-якого депозитного

рахунку пропонуємо розігрувати можливість отримати додатково кредит із нульовою ставкою або іпотечний кредит на пільгових умовах.

Ще однією обов'язковою умовою підвищення ефективності депозитного обслуговування банками клієнтів є те, що банки мають звертати особливу увагу на конкурентні переваги інших банків щодо залучення ресурсів. Технологічні і маркетингові нововведення будуть дедалі частішати, оскільки банки намагаються привернути увагу клієнтів новими видами внесків, що відповідають нинішнім фінансовим вимогам.

Новинками як за кордоном, так і в Україні нині вважають індексні депозитні сертифікати, брокерські депозити тощо. Для обслуговування клієнта з максимально можливим комфортом банки використовують традиційні заходи, зокрема розширення мережі філій та продовження часу обслуговування. Однак із розвитком сучасних технологій нині в банківській практиці доцільніше користуватися віддаленим (дистанційним) банківським обслуговуванням фізичних і юридичних осіб через банкомати, управління рахунком (банкінг) через телефон, Інтернет тощо.

Технологія дистанційного управління передбачає надання клієнтом розпоряджень банку щодо його власного рахунку через засоби дистанційної комунікації. За допомогою цього виду обслуговування клієнт матиме змогу здійснювати практично всі операції, пов'язані з банківським обслуговуванням.

Основним напрямом розвитку банківського дистанційного обслуговування клієнтів мають стати такі канали просування банківських послуг, як маркетинг через Інтернет, інтерактивні філії, мобільний банкінг, всесвітня телевізійна мережа (Web-TV).

Найперспективнішим та найсучаснішим, щодо мінімізації банківських витрат на формування ресурсів є використання мобільних телефонів у банківській практиці. На користь розвитку цього напрямку банківського бізнесу говорить те, що практично 90% дорослого населення користується послугами мобільних телефонів, до того ж, досить активно, застосовуючи при цьому як новітні мобільні апарати – смартфони, так і сучасне програмне забезпечення.

Крім того, мобільний банкінг спроможний охопити ті групи клієнтів, які не мають персональних комп'ютерів або постійного доступу до мережі Інтернет.

Здійснення трансакцій за допомогою мобільних телефонів доступно у режимі off-line. А якщо наприклад розглядати АТ «Альфа-Банк», то у мобільному додатку MyAlfaBank є багато переваг, а саме:

- поповнення мобільного телефону безкоштовно, порівнянно з іншими банками, у яких береться комісія у розмірі від 2 грн.;
- перекази з карткового рахунку на інші рахунки безкоштовно;
- наприклад, якщо клієнт має споживчий кредит у АТ «Альфа-Банк», то він у мобільному додатку має перевагу погашати його без комісії;
- мобільний чат, який дає змогу клієнтам швидко та без проблем вирішити будь-яке питання не дзвонивши на лінію підтримки;
- бонусні програми, як по дебетним карткам, так і по кредитним;
- зручний та легкий у користуванні дизайн мобільного додатку;
- можливість у мобільному додатку сплачувати комунальні платежі без комісій;
- створювати шаблони для сплати комунальних та інших переказів;
- замовляти та закривати карткові рахунки не виходячи з дому.

Таким чином, врахування новітніх світових тенденцій при розробленні ресурсної політики банків зможе зменшити витрати на формування ресурсів банківської установи, а відтак досягти однієї з цілей ресурсної політики.

Конкуренція у банківській галузі загострилася так, що постійний пошук і впровадження нових видів депозитних продуктів стає для багатьох банків питанням не лише лідерства, а й виживання. Розглянуті напрямки ресурсної політики щодо депозитного обслуговування банками клієнтів можуть сприяти розширенню сфери діяльності банків в Україні, їх адаптації до нових ринкових умов і зростаючих потреб клієнтури у повноцінному комплексі послуг, адекватному вимогам сучасного стану економіки.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Тема дипломного проекту «Фінансові ресурси комерційного банку: принципи формування та управління ними». Відповідно до теми дипломної роботи як об'єкт дослідження щодо питань з охорони праці в розділі «Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях» розглянуто відділення «Запорізьке №3» АТ «Альфа-Банк».

Відділення «Запорізьке №3» АТ «Альфа-Банк» знаходиться в одноповерховому приміщенні. Робочий стіл знаходиться у залі, де працюють ще співробітники банку. Робочий процес забезпечують комп'ютер та інше технічне оснащення, сейфи, стаціонарний телефон, шафи для зберігання документів, канцелярські принади різного характеру, печатки та штампи і зручний стілець. Для повного функціонування мого робочого місця необхідне програмне забезпечення. В приміщенні також розміщені стільці та диван для клієнтів. Для підтримання комфортних умов праці в приміщенні встановлено кондиціонер, вентиляція та кулер з водою, як гарячою, так і холодною.

4.1 Аналіз потенційних небезпек

Основними потенційними небезпеками при проведенні робіт в офісі є такі:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електрообладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;

- нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

- вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим теном, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;
- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;
- вплив на організм людини крізь органи дихання та слизові оболонки токсичних речовин та газів, до складу яких можуть входити канцерогенні речовини, під час користування принтером та ксероксом, що сприяє збільшенню захворюваності професійною астмою та іншими респіраторними захворюваннями, розвитку на цій основі алергічних реакцій, сухості та подразнення шкіри і очей;
- ризик зараження інфекційними захворюваннями під час роботи з готівковими коштами, що може призвести до погіршення самопочуття, кишкових інфекцій, а в окремих випадках – до серйозних наслідків для здоров'я;
- надмірне робоче навантаження протягом тривалого часу може призвести до хронічної втоми або перевтоми. В умовах сучасного ритму праці все частіше з'являється синдром хронічної втоми.

4.2 Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом

залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до І класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів»

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неухважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування

робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованому значенню (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру. З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

Надмірне робоче навантаження протягом тривалого часу може призвести до хронічної втоми або перевтоми. В умовах сучасного ритму праці все частіше з'являється синдром хронічної втоми. Для запобігання цього синдрому необхідний здоровий сон та правильне харчування, так як все одно усю роботу за один раз не переробиш, також як можна більше відволікатися від роботи після робочий час та знизити вживання кофеїну. Також з метою зниження перевтоми або хронічної втоми, згідно Закону України «Про охорону праці» у відділенні «Запорізьке №3» АТ «Альфа-Банк» передбачені спеціальні

виїзді відпочинки на природі, наприклад, такі як : «Family Day», JAZZ Fest та інші різноманітні заходи.

4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Для визначення недостатньої або надмірної освітленості робочого місця у відділенні «Запорізьке №3» АТ «Альфа-Банк» проведемо розрахунок:

Вихідні дані:

- довжина приміщення (А) – 14 м;
- ширина (В) – 8 м;
- висота (Н) – 3,8 м;
- тип світильника – ЛПО;
- L/h – 1,4;
- колір стелі, стін, підлоги ($\rho_{ст}$, $\rho_{с}$, $\rho_{п}$) – 70%, 50%, 30%.

Нормовані показники штучного освітлення основних приміщень громадських, житлових, допоміжних будівель згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Природне і штучне освітлення»:

- висота робочої поверхні над підлогою (h_p) – 0,8 м;
- розряд і підрозряд зорової роботи – А-2;
- освітленість робочих поверхонь при загальному освітленні (E_n) – 400 лк.

Значення коефіцієнта запасу K_z при проектуванні штучного освітлення для кабінетів і робочих приміщень дорівнює 1,4.

Спочатку проведемо розрахунок кількості рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L / h]}, \text{шт.}, \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{8}{(3,8 - 0,8) \cdot 1,4} = 2шт$$

Визначимо максимально припустиму відстань між рядами світильників

L_{max} :

$$L_{max} = \frac{B}{N_p}, м, \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{max} = \frac{8}{2} = 4 м$$

Далі визначимо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}, \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{14 \cdot 8}{(3,8 - 0,8) \cdot (14 + 8)} = 1,69$$

З огляду на те, що тип світильників ЛПО, L/h – 1,4, колір стелі, стін, підлоги ($\rho_{ст}$, $\rho_{с}$, $\rho_{п}$) відповідно 70%, 50%, 30%, а індекс приміщення (i) – 1,69,

виходить, що значення коефіцієнта використання світлого поток (η) створюваного світильниками вібраторного типу, приймає значення 52%.

Визначимо сумарний світовий потік освітлювальної установи у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм}, \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z=1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{400 \cdot 14 \cdot 8 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,52} = 132676,92 \text{ лм}.$$

Далі визначимо умовну загальну кількість світильників у приміщенні $N_{св}^*$:

$$N_{св}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт.}, \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

$$N_{св}^* = \frac{14 \cdot 8}{16} = 7 \text{ шт}$$

Розрахуємо світовий потік умовного джерела світла $\Phi_{л}^*$:

$$\Phi_{л}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{л}^*}, \text{ лм}, \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{\text{св}}^* \cdot n, \text{ шт.}, \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику (таблиця 5), шт.

З урахуванням того, що для світильників типу ЛПО, кількість ламп у світильнику (n) - 2 шт.

$$N_{\text{л}}^* = 7 \cdot 2 = 14 \text{ шт.}$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{132676,92}{14} = 9476,92, \text{ лм}$$

Вибраємо тип стандартної лампи BASIC T8, позначення якої L 36W/640 з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи $\Phi_{\text{л}} = 2850$ лм, і знаходимо коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{\text{л}}^*$ та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи $\Phi_{\text{л}}$):

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}} \quad (4.8)$$

$$m = \frac{9476,92}{2850} = 3,3$$

Визначимо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}$:

$$N_{\text{св}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт.}, \quad (4.9)$$

де: $N_{\text{св}}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{cv} = 7 \cdot 3,3 = 24, \text{ шт.}$$

Далі визначимо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{cv} \cdot n, \text{ шт.}, \quad (4.10)$$

де: N_{cv} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l = 24 \cdot 2 = 48, \text{ шт.}$$

Останнім визначаємо загальну розрахункову освітленість (E_p) у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк}, \quad (4.11)$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{2850 \cdot 48 \cdot 0,52}{14 \cdot 8 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 413, \text{ лк}$$

Отже, можна зробити висновок, що для створення штучної освітленості 413 лк офісу, площею 112 м², оптимальна кількість світильників – 24 шт., що розташовані у два ряди.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з

візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны».

Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (p+) і негативних (p-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $p+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $p- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

Ризик зараження інфекційними захворюваннями під час роботи з готівковими коштами, що може призвести до погіршення самопочуття, кишкових інфекцій, а в окремих випадках – до серйозних наслідків для здоров'я. Оскільки гроші завдяки постійному обігу і постійній зміні господарів можуть сприяти швидкому поширенню інфекційних захворювань – найкращий спосіб попередити інфікування – це дотримання цілого ряду правил гігієни.

Згідно Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» треба підтримувати чистоту на робочому місці та дотримання правил особистої гігієни. Такі як, регулярне миття рук та обробки їх антисептиками, прийом їжі повинен здійснюватися в спеціальних буфетах, їдальнях, і в ніякому разі не на робочому місці. З приводу цього, на відділенні «Запорізьке №3» згідно Закону України «Про охорону праці» співробітники банку проходять регулярний медичний огляд та приймають протигельмінтні препарати.

Для запобігання впливу на організм людини токсичних речовин та газів крізь органи дихання та слизові оболонки, до складу яких можуть входити канцерогенні речовини, під час користування принтером та ксероксом, що сприяє збільшенню захворюваності професійною астмою та іншими респіраторними захворюваннями, розвитку на цій основі алергічних реакцій, сухості та подразнення шкіри і очей, необхідно використання більш сучасного обладнання. Працювати з приладами треба у добре провітрювальних приміщеннях.

У відділенні «Запорізьке №3» АТ «Альфа-Банк» для запобігання впливу токсичних речовин робоче місце облаштовано на відстані метра від принтера та ксерокса. Завдяки технічній підтримці «ServiceDesk» вчасно змінюються фільтри та картриджи. Також для запобігання впливу токсинів, копіюючи, завжди опускати кришку та не дивитися на увімкнену лампу експонування. Обовязкова вимога – це добра вентиляція та вологе прибирання.

4.4 Заходи з пожежної безпеки

Пожежна небезпека – це стан об'єкта, при якому з регламентованою ймовірністю виключається можливість виникнення та розвиток пожежі і впливу на людей її небезпечних факторів, а також забезпечується захист матеріальних цінностей.

Відповідно до вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» для ліквідації пожежі на початковій стадії її розвитку силами персоналу офісу використовуються первинні засоби пожежогасіння, такі як вогнегасники, пожежний інвентар, системи автоматичного пожежогасіння.

Своєчасне виявлення ознак займанн і виклик пожежних підрозділів дає змогу швидко локалізувати осередки пожежі та вжити зходи щодо її ліквідації, а отже, створює можливість суттєво зменшити обсяги заподіяної шкоди. Найнадійнішим та найшвидшим засобом сповіщення про виникнення пожежі вважається установки електричної пожежної сигналізації (ЕПС). За схемою з'єднання у банку використовується кільцева установка ЕПС.

В кільцевій установці ЕПС в приміщенні офісу встановлено адресований пожежний сповідував. Адресований сповідував постійно або періодично активно формує сигнал про стан пожежонебезпечності у захищуваному приміщенні та про власну працездатність із зазначенням самого номера (адреси). В дію введенно також тепловий автоматичний пожежний сповідував

типу ІТМ. Для офісного приміщення згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004)» залежно від агрегатного стану і особливостей горіння різних горючих речовин та матеріалів є:

- клас А пожежа, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини.

Окрім класу А, згідно «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677, визначені пожежі класу Е – горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В.

Згідно ДСТУ Б В.1.1-3662016 «Взначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою» та СНиП 2.09.02-85* «Производственные здания» приміщення відділення «Запорізьке №3» АТ «Альфа – Банк» відноситься до найнижчої категорії Д (знижено пожежонебезпечна).

Відповідно до категорії виробництва з пожежної небезпеки і вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» евакуація людей у разі пожежі передбачає шлях через евакуаційні виходи, сходи та сходові клітки.

У відділенні «Запорізьке №3» АТ «Альфа-Банк» є один евакуаційний вихід, максимальне видалення від найбільш віддаленого робочого місця до найближчого евакуаційного виходу згідно СНиП 2.09.02-85* «Производственные здания» не перевищує 25 м.

Для відділення «Запорізьке №3» АТ «Альфа-Банк», категорії Д площею 112 м² слід застосувати два вогнегасники типу ВП-5 (для гасіння загорянь електроприладів), один газовий вогнегасник з величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг та один автоматичний сигналізатор, що регулює на підвищення температури, дим, полум'я, наприклад, сповіщувачі моделей ІТМ.

4.5 Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях

Аварійно-рятувальні та інші невідкладні роюоти виконуються силами цивільного захисту. Згідно Кдексу цивільного захисту України, аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи – це роботи, спрямовані на пошук, рятування і захист населення, уникнення руйнувань і матеріальних збитків, локалізацію зони впливу небезпечних чинників, ліквідацію чинників, що унеможливають проведення таких робіт або загрожують життю рятувальників.

У ході аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт організується і проводиться їх всебічне забезпечення - комплекс заходів, здійснюваних з метою створення умов для успішного виконання завдань залучаються до робіт силами ліквідації НС. До основних видів забезпечення відносяться: розвідка, радіаційна та хімічний захист, інженерне, протипожежний, дорожнє, гідрометеорологічне, технічне, метрологічне, матеріальне та медичне забезпечення, комендантська служба і охорона громадського порядку.

Послідовність проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у зоні лиха багато в чому залежить від характеру сформованої обстановки і визначається головою комісії з НС. Як правило, всі завдання виконуються в три етапи в певній послідовності і в мінімально короткі терміни.

Перший етап - вирішуються завдання із екстреної захисту персоналу об'єктів і населення, запобіганню розвитку чи зменшенню впливу вражаючих факторів джерел аварій (катастроф) і підготовці до проведення (виконанню) аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. У першу чергу сповіщають персонал об'єкта і населення про НС.

Другий етап - основним завданням є безпосереднє виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Одночасно продовжується виконання завдань першого етапу. У першочерговому порядку проводяться роботи по влаштуванню проїздів і проходів в завалах до захисних споруд,

пошкодження і руйнування будівель і споруд, де можуть перебувати потерпілі, місцям аварії.

Одним із головних завдань аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, що вирішуються в початковій стадії розвитку хімічної аварії, є призупинення або обмеження викиду (витоку) ОХВ. Для цього перекривають крани і засувки на магістралях і ємностях, використовують бандажі, хомути, тампони, заглушки, перекачують рідину з аварійної ємності в запасну (резервну).

Для зниження швидкості випаровування НХР та обмеження глибини розповсюдження їх парогазової фази можна використовувати наступні способи: розсіювання (поглинання) парогазової і рідкої фази НХР; ізоляцію рідкої фази пенами, плівковим матеріалом, настилом і т.п. ; дегазацію (нейтралізацію) ОХВ розчинами хімічно активних реагентів. Хіміки-розвідники спільно з групами знезараження визначають, якими ОХВ утворений осередок хімічного зараження, ступінь зараження місцевості, будівель, споруд і позначають межі осередку та шляхи їх обходу. Групи знезараження в першу чергу локалізують осередок хімічного зараження, дегазують проходи до об'єктів, де необхідно вести гасіння пожеж, розшукують уражених і надають їм допомогу, а також виводять людей із зараженої місцевості.

Команди пожежогасіння, взаємодіючи з іншими формуваннями, по влаштованим проездам підходять до місць пожеж. В першу чергу вони ведуть боротьбу з пожежами, що перешкоджають просуванню сил до ділянок (об'єктів) робіт та утруднюють проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Надалі команди пожежогасіння локалізують і гасять пожежі в місцях розміщення апаратури, що знаходиться під високим тиском, вибухонебезпечних і небезпечних хімічних речовин, рятують і евакуюють людей з палаючих будівель, споруд та зони пожежі.

Аварії на технологічному обладнанні на об'єктах хімічної промисловості нерідко супроводжуються розтіканням палаючої рідини, в результаті чого пожежею може бути охоплена велика площа. При локалізації таких пожеж в

першу чергу приймаються заходи до запобігання подальшого розливу рідини, що горить.

Протипожежні формування рятують людей з палаючих будівель і споруд разом з рятувальними та іншими формуваннями. Завершили роботи протипожежні формування виходять з осередку ураження, проводять спеціальну обробку, ремонтують пожежну техніку і поповнюють запаси засобів огнетушення. Рятувальні формування, посилені засобами механізації, санітарними дружинами (ланками), з виходом на ділянку (об'єкт) робіт розосереджуються, розшукують уражених, витягають їх з завалів, розкривають захисні споруди, рятують людей із пошкоджених та палаючих будинків, надають їм першу медичну допомогу і виносять до місць навантаження на транспорт. Конструкції будинків і споруд, що загрожують обвалом та перешкоджають веденню рятувальних робіт, зміцнюють або обрушають.

Уражених, що знаходяться поблизу поверхні завалу і під дрібними уламками, витягають, розбираючи завал зверху вручну, а знаходяться в глибині завалу (під завалом) - через галереї, що влаштовуються в завалі, використовуючи порожнечі і щілини, що утворилися від великих елементів зруйнованих будівель, або розбираючи завал зверху.

Витягуючи уражених з-під завалів або з-під окремих уламків, слід уникати зрушень елементів завалу (уламків) і нанесення ураженому додаткових травм, звільняючи в першу чергу голову і верхню частину тулуба. Після вилучення враженого йому надають першу медичну допомогу, а при можливості допомогу надають і до його вилучення з-під завалу.

При рятуванні людей із завалених сховищ та інших захисних споруд насамперед установлюється зв'язок з укриває, виявляється їх стан, ступінь пошкодження фільтровентиляційного обладнання, після чого визначається спосіб розтину. У споруди, якщо це необхідно, в першу чергу подається повітря. При загрозі затоплення або загазування притулку негайно відключаються пошкоджені комунально-енергетичні мережі. Особовий склад формувань, що працює на відкопуванні і розтині захисних споруд, повинен

мати електро- і газозварювальні апарати, керосінореза, вогнегасники, а при наявності хімічного зараження - ЗІЗ, антидоти, індивідуальний протихімічний пакет.

Перша медична допомога ураженим виявляється в порядку саме- і взаємодопомоги, а також особовим складом медичних пунктів формувань, санітарних дружин і рятувальних формувань безпосередньо на місці виявлення постраждалих. При цьому насамперед допомогу надають ураженим НХР (одягають на них протигази, при необхідності вводять антидоти, з відкритих ділянок тіла змивають отруйну рідину), а також з асфіксією, кровотечею, з проникаючими пораненнями живота і грудей. Легко уражені сліднують в медичні пункти пішки самостійно або з супроводжуючими.

Третій етап - вирішуються завдання щодо забезпечення життєдіяльності населення в районах, постраждалих в результаті аварії (катастрофи), і по відновленню функціонування об'єкта. Здійснюються заходи з відновлення житла (або зведення тимчасових житлових будівель), енерго- і водопостачання об'єктів комунального обслуговування, ліній зв'язку, організації медичного обслуговування виробничого персоналу і населення, постачання продуктами і предметами першої необхідності. При зараженні житлового масиву проводиться його дезактивація, дегазація та дезінфекція. По закінченні цих робіт повертаються евакуйовані виробничий персонал і населення. Одночасно з цими роботами починаються роботи але по відновленню функціонування об'єктів економіки.

ВИСНОВКИ

В умовах дефіциту фінансових ресурсів особливої актуальності набувають питання формування фінансових ресурсів комерційних банків, оптимізації їх структури та вибору стратегії управління ними. Від зростання ресурсного потенціалу банків значно залежать сприятливий інвестиційний клімат у країні, інтеграція банківської системи у світове співтовариство. Зміцнення ресурсного потенціалу комерційних банків є однією з передумов поживлення інвестиційної активності та виходу економіки з кризи.

Наявність достатніх фінансових ресурсів – необхідна умова успішного функціонування будь-якої підприємницької структури незалежно від сфери діяльності, галузевої спрямованості й організаційно-правового статусу.

У дипломній магістерській роботі наведено теоретичні узагальнення та надано практичні рекомендації щодо вирішення проблем формування банками ресурсної бази і запропоновано новий депозитний продукт для залучення та збільшення фінансових ресурсів комерційного банку. Це дало можливості сформулювати наступні висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, що відображає вирішення основних завдань дипломної роботи відповідно до поставленої мети:

- в першому розділі розглянуто теоретичні аспекти складу, структури ресурсів комерційного банку та джерела їх утворення.

Отже, ресурси комерційного банку – це сукупність грошових коштів, що перебувають у його розпорядженні і використовуються для виконання активних операцій.

Головним джерелом банківських ресурсів є залучені кошти, частка яких в середньому по банківській системі України складає 80% від загальної величини ресурсів, а решта (20%) припадає на власний капітал. Ресурси кожного окремого банку мають конкретну структуру – певне співвідношення

між власними коштами та зобов'язаннями, яке формується під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

За останні роки в структурі ресурсів банків склалися наступні тенденції. По-перше, у до кризовий період закріпилася тенденція до збільшення залишків на рахунках фізичних осіб. Це відбувається завдяки росту доходів населення, зрушеннями в ощадній поведінці домашніх господарств, а також у певному збільшенні довірі населення до банківської системи. Вклади населення почали займати вагоме місце в формуванні ресурсної бази банків. По-друге, зростали кошти юридичних осіб в структурі ресурсів банку, що також позитивно впливало на ресурсну базу банку. Одночасно помітно зростала динаміка випущених банком боргових зобов'язань.

Світова практика свідчить, що заощадження приватного сектору є важливим джерелом фінансування не тільки економіки, а й дефіциту державного бюджету. В період криз національного виробництва вони становлять вагомий чинник економічного зростання.

Для регулювання ресурсної бази комерційних банків та ефективної роботи банківської системи необхідна відповідна нормативно – правова база. На сьогодні в Україні діють: Закон України “Про банки і банківську діяльність”, Закон України “Про Національний банк України”, Декрети Кабінету Міністрів України “ Про систему валютного регулювання і валютного контролю”, Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”. Положення, інструкції та постанови НБУ та інших законодавчих органів, що регулюють діяльність банківського сектору економіки відповідно до законів України.

- в другому розділі проведено аналіз та оцінка фінансових ресурсів комерційного банку в сучасних умовах за 2015-2017 роки на прикладі АТ «Альфа-Банк» Україна.

Станом на кінець звітного 2017 р. банк має такі основні фінансові показники :

- активи банку – 49 472 853 тис. грн.;
- власний капітал банку – 3 920 739 тис. грн.;

- кредитний портфель фізичним особам – 8 605,43 млн. грн.;
- кредитний портфель юридичним особам – 19 618,18 млн. грн.;
- депозитний портфель фізичним особам – 23 607,96 млн. грн.;
- депозитний портфель юридичним особам – 17 758,48 млн. грн.;
- статутний капітал – 12 179 756 тис. грн.

Проведений аналіз структури активів та пасивів АТ «Альфа-Банк», як за горизонтальним, так і за вертикальним аналізами, показав, що збільшення активів АТ «Альфа-Банк» на 31.12.2017 року у порівнянні з 31.12.2016 року склало 10 518 939 тис. грн. або на 27,1 %. Збільшення активів банку відбулося в основному за рахунок збільшення обсягу коштів в інших банках на 3 134 831 тис. грн. або на 2 269,28 %, та Інвестицій в асоційовані та дочірні компанії на 1 721 753 тис. грн. (249,87 %). Дані балансу свідчать, що в основному вона складається з боргів дебіторів (юридичних та фізичних осіб), які внаслідок минулих подій заборгували певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Порівняно з 2015 роком у 2017 році збільшилися кошти клієнтів, станом на 31.12.2017р. вони склали 41 900 685 тис. грн., що на 10 405 287 тис. грн. (у процентному відношенні -24,83%) більше ніж у 2015 році та на 14,58% порівняно з 2016 роком. Також збільшення зобов'язань відбулось за рахунок збільшення інших зобов'язань на 365 810 тис. грн., що складають 68,62% порівняно з позаминулим роком.

Також відбулося зростання коштів клієнтів у банку на 19,82%, що є позитивним явищем. Дуже гарним показником – є збільшення статутного капіталу АТ «Альфа-Банк» протягом трьох років, він збільшився на 13,67%, збільшення статутного капіталу банку відбулося за допомогою випуску нових акцій, збільшення номінальної вартості акцій та обміну облігацій на акції.

Залучені фінансові ресурси досліджуваного банку упродовж 2015-2017 рр. зростали і становили на кінець 2017 р. 45 552,1 млн. грн. При цьому темп росту їх становив 127,8% порівняно з 2016 р. В загальному обсязі банківських

зобов'язань більшу питому вагу мають депозитні вклади фізичних осіб, що відповідає спеціалізації даного банку - 51,8% у 2017 р. і 50,0% у 2016 р.

Спостерігається з кожним роком збільшення питомої ваги коштів до запитання юридичних осіб – у 2015р. становили 23,2%, а вже у 2017р. – 43,2%; фізичних осіб – у 2015р. – 13,3%, а у 2017р. питома вага зросла на 5,1%.

Основа діяльності банку – залучення коштів від клієнтів на зберігання. І тому починаючи з 2015 р., залучені кошти АТ «Альфа-Банк» зростають, що є гарним показником як самої діяльності банку, так і фінансової бази. Збільшення залучених коштів відбулося у більшій мірі за рахунок коштів на вимогу та поточні рахунки, які збільшились у 2017 році на 164,51%.

Отже, банк має таку структуру ресурсної бази, яка дозволяє поєднати порівняно високу надійність та стійкість ресурсної бази з невисокою їх вартістю.

- в третьому розділі дипломної магістерської роботи висвітлено проблеми формування ресурсів комерційних банків та шляхи вдосконалення управління ресурсами комерційних банків, зокрема представлений новий депозитний продукт для збільшення фінансових ресурсів АТ «Альфа-Банк» Україна.

Ключовими проблемами банківської системи України такі:

- повільне відновлення активності фізичних осіб на депозитному ринку, зумовлене збереженням недовіри до банківської системи та незадовільною динамікою реальних доходів населення. Після катастрофічного для банківської системи впливу депозитів протягом 2014–2015 рр. у 2016 році процес відновлення вкладів відновився, проте його темпи не відповідають потребам банків у ресурсах для помітної активізації кредитування;

- зниження кредитної активності банків, скорочення їх кредитного портфеля на тлі орієнтації банків на кредитування держави. Після дворічного скорочення корпоративного кредитного портфелю одночасно в національній та іноземній валютах, що відбувалося протягом 2014–2015 рр., кредитний портфель юридичних осіб у національній валюті за 2016 р. нарешті зріс на 79

млрд. грн., проте це зростання не покриває скорочення корпоративного кредитного портфелю у валюті, який зменшився за рік на 3,8 млрд. дол. США, що частково пояснюється перекредитуванням у гривні;

- збитковість банків та збереження проблеми з їх капіталізацією. Тенденція збитковості банківської системи (збитки українських банків у 2016 р. становили 159 млрд. грн. проти 67 млрд. грн. у 2015 р.) нарешті була змінена на протилежну: фінансовий результат банківської системи України протягом перших п'яти місяців 2017 р. був додатним і станом на 01.06.2017 становив 6,9 млрд. грн. Це відбулося завдяки поступовій адаптації банківської системи до кризових умов (зниження процентних ставок по депозитах, скорочення мережі відділень та персоналу призвели до суттєвого зменшення загальних адміністративних витрат, зростання комісійних доходів на заміну втрачених процентних доходів);

- зростання частки іноземного капіталу в банківській системі понад його оптимального значення для фінансової безпеки держави. На вимогу НБУ протягом 2016 р. банки іноземних банківських груп збільшили інвестиції у статутний капітал своїх «дочок» на 58,2 млрд. грн. Натомість зростання статутних фондів банків із капіталом українського походження (з урахуванням виведених із ринку банків) становило 41,7 млрд. грн. Це опосередковано призвело до втрати банками з капіталом українського походження домінуючої позиції у банківській системі України на тлі зростання частки банківських установ з іноземним капіталом (частка присутності іноземного капіталу в українській банківській системі зросла з 43,3% станом на 01.01.2016 до 53,6% на 01.01.2017 за його оптимального значення для фінансової безпеки держави на рівні 20–25% [3]).

- подальше скорочення працюючих банків, їх відділень та працівників. Нині в Україні триває вимушений процес очищення й оздоровлення банківської системи. Серед інших утрат банківської системи, яких не вдалося уникнути протягом останніх років, – майже дворазове (із 19,3 тис. на 01.01.2015 до 9,8 тис. на 01.07.2017) скорочення працюючих в Україні відділень. З одного боку,

відділення скорочувалися внаслідок виходу з ринку проблемних банків та втрати Україною частини території. Проте навіть цілком стабільні банки значно скоротили кількість «точок продажу» внаслідок дотримання політики жорсткої економії. Загалом це суттєво знизило рівень міжбанківської конкуренції.

Важливим напрямом підвищення ефективності реалізації ресурсної політики банку є вдосконалення традиційних напрямів роботи банківських установ щодо мобілізації тимчасово вільних коштів на фінансовому ринку. Зокрема це передбачає:

- проведення дослідження кола існуючих та потенційних клієнтів банку, аналіз джерел їх доходів і фінансові очікування, вплив коливання рівня цін з метою повного задоволення потреб клієнтів;
- розширення клієнтського сегменту банку за рахунок залучення представників малого бізнесу та молоді, як потенційних власників депозитних рахунків;
- проведенням банківською установою роботи щодо збору інформації про клієнтів;
- розширення спектру продуктів та послуг, що надаються;
- розширення маркетингових прийомів щодо просування банківських продуктів;
- мінімізація витрат при формуванні ресурсної бази банків.

Таким чином, виділення напрямів роботи щодо оптимізації роботи банків з формування ресурсної бази, сприятимуть відновленню довіри вкладників до банківських установ, залученню більших обсягів ресурсів, подоланню наслідків економічної кризи та підвищенню ефективності, як самого банку, так і банківської системи країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. №2121-III (Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України за станом на 05.06.2003 N 914-IV).

2. Закон України «Про національний банк України» (Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України за станом на 10 січня 2002 року №2922-III).

3. Закону України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18.06.1991 р.

4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-XII зі змінами та доповненнями.

5. Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» Постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року. №368.

6. Інструкція №10 «Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків», приведену у відповідальність до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності. Постанова правління НБУ від 30 грудня 1997 року №469 м.Київ (Із змінами і доповненнями, внесеними постановою Правління Національного банку України від 14 квітня 1998 року №141).

7. Положення про застосування Національним банком України до банків та інших фінансово-кредитних установ заходів впливу за порушення банківського законодавства №215 (Постанова НБУ 26.05.2000 зі змінами та доповненнями).

8. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: Затв. постановою Правління НБУ №369 від 28.09.2001р.

9. Положення НБУ «Про міжбанківські розрахунки в Україні». Затверджено постановою правління НБУ від 27 грудня 1999 року №621.

10. Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду: Затв. постановою Правління НБУ №334 ВІД 8.08.2001Р.
11. Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України: Затв. постановою Правління НБУ №244 від 27.06.2001р.
12. Постанова НБУ «Про додаткові заходи щодо діяльності банків» від 11 жовтня 2008р. №319.
13. Аналіз банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Варгуненко та ін.; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2006. – 599 с.
14. Банківські операції : підручник / [за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза]. – К. : КНЕУ, 2000. – 384 с.
15. Банківські операції : підручник / [за ред. Міщенко В. І., Слав'янської Н. Г.]. – К. : Знання, 2006. – 727 с.
16. Васюренко О. В. Банківські операції : навчальний посібник / О. В. Васюренко. – К. : Знання, КОО, 2000. – 243 с.
17. Вовчак О. Д. Банківська справа : навчальний посібник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин. – Львів : Новий світ, 2008. – 559 с.
18. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посібник / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2006. – С. 463.
19. Денисенко М. П. Гроші та кредит у банківській справі : навчальний посібник / М. П. Денисенко. – К. : Алерта, 2004. – 478 с.
20. Дзюблюк О. В. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики / О. В. Дзюблюк, Ю.М.Галіцейська. – Тернопіль, 2012, - Вектор – С. 208.
21. Копилук О.І. Банківські операції: навч. посібник / О.І. Копилук, О.М. Музичка. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 536.
22. Косова Т. Д. Банківські операції : навч. посібник / Т. Д. Косова, О. Р. Циганов. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 372.

23. Мороз А.М. Банківські операції: підручн. / [А.М.Мороз, М.І.Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]; За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М.Мороза. – К. КНЕУ, 2010. – С. 384.
24. Азаренкова Г. М. Управління фінансовими ресурсами банку [Текст] : монографія / Г. М. Азаренкова, І. І. Біломістна, В. Г. Сословський ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. - К. : УБС НБУ, 2012. - 179 с.
25. Васюренко Л. В. Ресурси комерційного банку: теоретичний та прикладний аналіз : монографія / Л. В. Васюренко, І. М. Федосік. – Х. : ПП Яковлєва, 2009. – 88 с.
26. Васюренко О. В. Ресурсна складова в управлінні кредитно-інвестиційною діяльністю банків [Текст] : монографія / О. В. Васюренко, О. М. Мусієнко, А. Ю. Маслова. - Дніпропетровськ : Форест, 2015. - 206 с.
27. Волохата К.О. Сутність і значення ресурсної бази банків / К.О. Волохата // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. - №1. – С. 147-154.
28. Галіцейська Ю. М. Депозити населення – важливе джерело залучених ресурсів банків / Ю. М. Галіцейська // Труды III Международной научно–практической конференции аспирантов и студентов „Проблемы развития финансовой системы Украины в условиях глобализации” / [відп. за вип. Друзин Р.В.] . – Сімферополь, 21–23 марта 2007 г. – С. 31–32.
29. Галіцейська Ю. М. Оптимізація діяльності банківських установ щодо організації депозитних операцій / Ю. М. Галіцейська, О. Л. Малахова // Світ фінансів. – Тернопіль, 2010. – № 3. – С.18-30.
30. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О. А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 138–145.
31. Довгань Ж. М. Капіталізація банківської системи України / Ж. М. Довгань // Вісник НБУ. – 2010. – № 11. – С. 10–14.
32. Кутідзе Л.С. Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: фінансових ресурсів комерційним банком / Л.С. Кутідзе, О.А. Гранько // Економічний простір. – 2009. - №23/2. – С. 131-139.

33. Лаврушин О.І. Формування фінансових ресурсів комерційних банків / О.І. Лаврушин, С.Л. Коваль // Фінанси України. – 2011. - №7. – С. 110-115.
34. Мельникова І. Маркетингові аспекти формування депозитної бази комерційного банку / І. Мельникова // Банківська справа. – 2011. – № 3. – С. 35–42.
35. Мещеряков А. А. Формування та використання ресурсної бази банку / А. А. Мещеряков // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 89–93.
36. Мітенко С. Сутність економічного капіталу та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку / С. Мітенко // Вісник НБУ. – 2010. – № 1. – С. 58–64.
37. Могильницька М. П. Аналіз та оцінка ресурсної бази банків України / М. П. Могильницька // Регіональна економіка. – 2012. – № 4. – С. 127–133.
38. Слобода Л. Я. Обґрунтування методів управління власним капіталом банків / Л. Я. Слобода, Юрків Н. Я. // Регіональна економіка. – 2012. - №1. – С. 117-123.
39. Ярошенко С.П. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел [Текст] : монографія . - Суми : Університетська книга, 2011. - 105 с.
40. Вісник Національного банку України [Електроний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=42551443.
41. Землячов С.В. Сутність, джерела формування та значення ресурсної бази комерційних банків [Електроний ресурс] / С.В. Землячов // Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. – Режим доступу / <http://www.nbuv.gov.ua>.
42. Офіційний сайт Національного банку України [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/control/uk/index>.
43. Офіційний сайт АТ «Альфа-Банк» Україна [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <https://alfabank.ua/ru>.
44. Офіційний сайт МІНФІН [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/passive>.

45. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://aub.org.ua/>.
46. Офіційний сайт Українського банківського порталу [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <https://banker.ua/>.
47. Офіційний сайт Mind [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <https://mind.ua/banks/6-alfa-bank>
48. Офіційний сайт Експерт Рейтинг [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.expertrating.com/data/upload/INDIVIDUAL_ratings/AlfaBank/AlfaBank_podtv_2Q_2017.pdf.
49. Фінансова звітність АТ “Альфа-Банк” за 2017 рік. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу : [//alfabank.ua/storage/tb tree.node/2018/05/24/1527152185_alfa-2017-ruspdf.PDF](http://alfabank.ua/storage/tb_tree/node/2018/05/24/1527152185_alfa-2017-ruspdf.PDF).
50. Фінансова звітність АТ “Альфа-Банк” за 2015р., 2016р. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу : [// https://alfabank.ua/ru/investor-relations](https://alfabank.ua/ru/investor-relations)

Додаток А
Фінансова звітність АТ «Альфа-Банк»

Таблиця А.1

Звіт про фінансовий стан (Баланс) АТ «Альфа-Банк»
за 2015-2017рр., тис. грн.

	Примітки	На 31.12.2015р.	На 31.12.2016р.	На 31.12.2017р.
1	2	3	4	5
АКТИВИ:				
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	9 681 721	5 851 238	7 701 003
Кошти обов'язкових резервів банку за вимогами НБУ		582 391	526 649	659 065
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки	7	23 072	2 868 171	4 103 069
Кошти в інших банках	8	1 909 971	138 142	3 272 973
Кредити та заборгованість клієнтів	9	27 462 754	25 629 498	28 225 297
Цінні папери в портфелі банку на продаж	10	400	400	400
Інвестиційна нерухомість	11	493 933	693 070	2 424 823
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		-	62	62
Відстрочений податковий актив	26	989 194	1 180 287	1 042 568
Основні засоби та нематеріальні активи	12	655 635	874 239	1 258 122
Інші активи	13	564 060	1 192 158	784 593
Усього активів		42 363 131	38 953 914	49 472 853
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ :				
Кошти банків	14	3 010 965	1 671 132	1 286 944
Кошти клієнтів	15	27 487 672	31 495 398	41 900 685
Боргові цінні папери, емітовані банком	16	18 535	63 518	62 250
Інші залучені кошти	17	7 598 698	519 536	-
Інші зобов'язання	18	423 528	533 066	898 876
Субординований борг	19	1 200 030	1 359 540	1 403 359
Усього зобов'язань		39 739 428	35 642 190	45 552 114
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:				
Статутний капітал	20	4 639 121	7 515 616	12 179 756
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	20	366 604	739 926	739 630
Незареєстровані внески в капітал	20	3 135 237	4 664 140	-

Продовження Додатку А

Продовж. табл. А.1

1	2	3	4	5
Резервні та інші фонди банку		294 048	294 048	294 048
Резерви переоцінки	21	318 975	323 049	335 144
Непокритий збиток		(6 130 282)	(10 225 055)	(9 627 839)
Усього власного капіталу		2 623 703	3 311 724	3 920 739
Усього пасивів		42 363 131	38 953 914	49 472 853

Додаток Б

Таблиця Б.1

Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід (Звіт про фінансові результати) АТ «Альфа-Банк» за 2015-2017рр., тис. грн.

	Примітки	На 13.12.2015р.	На 31.12.2016р.	На 31.12.2017р.
1	2	3	4	5
Процентні доходи	22	5 421 333	5 359 310	5 486 468
Процентні витрати	22	(4 218 285)	(3 609 533)	(2 701 006)
Чистий процентний дохід		1 203 048	1 749 777	2 785 462
Чисте (збільшення) зменшення резерву під знецінення еквівалентів грошових коштів, кредитів та заборгованості клієнтів, коштів в інших банках	6,8,9	(3 183 727)	(5 931 407)	(2 122 207)
Чисті процентні доходи за вирахуванням резерву під зменшення корисності процентних активів		(1 980 679)	(4 181 630)	663 255
Комісійні доходи	23	989 615	1 162 249	1 685 485
Комісійні витрати	23	(112 121)	(187 305)	(309 543)
Результат від операцій з цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки		318 372	30 221	62 560
Результат від операцій з похідними фінансовими інструментами		(406 262)	184 250	(183 468)
Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	21	-	67	(15)
Результат від операцій з іноземною валютою		55 784	196 770	176 468
Результат від переоцінки іноземної валюти		(998 509)	139 328	56 750
Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	11	97 715	(46 885)	63 493
Витрати, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою нижчою, ніж ринкова		(6 110)	(158 127)	16 037
Чисте (збільшення) зменшення резервів під можливі збитки від втрат необоротних активів	11,12,18	(9 602)	10 327	-

Продовження Додатку Б

Продовж. табл. Б.1

1	2	3	4	5
Чисте (збільшення) зменшення резерву під знецінення інших активів	13	(5 573)	4 131	(1 798)
Інші операційні доходи	24	774 104	967 001	1 588 970
Адміністративні та інші операційні витрати	25	(1 886 240)	(2 406 566)	(3 084 998)
Збиток до оподаткування		(3 169 506)	(4 286 169)	733 196
Зміни податку на прибуток	26	511 815	191 396	(135 980)
Збиток за рік		(2 657 691)	(4 094 773)	597 216
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД				
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД, ЩО НЕ БУДЕ РЕКЛАСИФІКОВАНИЙ В ПРИБУТОК / (ЗБИТОК)				
Переоцінка основних засобів	21	102 353	3 961	15 340
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом, що не буде некласифікований в прибуток / (збиток)	21	(18 424)	(713)	(2 761)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД, ЩО БУДЕ РЕКЛАСИФІКОВАНИЙ В ПРИБУТОК / (ЗБИТОК)	21	(531)	826	(484)
Всього інший сукупний дохід після оподаткування за рік	21	83 398	4 074	12 095
Усього сукупного доходу за рік		(2 574 293)	(4 090 699)	609 311
Збиток на акцію (гривень)	27	(2 427,12)	(2 647,31)	0,01

Додаток В

Таблиця В.1

Звіт про зміни у власному капіталі (Звіт про власний капітал)

АТ «Альфа-Банк» за 2015-2017рр., тис. грн.

	Статутний капітал	Незареєстровані внески в капітал	Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	Резервні та інші фонди банку	Резерви переоцінки	Непокритий збиток	Усього власного капіталу
1	2	3	4	5	6	7	8
Залишок на 31 грудня 2015 року	4 639 121	3 135 237	366 604	294 048	318 975	(6 130 282)	2 623 703
Усього сукупного доходу за рік	-	-	-	-	4 074	(4 094 773)	(4 090 699)
Реєстрація статутного капіталу	2 876 495	(3 135 237)	373 738	-	-	-	114 996
Витрати на реєстрацію статутного капіталу	-	-	(416)	-	-	-	(416)
Незареєстровані внески в капітал	-	4 664 140	-	-	-	-	4 664 140
Залишок на 31 грудня 2016 року	7 515 616	4 664 140	739 926	294 048	323 049	(10 225 055)	3 311 724
Усього сукупного доходу за рік	-	-	-	-	12 095	597 216	609 311
Реєстрація статутного капіталу	4664140	(4664140)	-	-	-	-	-

Продовження Додатку В

Продовж. табл. В.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Витрати на реєстрацію статутного капіталу	-	-	(296)	-	-	-	(296)
Залишок на 31 грудня 2017 року	12 179 756	-	739 630	294 048	335 144	(9 627 839)	3 920 739

Додаток Г

Таблиця Г.1

**Звіт про рух грошових коштів за прямим методом АТ «Альфа-Банк» за
2015-2017рр., тис. грн.**

	Примітки	На 31.12.2015р.	На 31.12.2016р.	На 31.12.2017р.
1	2	3	4	5
ГРОШОВІ КОШТИ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ				
Процентні доходи, що отримані		3 948 011	5 379 633	5 132 999
Процентні витрати, що сплачені		(4 279 723)	(3 678 240)	(2 691 616)
Комісійні доходи, що отримані		991 875	1 162 468	1 674 290
Комісійні доходи, що сплачені		(112 088)	(187 060)	(308 938)
Реалізований результат операцій з цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю з визначенням результату переоцінки через прибутки або збитки		1 030 569	29 042	41 128
Реалізований результат операцій з похідними фінансовими інструментами		(276 634)	177 194	(167 966)
Результат операцій з іноземною валютою		55 784	196 770	176 468
Інші отримані операційні доходи		800 147	558 174	565 931
Виплати на утримання персоналу, сплачені		(787 052)	(1 016 280)	(1 323 107)
Податок на прибуток, сплачений	26	(352)	(410)	(1 022)
Грошові кошти отримані від операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		404 390	1 417 344	1 738 517
ЗМІНИ В ОПЕРАЦІЙНИХ АКТИВАХ ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ				
Кошти обов'язкових резервів банку за вимогами НБУ		(28 465)	55 742	(132 416)
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки		2 746 124	(2 645 545)	(1 061 265)
Кошти в інших банках		(474 893)	1 949 995	(2 992 593)

Продовження Додатку Г

Продовж. табл.Г.1

	2	3	4	5
Кредити та заборгованість клієнтів		2 016 657	(1 629 473)	(4 862 007)
Інші активи		(229 926)	(457 467)	513 287
Кошти, отримані від НБУ		(1 364 856)	-	625 000
Кошти банків		(2 195 974)	(1 544 665)	(1 141 338)
Кошти клієнтів		4 908 621	2 410 720	9 242 824
Боргові цінні папери, емітовані банком		(217 782)	(243 805)	100
Інші залучені кошти		(2 363 405)	(7 796 172)	(518 571)
Інші зобов'язання		71 145	49 386	206 336
Грошові кошти, що отримані від операційної діяльності		3 271 636	(8 433 940)	1 617 874
ГРОШОВІ КОШТИ ВІД ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ				
Чистих рух цінних паперів в портфелі банку на продаж		57 573	67	-
Придбання інвестиційної нерухомості		(797)	261 960)	(17 148)
Продаж інвестиційної нерухомості		-	7 172	94 253
Чисті зміни в основних засобах та нематеріальних активах		(92 710)	(362 813)	(587 187)
Грошові кошти, що використані в інвестиційній діяльності		(35 934)	(617 534)	(178 510)
ГРОШОВІ КОШТИ ВІД ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ				
Надходження від випуску власних акцій		3 135 237	4 778 720	-
Погашення/вибуття субординованого боргу		(3 149 245)	-	-
Грошові кошти, що (використанні) /отримані від фінансової діяльності		(14 008)	4 778 720	(296)
Вплив змін офіційного курсу НБУ на грошові кошти		2 144 797	492 324	406 450
Чисте зміни грошових коштів		5 366 491	(3 780 430)	1 845 518
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	6	4 266 307	9 632 798	5 852 368
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	6	9 632 798	5 852 368	7 697 886